EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 5.10.2021
SWD(2021) 285 final

KOMISJONI TALITUSTE TÖÖDOKUMENT

Eesti taaste- ja vastupidavuskava analüüs

Lisatud dokumendile:

Ettepanek: NÕUKOGU RAKENDUSOTSUS

Eesti taaste- ja vastupidavuskavale antud hinnangu heakskiitmise kohta

{COM(2021) 625 final}

Sisukord

1. Kommenteeritud kokkuvõte 2
2. Taaste- ja vastupidavusprobleemid: kirjeldus 6
2.1. Makromajanduslikud väljavaated ja suundumused pärast 2020. riigiaruannet 6
2.2. Kestliku majanduskasvu, ühtekuuluvuse, vastupidavuse ja järgmise põlvkonna poliitikaga seotud probleemid 8
2.3. Rohe- ja digipöördega seotud probleemid 11
2.3.1. Rohemõõde 11
2.3.2. Digimõõde 14
3. Kava eesmärgid, struktuur ja juhtimine 19
3.1. Kava üldstrateegia 19
3.2. Kava rakendamise aspektid 22
4. Kava hindamise kokkuvõte 26
4.1. Majanduslikule ja sotsiaalsele olukorrale vastav mitmekülgne ja piisavalt hästi tasakaalustatud lahendus 26
4.2. Seos riigipõhiste soovituste ja Euroopa poolaastaga 31
4.3. Kasvupotentsiaal, töökohtade loomine, majanduslik, institutsiooniline ja sotsiaalne vastupidavus, Euroopa sotsiaalõiguste sammas, kriisi mõju leevendamine ning sotsiaalne territoriaalne ühtekuuluvus ja lähenemine 37
4.4. Põhimõte „ei kahjusta oluliselt“ 42
4.5. Rohepööre 43
4.6. Digipööre 47
4.7. Kava püsiv mõju 50
4.8. Eesmärgid, sihid, seire ja rakendamine 51
4.9. Kulu 53
4.10. Kontroll ja audit 55
4.11. Sidusus 57
5. Lisa. Eesti taaste- ja vastupidavuskava meetmete kliima- ja digipanused 60

1. KOMMENTEERITUD KOKKUVÕTE

Eesti majandus on COVID-19 kriisile suhteliselt hästi vastu pidanud ja peaks kiiresti taastuma. Reaalne SKP vähenes 2020. aastal 2,9 %, mis on oluliselt vähem kui ELi keskmine (6,0 %). Komisjoni 2021. aasta suveprognoosi kohaselt peaks eratarbimise ja investeeringute dünaamilisest arengust tingituna majanduskasv taastuma 2021. aastal 4,9 %-le ja 2022. aastal 3,8 %-le. Eelkõige COVID-19 pandeemiaga seotud piirangute tõttu suurenes töötus märkimisväärselt: 2019. aasta 4,4 %-lt tööjõust prognoositud 7,9 %-le 2021. aastal, kuid majanduse taastudes peaks töötus vähenema.

Valitsus pakkus kodumajapidamistele ja ettevõtetele pandeemia mõju leevendamiseks kiirelt toetust. Eesti võttis 2020. aasta aprillis vastu eelarvepoliitika paketi, mille maht oli üle 2,5 % SKPst. Lisaks eraldati likviidsuskavadele 8,7 % SKPst, kuid nende kavade kasutuselevõtt kulges aeglaselt. Eelarvepuudujääk ulatus 2020. aastal 4,9 %ni SKPst ja Eesti kavatseb seda 2024. aastaks järk-järgult vähendada alla 3 %-ni SKPst. Eesti valitsemissektori võlg on COVID-19 kriisi ajal suurenenud, kuid on endiselt üks liidu madalamaid ja püsib jätkusuutlikuna.

Eesti taaste- ja vastupidavuskava (edaspidi „taastekava“) maht on hinnanguliselt 982 miljonit eurot. Seda rahastatakse suures osas taaste- ja vastupidavusrahastu[1] tagastamatust rahalisest toetusest, millest eraldatakse Eestile maksimaalse rahalise toetusena 969 miljonit eurot. Eesti ei ole taotlenud taaste- ja vastupidavusrahastu laene. Kava on hästi kooskõlas üldise riikliku strateegiaga „Eesti 2035“ ja muude valdkondlike strateegiadokumentidega. Kavas keskendutakse peamiselt rohe- ja digipöördele ning nähakse ette meetmed, et parandada energiatõhusust ja arendada taastuvenergiat; suurendada transpordi ja liikuvuse jätkusuutlikkust; toetada rohe- ja digipööret ühendava kaksikülemineku etapis ettevõtteid, eelkõige idufirmasid ning väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtjaid; jätkata avalike teenuste digitaliseerimist ning parandada haridus- ja koolitussüsteemi vastavust tööturu vajadustele, eelkõige keskkonnasäästlike ja digioskuste osas. Taastekava sisaldab meetmeid tervishoiusüsteemi juurdepääsetavuse ja vastupidavuse parandamiseks ning näeb ette sotsiaalse turvavõrgu ja sotsiaalteenustele juurdepääsu teatavat parandamist. Võrdsed võimalused ning sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus on kava olulised valdkondadevahelised teemad.

Taastekava sisaldab asjakohaseid meetmeid, et aidata lahendada Eesti ees seisvaid peamisi probleeme. Viimastes riigipõhistes soovitustes kindlaks tehtud probleemid on seotud järgmiste ulatuslike poliitikavaldkondadega: rohe- ja digipööre, tervishoiusüsteem ja sotsiaalne turvavõrk, haridus ja koolitus ning innovatsiooni ja seega majanduse tootlikkuse ja Eesti ettevõtete konkurentsivõime toetamine. Eesti taastekava sisaldab üksteist vastastikku tugevdavaid reforme ja investeeringuid, mis peaksid aitama kindlaks tehtud probleeme erineval määral tulemuslikult

[1]Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu.

lahendada. Kava on kooskõlas viimases euroala käsitlevas soovituses kindlaks tehtud probleemide ja prioriteetidega[2].

Taaste- ja vastupidavusrahastu määruses ette nähtud kuue samba jaoks on kavas kuus komponenti, iga komponent on suunatud ühele või mitmele sambale. Kliima- ja digieesmärke toetavad meetmed vastavad miinimumkünnistele, moodustades vastavalt 41,5 % ja 21,5 % kava kogueraldisest. Ülejäänud probleemid lahendatakse reformide ja investeeringutega, tagades seega kooskõla taaste- ja vastupidavusrahastu eesmärkidega.

Eesti taastekavas esitatud meetmetel peaks olema märkimisväärne mõju majanduskasvu potentsiaalile, töökohtade loomisele ning majanduslikule, sotsiaalsele ja institutsioonilisele vastupidavusele. Rohelise ja digitaalse ettevõtlussektori edendamise meetmetel on eeldatavasti positiivne mõju kasvupotentsiaalile ja töökohtade loomisele. Kava peaks edendama Eesti majanduskasvu potentsiaali rohe- ja digioskuste arendamise ning ettevõtete ja sektorite toetamise kaudu, et nad kohaneksid digipöördega ja saaksid seda juhtida, aga ka rohelise tehnoloogia arendamise programmide kaudu. Meetmed, mille eesmärk on toetada noorte tööhõivet ja oskuste kasutuselevõttu, peaksid aitama kaasa töökohtade loomisele, samal ajal kui avaliku halduse edasine digitaliseerimine ja rahapesuvastase võitluse raamistiku tugevdamine peaksid aitama suurendada institutsioonide vastupidavust. Lisaks peaks kava iga komponent aitama kaasa sotsiaalsele ja/või territoriaalsele ühtekuuluvusele ja suurendama seega sotsiaalset vastupidavust.

Taastekavas tehakse ettepanekud reformide kohta tervishoiu- ja sotsiaalpoliitika valdkonnas ning rohe- ja digipöörde alal. Need reformid peaksid aitama kaasa Eesti majanduslikule ja sotsiaalsele ühtekuuluvusele. Sotsiaalset ühtekuuluvust toetatakse meetmetega, mis on seotud tervishoiuga, noorte tööhõive suurendamisega, digi- ja roheoskuste edendamisega ning teataval määral soolise palgalõhe vähendamise ja sotsiaalse turvavõrgu parandamisega, sealhulgas juurdepääsuga sotsiaalteenustele. Osa reformidega kaasnevad investeeringud, mille eesmärk on parandada haiglataristut, noorte tööalast konkurentsivõimet ja oskuste arendamist.

Kliimaeesmärke toetavad meetmed moodustavad 41,5 % kava kogueraldisest, mis on arvutatud määruse (EL) 2021/241 VI lisas esitatud metoodika kohaselt. Eesti kava panus rohepöördesse toetub kolmele sambale: ettevõtete rohepööre, säästev energia ja energiatõhusus ja säästev transport. Majanduse CO_2 heite vähendamiseks stimuleeritakse kavaga taastuvenergia kasutuselevõttu, roheliste tehnoloogiate, sealhulgas rohelise vesiniku arendamist, ärimudelite moderniseerimist, ressursitõhusust ja rohepöördega seotud oskuste parandamist. Transpordisektoris tuleks suurem säästvus saavutada uute ühenduste loomisega erinevate säästva transpordi ja liikuvuse liikide vahel, keskendudes raudteetranspordile ja aktiivsetele transpordiliikidele, nagu jalgrattasõit. Eesti kavas võetakse arvesse ringmajandusega seotud kaalutlusi. Kava ei sisalda meetmeid, mille eesmärk on bioloogiline mitmekesisus, kuid kliimamuutuste leevendamise toetamise kaudu võib kavast olla kasu ka bioloogilise

[2] Nõukogu 13. juuli 2021. aasta soovitus 2021/C 283/01 euroala majanduspoliitika kohta.

mitmekesisuse säilitamisel, kuna kliimamuutused on üks peamisi ohte bioloogilisele mitmekesisusele. Kavaga toetatakse Eesti riiklikus energia- ja kliimakavas sätestatud CO_2 heite vähendamise ja energiasüsteemi ümberkujundamise eesmärke ning loodetakse aidata kaasa Eesti 2030. ja 2050. aasta kliima- ja energiaeesmärkide saavutamisele.

Digieesmärke toetavad meetmed moodustavad 21,5 % kava kogueraldisest, mis on arvutatud määruse (EL) 2021/241 VII lisas esitatud metoodika kohaselt. Eesti taaste- ja vastupidavuskavaga panustatakse digipöördesse peamiselt kahe prioriteedi all: ettevõtete digipööre ja avalike digiteenuste edasine ajakohastamine. Kava rakendamine peaks aitama kõigi sektorite ettevõtjatel, eelkõige väikestel ja keskmise suurusega ettevõtjatel, kasutada ära digitehnoloogia pakutavaid võimalusi. Tuginedes Eesti positsioonile avalike teenuste digitaliseerimise teerajajana ja uusimatele tehnoloogiatele, peaksid mitmed kavas sisalduvad meetmed muutma avalike teenuste osutamise veelgi tõhusamaks, turvalisemaks ja läbipaistvamaks ning suurendama Eesti ettevõtete konkurentsivõimet ja kohalolekut välisturgudel, samuti aitama ligi meelitada välisinvestoreid. Kavas käsitletakse erinevas ulatuses ka muid digipöörde aspekte. Siia kuulub eelkõige toetus väga suure läbilaskevõimega võrkude kasutuselevõtuks turutõrkepiirkondades, et vähendada digilõhet.

Eesti taastekava vastab olulise kahju ärahoidmise põhimõttele. Hindamisel järgitakse metoodikat, mis on sätestatud komisjoni tehnilistes suunistes põhimõtte „ei kahjusta oluliselt“ kohaldamise kohta taaste- ja vastupidavusrahastu määruse kohaselt (2021/C58/01) ja kuues asjaomases keskkonnaeesmärgis. Vajaduse korral seatakse olulise kahju ärahoidmise põhimõtte järgimiseks eesmärgid.

Taastekavas esitatud meetmetel on eeldatavasti püsiv mõju majandusele ja institutsioonidele. Eelkõige peaksid kavandatud meetmed, mille eesmärk on soodustada kaksikületeminekut, avaldama positiivset mõju vastupidavusele, kasvupotentsiaalile ja majanduse ümberkujundamisele ning suurendama avaliku halduse tõhusust, aitama luua töökohti ning toetama innovatsiooni ja tootlikkuse kasvu. Siia kuuluvad investeeringud, mille eesmärk on võtta ehitussektoris ja autokaubavedude sektoris kasutusele digitaalsed lahendused, investeeringud väga suure läbilaskevõimega lairibavõrkudesse ning reformid, millega edendatakse digitaalseid avalikke teenuseid. Meetmed, millega edendatakse energiatõhusust ning uuenduslike roheliste tehnoloogiate arendamist ja kasutuselevõttu, samuti meetmed, millega vähendatakse regulatiivseid tõkkeid taastuvatesse energiaallikatesse investeerimisel, peaksid aitama kaasata erainvesteeringuid. Lisaks eeldatakse, et ka oskustega seotud meetmed toovad kaasa struktuursed muutused haridus- ja koolituspoliitikas ning toetavad kaksikületeminekut. Tervishoiu- ja sotsiaalhooldusteenuste integreeritud pakkumise meetmed peaksid aitama parandada sotsiaalteenuste kättesaadavust ja kvaliteeti. Siiski ei ole taastekavas konkreetset kohustust integreeritud hoolduse tegevuskava rakendamiseks.

Taastekavas pakutud tegevuskord, sealhulgas kavandatud ajakava, eesmärgid ja sihid ning nendega seotud näitajad, peaksid tagama kava tõhusa seire ja rakendamise. Riigi Tugiteenuste Keskusele ja Rahandusministeeriumile on tehtud ülesandeks kava üldine rakendamine ja järelevalve, samas kui valdkonna ministeerium ja muud asutused vastutavad üksikmeetmete rakendamise eest. Eesmärgid ja sihid on realistlikud ja asjakohased ning nende

jaotus ajas on üsna ühtlane, kuigi suurimad investeeringud jäävad 2026. aasta kanti. Taastekavas esitatud kontrollisüsteem ja -kord põhinevad ELi struktuurifondide puhul kasutatavatel riiklikel protsessidel ja struktuuridel. Kavas on kindlaks määratud osalejad ning nende rollid ja kohustused sisekontrolliülesannete täitmisel. Kontrollisüsteem ja muu asjakohane kord, mida rakendatakse muu hulgas lõplike vahendite saajate kohta andmete kogumiseks ja kättesaadavaks tegemiseks, on asjakohased. Kavas kirjeldatud konkreetsete haldus- ja aruandlusnõuete täitmiseks on loodud spetsiaalne IT-vahend. See peaks tagama vajaliku kontrolljälje ning aruandluse eesmärkide ja sihtide kohta.

Põhjendus, mille Eesti on esitatud taastekava hinnangulise kogukulu kohta, on üldiselt mõistlik ja usutav. Eesti on esitanud individuaalsed kuluprognoosid kõikide taaste- ja vastupidavuskavas sisalduvate investeeringute kohta. Kuluprognoosid on kinnitanud valitsusasutuse siseüksus (Riigi Tugiteenuste Keskuse toetuste arendamise osakonna toetuste korraldamise talitus). Suur osa meetmetest on seotud nõudlusel põhinevate kavadega, mille jaoks Eesti lisas eesmärgid ja sihid, mis saavutataks ainult siis, kui kogu summa on kulutatud. Kuluprognooside ja nende juurde kuuluvate tõendavate dokumentide hindamine näitab, et kulud on mõõdukas ulatuses põhjendatud ja mõistlikud. Kava sisaldab mõningaid korduvaid kulusid, nagu personalikulud ja hoolduskulud, mis on olulised reformi või investeeringu õnnestumiseks ning mis ei koorma märkimisväärselt riigieelarvet (enamasti on need ajutised ja mitteajutised kulud, mis toovad tulevikus kaasa piiratud kulud), muutes need kõik nõuetekohaselt põhjendatuks ja vastuvõetavaks. Mõned prognoositud kulud on varasema kogemuse või samalaadsete projektidega võrreldes üsna suured. Seetõttu peetakse neid kuludeks, mis mõõdukas ulatuses kinnitavad kuluhinnangute usutavust. Taaste- ja vastupidavuskava hinnanguline kogumaksumus on kooskõlas kulutõhususe põhimõttega ja vastavuses eeldatava majandusliku ja sotsiaalmõjuga. Eesti on kehtestanud asjakohase ja piisava korra, et vältida topeltrahastamist ELi vahenditest.

Taastekava on mõõdukas ulatuses sidus. Taastekava iseloomustab iga komponendi sisemine sidusus ning eri komponentide vahelised temaatilised seosed ja tekkiv sünergia, seda eelkõige digi- ja rohepöördega seotud komponentide puhul. Mõnes valdkonnas ei ole sidusust siiski täielikult saavutatud. Kuigi taastekava sisaldab märkimisväärseid investeeringuid rohe- ja digipöörde edendamiseks ning majanduskasvu toetamiseks, võib olla abi täiendavatest sotsiaalse turvavõrgu tugevdamise reformidest, eelkõige töötuskindlustushüvitiste katvuse laiendamisest, et leevendada võimalikke negatiivseid mõjusid teatavatele rühmadele. Märkimisväärsete investeeringutega tervishoiutaristusse oleks võinud kaasneda meetmed, mille tulemusel leeveneb tervishoiutöötajate nappus, sest tervishoiutöötajaid tuleb juurde. Pikaajalise hooldusega on kavas tegeleda mitme meetme kaudu, kuid nende meetmete sidusust ja omavahelist seotust oleks saanud paremini tagada pikaajalisele hooldusele juurdepääsu ja kvaliteeti parandavate ulatuslikumate reformidega. Majanduse CO_2 heite vähendamiseks taastekavas sisalduvad meetmed on peamiselt seotud investeeringutega ning ette ei ole nähtud konkreetseid järk-järgult põlevkivist loobumise meetmeid, mis sätestatakse eeldatavasti energiasektori riiklikus arengukavas alles 2025. aasta lõpus, ega ulatuslikumaid reforme, näiteks keskkonnahoidlikku maksustamist. Kokkuvõttes on taastekava investeeringute poolest tugevam kui reformide poolest.

Tabel 1. Taaste- ja vastupidavusrahastu kriteeriumide alusel kavale antud hinnangu kokkuvõte

1) Tasakaalustatud lahendused	2) Riigipõhised soovitused	3) Majanduskasv, töökohad...	4) Põhimõte „ei kahjusta olulisel t“	5) Rohesiht	6) Digisiht	7) Püsivmõju	8) Eesmärgid ja sihid	9) Kulu	10) Kontrollisüsteemid	11) Sidusus
A	**A**	**A**	**A**	**A**	**A**	**A**	**A**	**B**	**A**	**B**

2. TAASTE- JA VASTUPIDAVUSPROBLEEMID: KIRJELDUS

2.1. Makromajanduslikud väljavaated ja suundumused pärast 2020. riigiaruannet

COVID-19 kriisi tõttu vähenes Eesti majandus 2020. aastal 2,9 %. Eesti taastekavas sisalduva makromajandusliku stsenaariumi kohaselt peaks majanduskasv 2021. aastal taastuma 2,5 %ni. Kava kohaselt jääb kasv 2022. aastal tugevaks (4,8 %) ning langeb seejärel tagasi tagasihoidlikumale 3,2 %-le 2023. aastal ja 3,1 %-le 2024. aastal. Stsenaariumi kohaselt on SKP reaalkasv alguses tingitud eratarbimise taastumisest. Prognoosi kohaselt suurenevad programmiperioodi lõpuaastatel ka investeeringud. Kava kohaselt peaks inflatsioon jääma ohjeldatuks ja ulatuma 2025. aastaks ligikaudu 2 %ni.

Taastekava makromajandusliku stsenaariumi kohaselt saavutab töötus haripunkti 8,0 % juures tööjõust 2021. aastal ja langeb seejärel 6,2 %ni 2024. aastal. Enne COVIDi kriisi puhkemist oli Eesti tööturg pingeline ning tööhõive ja tööjõus osalemise määr olid väga kõrged ja töötuse määr madal (2019. aastal 4,4 %). 2020. aastal suurenes töötus 6,8 %ni tööjõust peamiselt COVID-19 pandeemiaga seotud piirangute tõttu. Valdkondlik tööpuudus suurenes kõige rohkem turismisektoris ja sellega seotud majutusteenuste sektoris (restoranid ja hotellid), kus palgad on suhteliselt madalad, kuid tööhõive vähenes ka muudes sektorites. Negatiivset mõju tööhõivele leevendati laiaulatusliku palgatoetuste kavaga 2020. aasta märtsist juunini ja sihipärasema kavaga 2020. aasta detsembrist 2021. aasta jaanuarini. Töötuse kasv võib ebavõrdsust suurendada, sest madala kvalifikatsiooniga töötajate tööturule naasmiseks võib kuluda rohkem aega. Naisi ja noori mõjutab see ebaproportsionaalselt, kuna nad on töömahukas majutus- ja teenindussektoris pigem üleesindatud. Tööjõupuudus püsib, eelkõige tööstus- ja IT-sektoris, kuid ka põllumajandus-, sotsiaal-, haridus- ja tervishoiusektoris on ikka veel raskusi vajaliku tööjõu leidmisega. Eestis on jätkuvalt üks suurimaid meeste ja naiste palgaerinevusi ELis (2019. aastal 21,7 % võrreldes EL 27 keskmisega 14,1 %) ning sooline ebavõrdsus on liikumispiirangute ja majanduslanguse tõttu eeldatavasti suurenenud. Poliitikaanalüüs[3] näitab, et

[3] „COVID-19 pandeemia sotsiaal-majanduslik mõju soolisele võrdõiguslikkusele“, mõttekoda Praxis, juuni 2021.

pandeemia on põhjustanud naistele märkimisväärseid raskusi töö- ja pereelu ühitamisel, mistõttu on mõned naised vähendanud oma tasustatud töö koormust või sellisest tööst loobunud. Eestis on suured piirkondlikud erinevused, mille tagajärjel on pealinnaregiooni ja ülejäänud riigi sotsiaalsed ja majanduslikud näitajad väga erinevad. Kiire rahvastikukadu, vananemine ja sotsiaalne tõrjutus mõjutavad väljaspool Tallinna ja Tartut asuvaid piirkondi ning avaldavad märkimisväärset survet haridus-, tervishoiu- ja sotsiaalsüsteemile.

Eelarvepuudujääk ulatus 2020. aastal 4,9 %ni SKPst ning taastekava kohaselt peaks see järk-järgult nii palju vähenema, et ei ületa 2024. aastaks 3 % SKPst. Eesti võttis 2020. aasta aprillis vastu eelarvepoliitika paketi, mille maht on üle 2,5 % SKPst. Veel 8,7 % SKPst eraldati likviidsuskavadele, millel ei ole otsest mõju eelarvele. Tegelikult kasutati siiski vaid väikest osa likviidsuskavadest. SKP vähenemise ja stimuleerivate fiskaalmeetmete koosmõju tõttu suurenes valitsemissektori võla suhe SKPsse 2020. aastal 18,2 %ni ning 2024. aastal peaks võlg suurenema 28,0 %ni. Majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraadi 2021. aasta alguse võla jätkusuutlikkuse ülevaates prognoositakse, et võlg moodustab 2030. aastal 32,4 % SKPst. Seega on Eesti võlg suurenemisest hoolimata endiselt jätkusuutlik.

Stabiilsusprogrammi aluseks oleva majandusprognoosi kohaselt, mida Eesti kasutas ka oma taaste- ja vastupidavuskava koostamisel, on riigi majanduse taastumise väljavaated suhteliselt soodsad. Makromajanduslikku ja eelarveväljavaadet mõjutab siiski endiselt suur ebakindlus, mis on seotud COVID-19 pandeemia ja selle majanduslike tagajärgedega. Täpsustatud on mitmeid makromajandusliku stsenaariumiga seotud riske. Langusriskide hulka kuuluvad uued viirusepuhangud ja oodatust aeglasem vaktsineerimistempo Euroopas. Stabiilsusprogrammis välja töötatud negatiivses stsenaariumis võetakse arvesse majanduse taastumise edasilükkamist kahe kvartali võrra 2021. aasta lõpus. Selle stsenaariumi kohaselt on reisiteenuste eksport olnud terve aasta takistatud, ettevõtted viivitavad investeerimisotsuste tegemisega, suureneb pankrottide arv ja töötus. Lisaks on teenuste tarbimine ebakindluse ja jätkuvate piirangute tõttu piiratud ning säästud kasvavad jätkuvalt. Selle riskistsenaariumi kohaselt kasvaks Eesti majandus 2021. aastal ainult 1,5 % (võrdlusstsenaariumi puhul 2,5 %). Võttes arvesse 2021. aasta esimese poole tulemusi, on langusriski stsenaariumide realiseerumine üsna ebatõenäoline.

Tabel 2. Makromajandusliku arengu ja prognooside võrdlus

	2019	2020		2021		2022		2023	2024
	Komisjon	Komisjon	Taastekava	Komisjon	Taastekava	Komisjon	Taastekava	Taastekava	Taastekava
Reaalne SKP (muutuse %)	5,0	–2,9	–2,9	4,9	2,5	3,8	4,8	3,2	3,1
Tööhõive (muutuse %)	1,3	–2,7	–2,2	–0,8	–0,9	1,7	0,8	0,6	0,4
Töötuse määr (%)	4,4	6,8	6,8	7,9	8,0	6,3	7,3	6,6	6,2
THHI inflatsioon (muutuse %)	2,3	–0,6	–0,6	2,2	2,0	2,4	2,1	2,0	1,9

Valitsemissektori eelarveposition (% SKPst)	0,1	–4,9	–4,9	–5,6	–6,0	–3,3	–3,8	–3,2	–2,2
Koguvõla suhe SKPsse (% SKPst)	8,4	18,2	18,2	21,3	21,4	24,0	24,6	27,4	28,0

Allikad: komisjoni 2021. aasta suveprognoos reaalse SKP ja THHI inflatsiooni kohta ning komisjoni 2021. aasta kevadprognoos muude muutujate kohta (COM). Taaste- ja vastupidavuskava.

Komisjoni viimase prognoosiga võrreldes on taastekava aluseks olev makromajanduslik stsenaarium pessimistlikum. Komisjoni 2021. aasta suveprognoosis eeldatakse, et Eesti SKP reaalkasv on 2021. aastal 4,9 % ja 2022. aastal 3,8 %. Sarnaselt Eesti ametiasutustele on komisjon seisukohal, et tarbimise ja ekspordi taastumine on 2021. aastal majanduse taastumise peamine kasvumootor. Prognoositakse, et eratarbimine on ka 2022. aastal majanduskasvu peamine kasvumootor, sest eeldatakse, et kodumajapidamised kulutavad kogunenud sääste ja hiljutised muudatused pensionisüsteemi teises sambas võimaldavad oma pensionivara igal ajal välja võtta. Sise- ja välisnõudluse soodsad väljavaated ning taaste- ja vastupidavuskava rakendamine peaksid samuti investeeringuid suurendama. Tööturu prognoosid ja inflatsioon on sarnased, kuigi komisjon prognoosib mõnevõrra kõrgemat inflatsioonimäära vaatlusalusel perioodil ja madalamat töötuse määra 2022. aastaks (komisjoni 2021. aasta kevadprognoos). Valitsemissektori eelarvepuudujäägi ja võla puhul prognoositakse komisjoni 2021. aasta kevadprognoosis 2022. aastani sarnast arengut kui taastekavas. Komisjoni prognoos ei hõlma praegu aastaid pärast 2022. aastat.

Taastekava makromajanduslik stsenaarium on usutav. Majandusstsenaarium on identne 2021. aasta stabiilsusprogrammis esitatud stsenaariumiga ja selle on välja töötanud Rahandusministeerium. See on sarnane samal ajal mitme teise sõltumatu valitsusasutuse tehtud prognoosiga ja kooskõlas komisjoni 2021. aasta kevadprognoosiga (avaldati 2021. aasta mais), mille kohaselt SKP reaalkasv on 2021. aastal 2,8 % ja on 2022. aastal 5,0 %. 2021. aasta esimese poole erakordselt heade tulemuste põhjal korrigeeriti Rahandusministeeriumi 2021. ja 2022. aasta prognoosi 2021. aasta septembris ülespoole.

2.2. Kestliku majanduskasvu, ühtekuuluvuse, vastupidavuse ja järgmise põlvkonna poliitikaga seotud probleemid

Eesti on viimastel aastatel oma tootlikkust suurendanud, kuid lõhe ELi keskmisega püsib. Nagu teistegi EL 13 riikide puhul, on ka Eesti tootlikkuse kasvumäär kiire, kuid sellest ei piisa

ELi keskmise üldise tootlikkusmäärani jõudmiseks (Adarov jt, 2020)[4]. Eestis on tootlikkuse kasvu peamine allikas kapitali suurendamine[5]. Sissetulekud on lähenenud ELi keskmisele kiiremini kui tootlikkus. 2019. aastal oli SKP elaniku kohta 67 % ELi keskmisest,[6] samas kui tööviljakus ühe töötunni kohta oli peaaegu 30 % väiksem. See kajastab kõrget tööjõus osalemise ja tööhõive määra Eestis. Alates finantskriisist on tootmistegurite kogutootlikkuse kasv siiski aeglustunud ning praegune erinevus ELi keskmisest tasemest viitab sellele, et ressursse saaks kasutada tõhusamalt ja tehnoloogiat veelgi ajakohastada. Kuigi Eesti on investeerinud teadusuuringutesse ja innovatsiooni ning eelkõige avaliku sektori digitaliseerimisse, ei ole nende investeeringutega saavutatud või ei ole veel täielikult saavutatud oodatavat kogu majandust hõlmavat tootlikkuse kasvu. Eesti üldised innovatsioonitulemused paranesid 2019. aastal ja alates 2021. aastast kavatseb riik investeerida teadusuuringutesse ja innovatsiooni vähemalt 1 % SKPst aastas. Siiani on ettevõtlussektoris olnud teaduspõhine innovatsioon suhteliselt tagasihoidlik. Tootlikkuse kiiremat kasvu pidurdab teadusasutuste ja ettevõtete vahelise koostöö piiratus, mis on olnud pikaajaline probleem ja võimalik takistus tootlikkuses järelejõudmisele. Teadmiste edasiandmine ülikoolidelt ettevõtetele ja uurimistulemuste kommertsialiseerimine on olnud suhteliselt vähene. Usaldusväärse tehnosiirdesüsteemi loomine oleks hädavajalik, et toetada tööstusinnovatsiooni ning rohe- ja digipööret. Digitaliseerimine ei ole veel muutnud kõiki olulisi sektoreid, eelkõige töötlevat tööstust.

Hiljutine töötuse kasv on süvendanud sotsiaalse turvavõrgu piisavusega seotud pikaajalisi probleeme. 2019. aastal oli 23,7 % elanikkonnast endiselt vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus (21,1 % EL 27-s 2019. aastal). Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele Eestis oli 2019. aastal 28,1 %, mis on veidi alla ELi keskmise (32,3 % EL 27-s). Lisaks madalatele töötushüvitistele esineb lünki töötushüvitiste süsteemi katvuses nende puhul, kes töötavad mittestandardsetes töösuhetes või lühikeste tööampsudena. Töötuse kasv (6.9 % 2021. aasta teises kvartalis võrreldes 4.4 %ga 2019. aasta teises kvartalis) koos hüvitiste ebapiisava katvusega on juhtinud suuremat tähelepanu vajadusele laiendada sotsiaalset turvavõrku.

Integreeritud hooldussüsteemi väljatöötamine teenuste paremaks osutamiseks aitaks parandada sotsiaalse turvavõrgu tulemuslikkust. Sotsiaalteenuste, sealhulgas pikaajalise hoolduse korraldamine ja rahastamine jaguneb sotsiaal- ja tervishoiusektori ning riigi ja kohaliku omavalitsuse vahel. Kriis on süvendanud raskusi eelkõige eakatele, puuetega inimestele ja madala sissetulekuga inimestele taskukohaste ja kättesaadavate sotsiaalteenuste pakkumisel. Isiku omaosalus pikaajalise hoolduse teenuste rahastamisel hoolekandeasutustes on aastate jooksul pidevalt kasvades jõudnud 78,3 %ni. Koduhooldusteenuste nappus ja ülemäärane rahaline koormus hooldusasutustes suurendavad pereliikmete vaesusriski.

[4] Adarov, A., Klenert, D., Marschinski, R. ja Stehrer, R., „Productivity Drivers: Empirical Evidence on the Role of Digital Capital, FDI and Integration“, EUR 30398 EN, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2020, ISBN 978-92-76-23029-8, doi:10.2760/740691, JRC122068.

[5] Euroopa Komisjon (2021). Tootlikkuse ja konkurentsivõime areng ELis. Majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraadi ning Teadusuuringute Ühiskeskuse ühine taustteabe ja poliitikadokument. Sisesuhtlus.

[6] SKP elaniku kohta jooksevhindades (protsendina ELi keskmisest).

Pealinnaregiooni ja ülejäänud piirkondade sotsiaalsete ja majanduslike näitajate vahelise erinevuse suurenemise tõttu on piirkondlikud erinevused olnud märkimisväärsed. Piirkondlikud erinevused on Eestis olnud suured, kuna Harju- ja Tartumaa andsid 2017. aastal üle 74,2 % riigi SKPst ning seal oli ka suurim sissetulek, skaala teise otsa jäid Kirde- ja Kagu-Eesti. Rahvastiku jätkuv vähenemine ja vananemine on mõjutanud väljaspool peamisi linnu asuvaid piirkondi, eelkõige hariduse, tööjõupuuduse ning tervishoiu- ja sotsiaalsüsteemi valdkonnas ning kohalike omavalitsuste teenuste pakkumisel. Ühenduvus (transpordis ja digitaalselt) on maa- ja linnapiirkondades ebaühtlane. Need suundumused on avaldanud negatiivset mõju investeeringutele ja töökohtade loomisele kaugemates piirkondades. Eestil ei ole varasemaid kavasid nende piirkondlike erinevuste vähendamiseks.

Eestis on pikaajaliseks probleemiks olnud suur rahuldamata vajadus arstiabi järele, kehvad tervisenäitajad ja tervishoiutöötajate puudus. Tervena elatud aastate arv on olnud üks ELi väiksemaid ning sooline, piirkondlik, hariduslik ja sissetulekuline ebavõrdsus on avaldanud negatiivset mõju töötajate arvule ja tööjõu kvaliteedile. Tervishoid on olnud Eestis võrreldes ELi keskmisega suhteliselt alarahastatud (valitsemissektori kulud tervishoiule olid 5,3 % SKPst võrreldes ELi keskmisega, mis on 7,0 %) ning see võis olla peamine põhjus, miks tervishoiuteenustel oli väidetavalt pikk ooteaeg ja miks oli puudus tervishoiutöötajatest (eriti meditsiiniõdedest, kelle arv 1 000 elaniku kohta oli 6,3 võrreldes 8,2ga ELis). COVID-19 esimene laine tõi esile Eesti tervishoiusüsteemi struktuursed nõrkused ning vastupidavuse parandamiseks on tehtud mõningaid investeeringuid, eelkõige suurendatud rahalisi, materiaalseid ja inimressursse, et saaks osutada regulaarseid tervishoiuteenuseid samal ajal COVID-19 või sarnaste nakkushaigustega patsientide hooldusega. Siiski oleks vaja reforme ja täiendavaid investeeringuid, et parandada tervishoiusüsteemi vastupidavust, kättesaadavust, tõhusust ja kvaliteeti. Eriti oluline on esmatasandi tervishoiu tugevdamine, haiguste ennetamine, tervishoiu ja sotsiaalhoolekande integreerimine, tervishoiu info- ja kommunikatsioonitehnoloogia halduse raamistiku tugevdamine, tervishoiutöötajate nappuse leevendamine ning tööjõu oskuste ja teenuse geograafilise kättesaadavuse parandamine.

Teadmiste ja oskuste taseme vastavusseviimine tööturu vajadustega ja majanduse struktuurimuutustega on olnud pikaajaline väljakutse. Kuigi haridus- ja koolitussüsteem toimib hästi, on olnud struktuurseid probleeme, mis on seotud haridussüsteemist varakult lahkumisega, kõrghariduse ning kutsehariduse ja -koolituse ebapiisava vastavusega tööturu vajadustele ning vananevate õpetajate suure arvuga. Võrreldes teiste ELi liikmesriikidega omandatakse bakalaureuse- ja magistriõppes eriharidust sellistes valdkondades nagu tehisintellekt, kõrgjõudlusega andmetöötlus, küberturvalisus või andmeteadus pigem vähe (Righi *et al*, 2020)[7]. Lisaks on vaja kiiret ümberõpet nende sektorite töötajatele, mis on kõige rohkem kannatanud ning kus tööülesanded ja töö olemus on muutunud. Eestis prognoositakse kõrge

[7] Righi, R., López-Cobo, M., Alaveras, G., Samoili, S., Cardona, M., Vázquez-Prada Baillet, M., Ziemba, L.W. ja De Prato, G., „Academic offer of advanced digital skills in 2019–20. International comparison. Focus on Artificial Intelligence, High Performance Computing, Cybersecurity and Data Science“, EUR 30351 EN, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2020, ISBN 978-92-76-21451-9, doi:10.2760/225355, JRC121680.

kvalifikatsiooniga tööjõu märkimisväärset nappust, mida näitab aastate 2013–2016 aastane lineaarne kasvumäär -1,9 % uutest kolmanda taseme hariduse omandanutest, ning märkimisväärset oskuste nappust IKT valdkonnas (Biagi *et al*, 2020)[8]. Oskuste prognoosimise süsteemi ümberkujundamine ja OSKA metoodika kasutamine olemasolevate registriandmete puhul, mis on olulised haridus- ja koolitussüsteemi jaoks, aitaks paremini prognoosida oskustega seotud vajadusi. Kõrgtehnoloogiline tootmine ja muud teadmistemahukad sektorid vajavad kõrgelt kvalifitseeritud info- ja kommunikatsioonitehnoloogia spetsialiste. Töötajate digioskuste täiendamisega samal ajal tuleks võtta meetmeid, mis toetavad digitaalset innovatsiooni ettevõtetes. Rohepöörde toetamiseks on oluline lisada see aspekt ka haridusprogrammidesse.

Eesti pangandussektori seisund on üldiselt kindel, kuid rahapesuga seotud riskid püsivad. Eesti pangad on tänu suurele tõhususele, kvaliteetsetele varadele ja madalate rahastamiskuludele olnud kasumlikud. Eestis tegutsevad pangad on muutunud vähem sõltuvaks emapankadest ning rahastavad end nüüd suures osas kodumaistest hoiustest ja hulgirahastamisturul. Samas on Eesti pärast ulatuslikke rahapesujuhtumeid ajakohastanud rahapesu ja terrorismi rahastamise riski hindamist. Nende pankade ja makseasutuste suhtes, mis ei vasta nõuetele, on võetud järelevalvemeetmeid, kuid kohapealse järelevalve intensiivsust on võimalik suurendada ja anda finantsjärelevalveasutusele piisavad sanktsioonide kehtestamise volitused. See tähendab ka rahapesu andmebüroo suutlikkust pääseda süstemaatiliselt juurde andmetele finantstehingute kohta. Ennetavat koostööd rahapesu andmebüroo ja õiguskaitseasutuste vahel saaks parandada.

2.3. Rohe- ja digipöördega seotud probleemid

2.3.1. Rohemõõde

Taaste- ja vastupidavuskava peaks toetama rohepööret ja vähemalt 37 % rahaeraldistest peaks aitama kaasa kliimaeesmärkide saavutamisele. Kavas esitatud meetmed aitavad saavutada 2050. aasta kliimaneutraalsuse eesmärki ning 2030. aasta energia- ja kliimaeesmärke, võttes arvesse liikmesriikide riiklikke energia- ja kliimakavasid. Samuti peaksid need aitama kaasa keskkonnaeesmärkide saavutamisele sellistes valdkondades nagu jäätmed, saastekontroll, säästev liikuvus, bioloogilise mitmekesisuse kaitse ja taastamine, mere- ja veeressursid ning toetama vajaduse korral üleminekut kestlikele toidusüsteemidele ja ringmajandusele, tagades samal ajal, et kedagi ei jäeta kõrvale.

Kuna Eesti majandus on energia- ja CO_2-mahukas, tuleb Eesti majanduse konkurentsivõime tagamiseks edendada rohepööret, et vältida sõltuvust CO_2-mahukast tootmisest. Eestil on põlevkivisõltuvuse ning transpordi- ja ehitussektori suure energiaintensiivsuse tõttu üks ELi kõige süsinikdioksiidi- ja energiamahukamaid majandusi. Eesti vajab selget teed elektritootmises põlevkivist järkjärguliseks väljumiseks ning selle

[8] Biagi, F., Castaño Muñoz, J. ja Di Pietro, G., „Mismatch between Demand and Supply among higher education graduates in the EU“, EUR 30121 EN, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2020, ISBN 978-92-76-17155-3, doi:10.2760/003134, JRC120022.

asendamiseks vähese süsinikdioksiidiheitega ja süsinikdioksiidivabade elektriallikatega, nagu taastuvad energiaallikad, et saavutada oma kasvuhoonegaaside vähendamise eesmärgid lähemas ja pikemas perspektiivis. Selleks on vaja suurendada taastuvenergiaprojektide, salvestamise ja vastavate elektrivõrku tehtavate investeeringute rahastamist. Samal ajal on äärmiselt oluline, et selline järkjärguline väljumine järgiks õiglase ülemineku mudelit, eelkõige riigi idaosa vaesema ja tugevalt põlevkivitööstusest sõltuva Ida-Virumaa puhul.

Taastuvenergia osakaal energia lõpptarbimises oli 2005. aastal 17 %, 2019. aastaks oli see kasvanud 32 %ni. Eesti eesmärk on panustada ELi 2030. aasta taastuvenergia eesmärgi saavutamisse ja saavutada summaarses energia lõpptarbimises taastuvenergia osakaal 42 %. Rahvusvahelise Energiaagentuuri[9] andmetel moodustas Eesti elektrienergiast 2018. aastal peaaegu 80 % põlevkivi, kuid see asendatakse järk-järgult muude allikatega. Seda arengut on soodustanud liidu heitkogustega kauplemise süsteem ja riiklikud meetmed taastuvenergia kasutuselevõtu stimuleerimiseks. Need täiustused on pannud aluse tuuleenergia kasutuselevõtu kiiremale laiendamisele – tuuleenergia on elektri tootmisel taastuvatest energiaallikatest tähtsuselt teine pärast tahkeid biokütuseid. Eesti peab tuuleenergiat suurima potentsiaaliga taastuvaks energiaallikaks, seega tuleks avamere tuuleparkide arendamist toetada õigusraamistikuga. Siiski on nii maismaal kui ka avamerel asuvate uute tuuleparkide kavandamise ja neile lubade andmisega endiselt probleeme. Probleemid on seotud ka võrgutaristuga, millesse oleks vaja teha lisainvesteeringuid, et võimaldada muutlikke taastuvate energiaallikate (elektrienergia transportimine, salvestamine jne) suuremat osakaalu. Eesti jääb ka maha ELi eesmärgist suurendada transpordisektoris taastuvate energiaallikate osakaalu 10 %ni (2019. aastal oli riik saavutanud 5 %).

Eesti panus ELi 2030. aasta energiatõhususe eesmärgi saavutamisse on primaarenergia tarbimises mõõdukas ehk 5,4 miljonit naftaekvivalenttonni (Mtoe) ja lõppenergia tarbimises väga väike ehk 2,9 miljonit naftaekvivalenttonni (Mtoe)[10]. Eesti pikaajalise rekonstrueerimisstrateegia kohaselt vajab 30 aasta jooksul rekonstrueerimist 141 000 hoonet (kogupindala 54 miljonit m²) ning selle eesmärk on parandada 80 % Eesti elanike elu- ja töötingimusi. Hinnangu kohaselt suureneb ka vajadus iga-aastase ülesehitustoetuse järele peaaegu viis korda – vähem kui 200 miljonilt eurolt aastas 900 miljoni euroni aastas. Eesti on seadnud eesmärgiks renoveerida 2030. aastaks 3 % üldkasutatavate hoonete põrandapinnast aastas (kokku 170 000 m²) ning parandada eluhoonete ja büroode energiatõhusust[11].

[9] IEA (2019), „Energy Policies of IEA Countries: Estonia 2019 Review“, IEA, Paris https://www.iea.org/reports/energy-policies-of-iea-countries-estonia-2019-review

[10] Economidou, M., Ringel, M., Valentova, M., Zancanella, P., Tsemekidi Tzeiranak, S., Zangheri, P., Paci, D., Ribeiro Serrenho, T., Palermo, V. ja Bertoldi, P., „National Energy and Climate Plans for 2021-2030 under the EU Energy Union“, EUR 30487 EN, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2020, JRC122862.

[11] Zangheri, P. *et al.*, „Progress of the Member States in implementing the Energy Performance of Building Directive“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2021, EUR 30469, JRC122347. Kooskõla varasemate eesmärkide ja püüdlustega vt Castellazzi, L., Zangheri, P., Paci, D., Economidou, M., Labanca, N., Ribeiro

Alljärgnevas tabelis on esitatud ülevaade Eesti eesmärkidest, sihtidest ja panustest vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2018. aasta määrusele (EL) 2018/1999, milles käsitletakse energialiidu ja kliimameetmete juhtimist.

Tabel 3. Eesti riiklikud eesmärgid ja panused seoses energia ja kliimaga

	Riiklikud eesmärgid ja panused	Viimased saadaolevad andmed	2020	2030	2030. aasta eesmärkide hinnang
	Siduv eesmärk vähendada kasvuhoonegaaside heidet võrreldes 2005. aasta tasemega jõupingutuste jagamise määruse (Effort Sharing Regulation – ESR) alusel (%)	+17	+11	–13	Nagu ESRis
	Riiklik taastuvenergiaeesmärk/-panus: taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osakaal summaarses energia lõpptarbimises (%).	32	25	42	Piisav eesmärk (37 % vastavalt taastuvate energiaallikate valemile)
	**Riiklik panus energiatõhususesse:**				
	Primaarenergia tarbimine (Mtoe)	4,7	6,5	5,4	Mõõdukas
	Lõppenergia tarbimine (Mtoe)	2,9	2,8	2,9	Väga väike
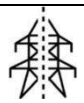	Elektrivõrkude ühendatuse määr (%)	63	>60	>60	Ei kohaldata

Allikas: Hinnang Eesti lõpliku riikliku energia- ja kliimakava kohta, SWD (2020) 905 final.

Eesti transporditaristul ja -poliitikal on ühenduvuse ja säästvuse osas mitmeid puudusi. Raudtee- ja ühendveod ei ole endiselt piisavalt välja arendatud ega elektrifitseeritud. Maanteetranspordist tulenev kasvuhoonegaaside heide on viimastel aastatel suurenenud. Eestil on üks kõige rohkem süsinikuheiteid tekitav sõiduautopark ELis. Selleks et toetada rohepööret, tuleks lisaks muudele meetmetele kehtestada asjakohane sõidukimaks, mis põhineb sõiduki CO_2 heitel ning millega maksustatakse sõiduautod ja väikesed tarbesõidukid. Aja jooksul peaksid need meetmed vähendama Eestis CO_2 heidet ja looma stiimulid vähem CO_2 heidet tekitavate sõidukite ostmiseks. Raudteetranspordi arendamine nii võrgustikku, sealhulgas Rail Balticusse, tehtavate investeeringute kui ka meetmete kaudu, mis motiveerivad raudtee-reisijateveo ja ühendvedude suuremat kasutamist, aitaks kaasa Eesti transpordisüsteemi rohelisemaks

Serrenho, T., Zancanella, P. ja Broc, J., „Assessment of second long-term renovation strategies under the Energy Efficiency Directive“, EUR 29605 EN, 2019, JRC114200.

muutmisele. Transpordi digitaliseerimine, nt ühistranspordi ühised planeerimis- ja piletimüügisüsteemid, võiks veelgi stimuleerida ja suurendada ühistranspordi kasutamist. Kuna Eesti on hõredalt asustatud, tuleb arendada ka säästvat maanteetransporti

Peamised probleemid on endiselt seotud **peamiste piiriüleste projektide**, nagu Rail Balticu lõpuleviimisega koostöös teiste Balti riikidega ning sellega, et 2025. aastaks on vaja elektrivõrk sünkroniseerida Euroopa mandriosa võrguga. Samuti on potentsiaali avamere tuuleenergia piiriüleseks arendamiseks ning Eesti ja Läti on algatanud ühisprojekti.

Ressursitõhusus on endiselt probleem, sest suur kodumaine materjalitarbimine ja jäätmeteke pärsivad loodusvarade tootlikkust ja vähendavad konkurentsivõimet. Ringlussevõetud materjali kasutamise määr (8,7 %) on alla EL 27 keskmise (11,2 %). Eesti saaks suurt kasu terviklikust riiklikust strateegiast ja ringmajanduse tegevuskavast, mis on suunatud tervele toodete olelusringile. Kuna põlevkivi on Eesti suurim ohtlike ja tavajäätmete allikas ning kesksel kohal energia- ja ressursitõhususe parandamisel ja kliimaeesmärkide saavutamisel, on rohepöörde jaoks kõige tähtsam loobuda põlevkivi kaevandamisest ja kasutamisest. Selleks oleks vaja lõpetada uue põlevkivitaristu, sealhulgas põlevkiviõli rafineerimistehaste rahastamine. Valitsus on koalitsioonilepingus kokku leppinud, et 2035. aastaks jõutakse järk-järgult väljumiseni põlevkivielektri tootmisest ja 2040. aastaks põlevkiviõli kasutamisest. Investeerimiskeskkonna pikaajalise kindla pühendumuse ja prognoositavuse tagamiseks tuleks need eesmärgid sätestada strateegilistes dokumentides ja nendega peaksid kaasnema konkreetsed sammud eesmärkide saavutamiseks.

Bioloogilise mitmekesisuse osas on Eestis pilt vastuoluline. Ühest küljest on Eestil ulatuslikud kaitsealad ning heas seisundis liikide ja elupaikade osakaal suurem kui ülejäänud ELis; metsad katavad 58,4 % Eesti territooriumist ja Eesti mahepõllumajanduse kasutuselevõtt (21 %) 2018. aastal ei ole kaugel ELi 2030. aasta eesmärgist 25 %. Teisest küljest on mõned elupaigad ja liigid, eelkõige rohumaad ja metsaalad, surve all. Eestil puudub 2020. aasta järgne metsanduse arengukava ja metsaraie määr on viimastel aastatel märkimisväärselt suurenenud. Eesti maakasutussektor, kuhu kuulub ka metsandus, on muutumas süsiniku sidujast süsiniku tekitajaks. Peamine panustaja biomassist energiatootmisse oli metsandussektor (94,5 % 2018. aastal) ja see tekitab muret Eesti metsade kestliku kasutamise pärast.

Eesti on üks vähestest ELi liikmesriikidest, kus on väga palju turbaalasid ja turbamuldasid – need hõlmavad 20,2 % kogu riigi territooriumist. Sellised alad võivad olenevalt seisundist olla suured kasvuhoonegaaside sidujad või allikad. Seetõtu on oluline tagada Eesti turbaalade piisav kaitse, sealhulgas vajaduse korral taassoostamine. Kõik veekogud ei ole veel saavutanud head keskkonnaseisundit ja mõnes neist on nitraadisisaldus suurenemas. Selle oluliseks põhjuseks peetakse põllumajandust. Surve vee kättesaadavusele on Eestis väga suur põlevkivikaevandussektori nõudluse tõttu. Surve vee kvaliteedile näib olevat kõige suurem rannikuvetes: ainult 13 % neist olid heas ökoloogilises seisundis. Samas on heas ökoloogilises seisundis 60 % jõgedest ja 67 % järvedest. Lisaks näitavad värskeimad andmed eutrofeerumise kohta rannikuvetes selle olulist suurenemist, mis kajastab Läänemere kui terviku eutrofeerumise suurt ja üldisemat probleemi.

2.3.2. Digimõõde

Taaste- ja vastupidavuskava peaks toetama digipööret ja vähemalt 20 % rahaeraldistest peaks aitama kaasa digieesmärkide saavutamisele. Kavas ette nähtud meetmed peaksid muu hulgas aitama kaasa digipöördele majandus- ja sotsiaalsektoris. Kavas sisalduvate meetmete eesmärk peaks olema parandada mitte ainult ettevõtete ja avaliku sektori osalejate konkurentsivõimet, vaid ka nende vastupidavust, paindlikkust ja julgeolekut, tagades samal ajal kaasatuse.

Eesti oli 2020. aastal digitaalmajanduse ja -ühiskonna indeksis (DESI) 7. kohal ja on digitaliseerimisel Euroopas esirinnas. Eesti on eelkõige teenäitaja digitaalsete avalike teenuste valdkonnas ja tema tulemused on väga head digioskuste vallas. Eesti võiks siiski parandada ühenduvust ja toetada veelgi digitehnoloogia integreerimist ettevõtjate poolt.

2020. aastal oli Eesti ühenduvuse poolest ELis 14. kohal. 71 % Eesti kodumajapidamistest on kaetud väga suure läbilaskevõimega võrguga, samas kui ELi keskmine on 59 %. Eestil on head tulemused mobiilse lairibaühenduse kasutuselevõtul: see on olemas 75 % inimestest võrreldes 71 %ga ELi keskmisest. Lisaks sellele on Eesti tulemused püsivõrgu lairibaühenduse kasutuselevõtul üldiselt head (see on 83 % majapidamistel), kuid tulemused ei ole nii head kiire (vähemalt 100 Mbit/s) püsivõrgu lairibaühenduse kasutuselevõtul, kus vaatamata väga suure läbilaskevõimega võrkude väga heale kättesaadavusele on nende kasutuselevõtt oluliselt alla ELi keskmise (ainult 19 % majapidamistest on liitunud selliste kiirustega). Püsivõrgu lairibaühenduse hinnad on Eestis ELi keskmisest kõrgemad. Eesti praeguse riikliku lairibaühenduse kava (2020. aasta digitaalarengu tegevuskava) eesmärk on tagada kõigile elanikele juurepääs üle 30 Mbit/s internetiühendusele ja varustada vähemalt 60 % majapidamistest üle 100 Mbit/s teenusega. Alates 2019. aasta lõpust valmistatakse ette Eesti uut digitaalstrateegiat 2020+, kus viiakse ühenduvuseesmärgid kooskõlla gigabitiühiskonna eesmärkidega. Eesti jätkab investeerimist oma lairibataristu kasutuselevõttu ja kasutab selleks nii avaliku kui ka erasektori vahendeid.

Eesti 5G ühenduvuse eesmärk on hõlmata 2023. aastaks suuremad linnad ja 2025. aastaks transpordikoridorid. Eesti tulemus 5G võrkude kasutuselevõtuks valmisoleku näitaja osas on DESI aruandes siiski 0 % ja esimeste 5G sageduslubade andmine on alles pooleli. Riigi ambitsioonikate 5G eesmärkide saavutamine sõltub uute sagedusalade kasutamise lepingute õigeaegsest sõlmimisest.

Digioskuste poolest oli Eesti 2020. aastal ELis kolmandal kohal, kuid oskuste nappus takistab endiselt investeerimist. 62 %-l elanikkonnast on vähemalt algtaseme digioskused ja 37 %-l algtasemest kõrgema taseme oskused. Mõlemad näitajad on üle ELi keskmise (vastavalt 56 % ja 31 %). Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) eriala lõpetajate (6,7 %), IKT-spetsialistide (6 %) ja naissoost IKT-spetsialistide (22 % kõigist IKT-spetsialistidest) osakaal on Eestis suurem kui ELis keskmiselt. Sellest hoolimata on ettevõtted pidanud oskuste nappust

üheks peamiseks takistuseks investeerimisel (84 % ettevõtetest) ning inimkapitali ja oskustesse investeerimise osakaal on väike[12]. Eesti haridussüsteem toimib üldjoontes hästi, kuid oskuste nappus näitab, et vähene seos tööturuga on endiselt probleem. Vaatamata IKT-spetsialistide suurele osakaalule pakuvad ettevõtted Eestis IKT vajaduste rahuldamiseks oskuste parandamise koolitusi vaid piiratud määral. Ainult 17 % Eesti ettevõtetest pakub oma töötajatele IKT-koolitust (ELi keskmine näitaja on 20 %). IKT-spetsialistide arvu suurendamine, IKT valdkonna lõpetajate arvukuse säilimine ning avaliku ja erasektori töötajate oskuste täiendamise rahastamine võiks aidata Eestil kasutada ära digitaalmajanduse kogu potentsiaali.

Digitehnoloogia integreerimisel ettevõtjate poolt oli Eesti 2020. aastal ELis 14. kohal ja jäi natuke maha ELi keskmisest. 2020. aastal on 74 % Eesti VKEde digimahukus vähemalt algtasemel (üle ELi keskmise 60 %). Eesti on teinud mõningaid tagasihoidlikke edusamme seoses mitme kriteeriumiga, nagu sotsiaalmeedia kasutamine ettevõtjate poolt (16 % 2019. aastal), internetimüügiga tegelevate VKEde osakaal (16 % 2020. aastal) ja piiriüleselt internetimüügiga tegelevate ettevõtjate osakaal (9 % 2019. aastal). Selliste kiiresti arenevate ettevõtete osakaal, kes kavatsevad suurema digiteerimise tulemusena kasvada, on 11 % (ELi keskmine on 31 %), samas kui selliste ettevõtete osakaal, kes tajuvad vajadust kõrgtasemel digitehnoloogia järele või alustavad selle kasutuselevõtu planeerimist, on 26 % (ELi keskmine on 39 %) ning selliste kasvavate ettevõtete osakaal, kellel on digitaliseerimise strateegia või tegevuskava, on 8 %, mida on palju vähem kui ELi keskmine näitaja (22 %) (Benedetti *et al.*, 2021)[13]. Selleks et hoogustada oma majanduse digipööret, peab Eesti jätkama jõupingutusi digitehnoloogia paremaks integreerimiseks, eelkõige VKEdes. Seda eesmärki on võimalik saavutada sektoriülese algatusega, mis hõlmab sektoreid, kus veel ei kasutata digitehnoloogiat väga intensiivselt, ja kaasata tuleks ka muud tööstusharud peale kiiresti kasvavate tööstusharude.

Digitaalsete avalike teenuste valdkonnas on Eesti ELis juhtpositsioonil. Eestil on hästi välja arendatud e-valitsuse ja e-tervise süsteem ning internetis saab kasutada kõiki keskvalitsuse teenuseid. Riigi e-valitsuse teenuste kasutajate osakaal on üks suuremaid (89 %) Euroopas. Eesti e-valitsus on üles ehitatud X-tee digitaalsele teabetaristule, mis ühendab turvaliselt omavahel iga päev enam kui 900 organisatsiooni. Eesti jaoks on oluline tagada, et kõik internetipõhised avalikud teenused oleksid kasutajasõbralikud ja kulutõhusad. Teabeväravate, sealhulgas Eesti avaandmete portaali kasutamise edendamine ja laiendamine aitaks Eestil need eesmärgid saavutada.

Eestis toimub enamik teadus- ja arendustegevusest avalikus sektoris. Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni peamine strateegiadokument on kolmas teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonistrateegia „Teadmistepõhine Eesti“ 2014–2020. Prioriteetide

[12] See on eriti oluline, sest paljude tööstusharude ja -sektorite digitaliseerimine mõjutab inimesi ebaühtlaselt ja seab haavatavad elanikkonnarühmad suuremasse ohtu.

[13] Benedetti Fasil, C., Del Rio, J.C., Domnick, C., Fako, P., Flachenecker, F., Gavigan, J., Janiri, M., Stamenov, B. ja Testa, G., „High Growth Enterprises in the COVID-19 Crisis Context“, EUR 30686 EN, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2021, ISBN 978-92-76-37269-1, doi:10.2760/63402, JRC124469

seadmine strateegias põhineb aruka spetsialiseerumise metoodikal. Eesti eesmärk on saada teadus- ja arendustegevuse atraktiivseks kohaks, motiveerida rohkem inimesi valima teaduskarjääri, toetada teadus- ja arendustegevust, mis teenib Eesti ühiskonna ja majanduse huve, ning suurendada Eesti majanduse teadmusintensiivsust üldiselt. Teadus- ja arendustegevuse poliitika keskmes on avaliku sektori panus, millega suurendatakse teadus- ja arendustegevuse avaliku sektori poolset rahastamist, et saavutada 2021. aasta eelarves eesmärk 1 % SKPst. Teadus- ja arendustegevusse tehtavate avaliku sektori investeeringute mõju maksimeerimiseks on vaja suurendada ettevõtete võimet teadus- ja arendustegevuse tulemusi ära kasutada ning parandada sidemeid avaliku sektori teadus- ja arendustegevuse, akadeemiliste asutuste ja ettevõtete vahel, sealhulgas parandades ettevõtete juurdepääsu rahastamisele.

Eesti allkirjastas tehisintellektialase koostöö deklaratsiooni 2018. aastal[14]. Eesti riiklikus tehisintellekti strateegias pööratakse suurt tähelepanu tehisintellektilahenduste kasutuselevõtule avalikus sektoris, sealhulgas sihipärase koolitusega; eri ametite tehisintellekti katseprojektidele antavale tehnilise ja rahalisele toetusega; taaskasutatavate tehisintellektikomponentide loomisega avaliku sektori tehisintellektirakenduste kasutuselevõtu hoogustamiseks ning tehisintellekti arendamiseks, sealhulgas andmete vastutustundlikuks kasutamiseks suuniste väljatöötamisega. Riiklikus tehisintellekti strateegias seati eesmärgiks, et Eesti avalikus sektoris oleks 2020. aasta lõpuks vähemalt 50 toimivat tehisintellektirakendust ja praegu on erinevaid tehisintellektialgatusi üle 80.

Eesti saaks kasu suurematest investeeringutest energiatõhususse, säästvasse energiatootmisse, võrguühendustesse, säästvasse transporti, ringmajandusse ning muudesse digi- ja rohepöörde tahkudesse. Samuti tuleb vähendada IKT-sektori enda keskkonnajalajälge. 2019. aasta septembris allkirjastasid 33 Eesti tehnoloogiaettevõtet rohelubaduse, millega lubati muuta oma tegevus 2030. aastaks täielikult keskkonnasäästlikuks. Kuigi Eesti tehnoloogiasektor peab keskkonda ettevõtluse lahutamatuks osaks, tuleks edendada konkreetsemaid eesmärke ja tegevuskavasid.

Joonis 1. DESI 2020 – Eesti suhtelised tulemused kategooriate kaupa

[14] https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/eu-member-states-sign-cooperate-artificial-intelligence

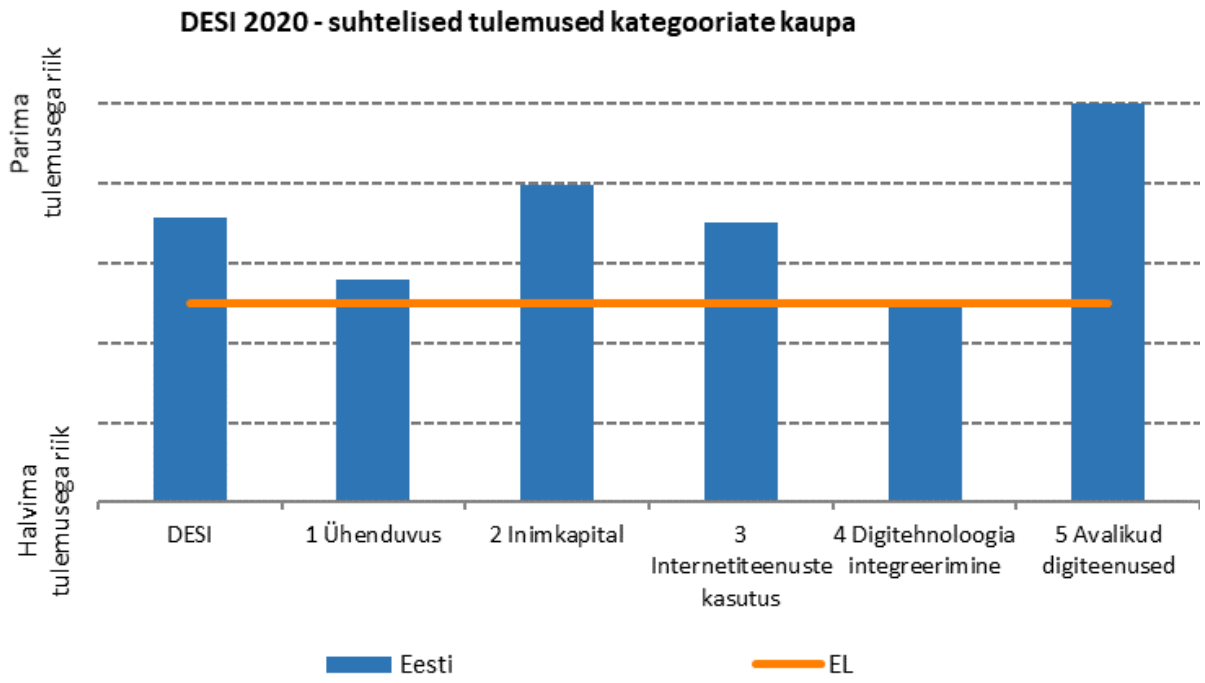

Märkus. DESI 2020. aasta aruande põhjal vastab ELi koondnäitaja EL 28-le.

Tekstikast 1: kestliku arengu eesmärkide saavutamisel tehtud edusammud

Ülevaatlik tabel kestliku arengu eesmärkide ning taaste- ja vastupidavuskavade nelja mõõtme kattuvuse kohta.

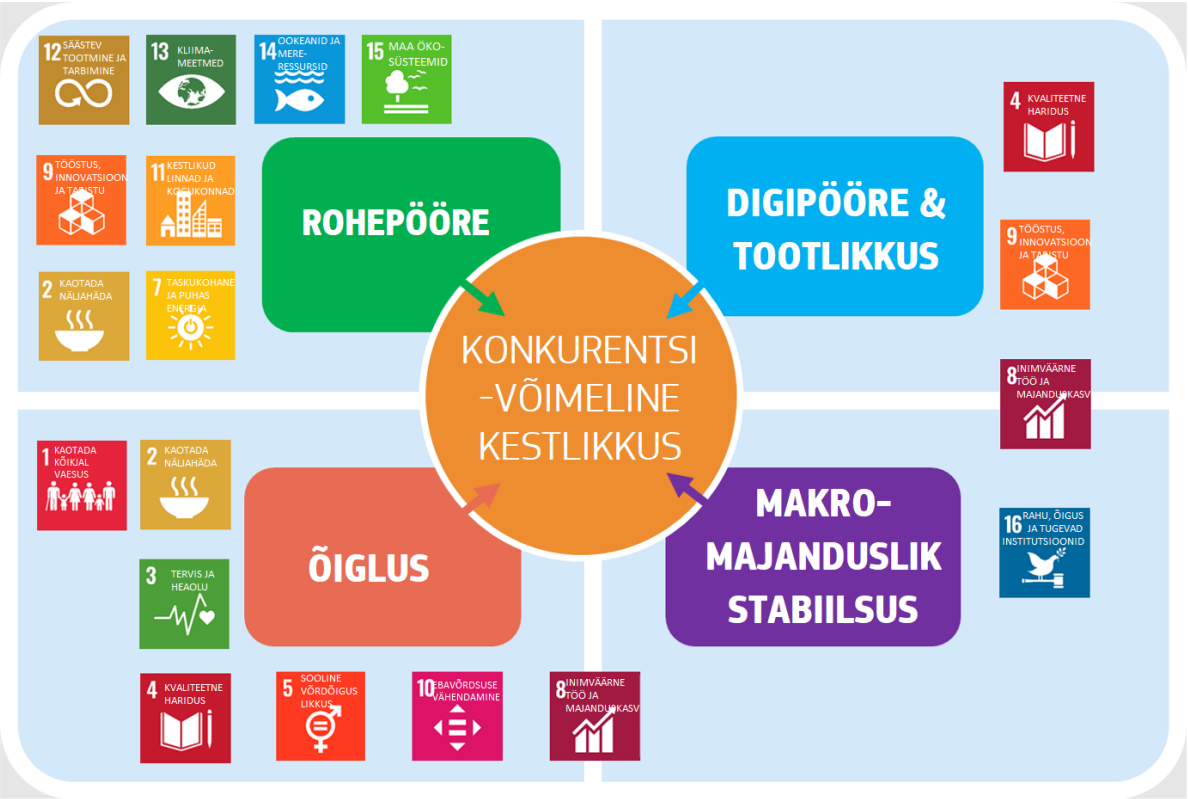

Selles punktis kirjeldatakse Eesti tulemusi kestliku arengu eesmärkide saavutamisel, pöörates erilist tähelepanu taaste- ja vastupidavuskava neljale mõõtmele (rohepööre, õiglus, digipööre ja tootlikkus ning makromajanduslik stabiilsus) ning osutatakse võimalikele valdkondadele, kus rahastu eesmärkidega kooskõlas olevad investeeringud ja reformid võiksid kestliku arengu eesmärkide saavutamist veelgi kiirendada.

Rohepööre

Eesti tulemused kestliku arengu eesmärkide saavutamisel on üldiselt suhteliselt head. Viimase viie aasta jooksul on Eesti teinud edusamme peaaegu kõigis valdkondades, välja arvatud keskkonnaeesmärgid, eelkõige kestliku arengu 12. eesmärk „Säästev tootmine ja tarbimine“ ja 13. eesmärk „Kliimameetmed“, mille puhul mitmed näitajad on halvenemas. Oluline tähelepanu vajav küsimus on seotud kestliku arengu 13. eesmärgiga „Kliimameetmed“, sest Eesti sõltub elektritootmisel endiselt põlevkivist ja uute sõiduautode CO_2 heide on ELis endiselt suurim. Paljulubav märk on taastuvenergia tootmisvõimsuse suurendamine, mida tuleb kiirendada, et Eesti saaks järk-järgult väljuda elektrienergia tootmiseks põlevkivi kasutamisest, mida ta on lubanud teha 2035. aastaks (2040. aastaks põlevkiviõli puhul).

Õiglus

Eesti on saavutanud eriti häid tulemusi kestliku arengu 4. eesmärgi „Kvaliteetne haridus“ osas, näidates edusamme kõigil haridustasanditel, välja arvatud kõige hiljutisem suundumus haridussüsteemist varakult lahkunud noorte arvestuses. Kui sotsiaalvaldkonnas, sealhulgas kestliku arengu 1. eesmärgi „Kaotada kõikjal vaesus“ täitmisel, on Eesti tulemused olnud suhteliselt head, siis kestliku arengu 3. eesmärgi „Tervis ja heaolu“ puhul on need olnud jätkuvalt nõrgad, eelkõige tervishoiuteenuste kättesaadavuse ja hea tervisega inimeste osakaalu osas. Sooline palgalõhe Eestis on ikka veel üks ELi suuremaid. See oli 2019. aastal märkimisväärselt suurem kui ELi keskmine (vastavalt 21,7 % ja 14,1 %), mis näitab, et Eesti peab veel tegema mõningaid jõupingutusi kestliku arengu 5. eesmärgi „Sooline võrdõiguslikkus“ saavutamiseks.

Digipööre ja tootlikkus

Eesti loodusvarade tootlikkus on endiselt madal. Kestliku arengu 9. eesmärgi „Tööstus, innovatsioon ja taristu“ raames paraneb innovatsiooni tulemuslikkus, eelkõige suureneb tööhõive tehnoloogiaettevõtetes ning teadus- ja arendustegevuse töötajate tööhõive.

Makromajanduslik stabiilsus

Eesti tulemused kestliku arengu 8. eesmärgi „Inimväärne töö ja majanduskasv“ saavutamisel on olnud üldiselt head ja kriisi ajal oli mõju SKP-le oodatust väiksem. Eesti investeeringute osakaal SKPs on olnud suur ja töötuse määr madal. Töötuse määr suurenes COVIDi kriisi ajal märkimisväärselt ja jõudis ELi keskmisele tasemele.

3. KAVA EESMÄRGID, STRUKTUUR JA JUHTIMINE

3.1. Kava üldstrateegia

Eesti taastekava on seotud riikliku pikaajalise strateegiaga „Eesti 2035“ ning aitab lahendada Euroopa poolaasta raames kindlaks tehtud probleeme. Strateegia „Eesti 2035“ on üldstrateegia, mis loob aluse erinevate riiklike planeerimis- ja eelarvestamisprotsesside ühitamiseks erinevate rahastamisallikatega, sealhulgas ELi vahenditega. Kava koostamisel võeti arvesse kõiki kavandatud meetmeid ja investeeringuid, et saavutada suurem koostoime eri rahastamisallikate ja nende kasutamist reguleerivate strateegiate vahel. Strateegias „Eesti 2035“ loetletakse järgmised arenguvajadused: a) rahvastik, inimeste tervis ja eluiga; b) ettevõtluskeskkond ja õppimisvõimalused; c) elurikkus ja keskkond; d) riigivalitsemine. Taastekava eesmärk on aidata kaasa nende probleemide lahendamisele ning selles rõhutatakse ühtekuuluvuse ja piirkondliku tasakaalu parandamise tähtsust. Kava eesmärk on aidata Eestil minna üle vastupidavamale ja kestlikumale majandusele, aidata kaasa ÜRO kestliku arengu eesmärkide saavutamisele, toetada rohe- ja digipööret ning suurendada innovatsiooni, oskustesse ja kapitali investeerimise kaudu kasvupotentsiaali ja konkurentsivõimet.

Taastekava on seotud Eesti riikliku reformikavaga, mis kiideti heaks 29. aprillil 2021 ja mis esitatakse tegevuskavana strateegia „Eesti 2035“ raames, ning on üldjoontes kooskõlas muude strateegiliste planeerimisdokumentidega, nagu SF21+ rakenduskava

(läbirääkimised pooleli) ja õiglase ülemineku territoriaalne kava (läbirääkimised pooleli). Lisaks on kavas sisalduvad meetmed seotud riikliku energia- ja kliimakava ning muude strateegiatega, samuti ELi tasandi ühiste prioriteetide ja Eesti rahvusvaheliste kohustustega.

Kava kohaselt kasutatakse strateegias „Eesti 2035“ ja riigipõhistes soovitustes kindlaks määratud eesmärkide saavutamiseks mitmeid rahastamisallikaid, mille hulka kuuluvad nii ELi vahendid kui ka riigi tulud. Sellise rahastamiskombinatsiooni eesmärk on kavandada ja rakendada poliitikameetmeid viisil, mis koondab vahendeid, et optimeerida poliitika mõju ja edendada koostoimet, vähendades samal ajal bürokraatiat ja tegevusriske.

Eesti kava kohaselt moodustavad kulutused investeeringutele ja reformidele 982 miljonit eurot ning need jagunevad kuue komponendi vahel: 1) ettevõtete digipööre (12 % kava hinnangulisest maksumusest), 2) ettevõtete rohepööre (23 %), 3) digiriik (12 %), 4) energeetika ja energiatõhusus (9 %), 5) säästlik transport (10 %) ning 6) tervis ja sotsiaalkaitse (34 %). Komponendid vastavad üldjoontes taaste- ja vastupidavusrahastu kuuele sambale. Kava sisaldab kokku 41 meedet, sealhulgas 16 reformi ja 25 investeeringut. Kõik komponendid hõlmavad nii investeeringuid kui ka reforme.

Tabel 4. Komponendid ja nendega seotud kulud

Komponent	**Hinnangulised kulud (miljonites eurodes)**
I: Ettevõtete digipööre	116,2
II: Rohepöörde kiirendamine	220,2
III: Digiriik	121,7
IV: Energeetika ja energiatõhusus	92,1
V: Säästlik transport	96,1
VI: Tervis ja sotsiaalkaitse	336,3

Ettevõtete digipööre. Selle komponendi (hinnanguline kulu 116,2 miljonit eurot) eesmärk on edendada Eesti ettevõtete digipööret ja nende konkurentsivõimet eelkõige eksporditurgudel. Kavandatud meetmetega antakse kõigi sektorite VKEdele ja mikroettevõtjatele nende digipöörde eri etappides rahalist toetust, samuti antakse konkreetne panus digilahenduste juurutamisse ja kasutuselevõttu eelkõige ehitus- ja autokaubavedude sektoris. Lisaks eeldatakse, et see komponent parandab digioskusi VKEde juhtide teadlikkuse suurendamise ning IKT-spetsialistide täiendus- ja ümberõppe toetamise kaudu.

Selleks võetakse sünergias Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse tegevusega ka meetmeid, mille eesmärk on toetada ekspordivõimaluste kindlakstegemist ja Eesti ettevõtete edendamist välismaal.

Ettevõtete rohepööre. Selle komponendi (hinnanguline kulu 220,2 miljonit eurot) eesmärk on kiirendada rohepööret Eesti ettevõtlussektoris ja kasutada ära sellega kaasnevaid ärivõimalusi. Kavandatud meetmed hõlmavad rohelise tehnoloogia arendamise toetamist, rohelise teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonisuutlikkuse ja ressursitõhususe suurendamist ettevõtetes, uute ärimudelite kasutuselevõttu ja oskuste taseme parandamist rohepöördega seotud valdkondades.

Lisaks nähakse komponendiga ette rohelise vesiniku terviklike väärtusahelate kasutuselevõtt ja katsetamine strateegilistes valdkondades. Selle komponendi raames võetavate meetmete eesmärk on luua selline terviklik lähenemisviis rohepöördele, mis on suunatud peamiste turutõrgete kaotamisele ning hõlbustab tehnoloogilist ja käitumuslikku läbimurret, et suurendada ettevõtlussektori konkurentsivõimet.

Digiriik. Selle komponendi (hinnanguline kulu 121,7 miljonit eurot) eesmärk on suurendada Eesti haldusasutuste digitaristute ja -teenuste vastupidavust ja kestlikkust (eelkõige suurenevaid küberohte silmas pidades) ning suurendada muude teenuste tõhusust ja kasutajasõbralikkust. Kavandatud meetmed peaksid võimaldama Eestil kasutada uusimate tehnoloogiate pakutavaid võimalusi. Need peaksid kasu tooma nii kodanikele kui ka ettevõtjatele. Samuti on ette nähtud konkreetsed meetmed, et parandada riigi suutlikkust võidelda rahapesu vastu. Lisaks peaks väga suure läbilaskevõimega võrkude kasutuselevõtu toetamine maapiirkondades aitama tagada laia juurdepääsu internetipõhistele teenustele ja üldisemalt aitama kaasa riigi edasisele digipöördele.

Energeetika ja energiatõhusus. Selle komponendi (hinnanguline kulu 92,1 miljonit eurot) eesmärk on lahendada energiasektori CO_2 heite vähendamise, energiatõhususe suurendamise ja põlevkivist sõltuvuse vähendamisega seotud probleemid. Selleks stimuleeritakse taastuvenergia kasutuselevõttu ja parandatakse hoonete energiatõhusust. Taastuvenergia alakomponent hõlmab reformi, mille eesmärk on aidata kaasa majanduse CO_2 heite vähendamisele, lisades põlevkivist järk-järgult loobumise eesmärgid ja meetmed energeetikasektori riiklikku arengukavasse ning kaotades taastuvenergia tootmisseadmete kasutuselevõtu haldustõkked. Reformi toetavad kolm meedet, mille eesmärk on tugevdada elektrivõrku, et suurendada taastuvenergia tootmisvõimsust ja kohaneda kliimamuutustega, hoogustada taastuvenergia tootmisseadmete rajamist tööstusalades ja katsetada taastuvenergia salvestamise võimalusi. Energiatõhususe allkomponent on suunatud korterelamute ja väikeelamute rekonstrueerimisele, mille jaoks pakutakse rahalist toetust, kuid ette on nähtud ka reform, et kõrvaldada energiatõhusa rekonstrueerimise haldustõkked, pakkudes nõustamisteenuseid ja tehes kättesaadavaks digitaalsed vahendid õigusaktide, tehniliste aspektide ja renoveerimise rahastamise kohta.

Säästlik transport. Selle komponendi (hinnanguline kulu 96,1 miljonit eurot) eesmärk on vähendada transpordist tulenevat heidet ja soodustada säästvate transpordiliikide kasutuselevõttu. Uus transpordi ja liikuvuse arengukava ning sellega seotud rakenduskava, mis tuleb vastu võtta, sisaldavad investeeringuid eraautode arvelt ühendatud ja jagatud liikuvuse arendamiseks linnapiirkondades ning edendavad kergliikluse terviklikku raamistikku (jalgsi või jalgrattaga) väljaspool suuri linnakeskusi asuvates piirkondades. Transpordi ja liikuvuse arengukava osana rakendatakse taastekavaga hõlmatud aja jooksul Tallinna pealinnaregiooni ühine transpordisüsteem ning elektrifitseeritakse kahe suurima linna – Tallinna ja Tartu vaheline raudtee. Investeeringutega toetatakse piiriülest Rail Balticu projekti, mis ühendab kolme Balti riigi pealinnad ja Balti riigid Poola ja ülejäänud ELiga. Meetmete eesmärk on ühendada Rail Baltic teiste riiklike raudteede ja üleeuroopalise transpordivõrgu (TEN-T) sõlmpunktidega (Tallinna lennujaam ja Tallinna Vanasadam) ning hõlbustada juurdepääsu selle kohalikele peatustele jalgsi või jalgrattaga. Selleks ehitatakse Tallinnasse Rail Balticu terminal, ehitatakse valmis Tallinna-Rohuküla raudteelõik, mis ühendab Lääne-Eestit rahvusvaheliste TEN-T

sõlmpunktidega, ning Tallinna Vanasadama trammiliin, mis ühendab Tallinna sadamat, Tallinna lennujaama ja uut Rail Balticu terminali. Lisaks sellele tagatakse jalgratta- ja kõnniteede toetamise meetmega ohutu ja kestlik juurdepääs Rail Balticu kohalikele peatustele.

Tervis ja sotsiaalkaitse. Selle komponendi (hinnanguline maksumus on 336,3 miljonit eurot) eesmärk on parandada tervishoiusüsteemi juurdepääsetavust ja vastupidavust, juurdepääsu sotsiaalteenustele ning vähendada noorte tööpuudust ja soolist palgalõhet. Eesti tervishoiusüsteemi ümberkorraldamise reformi eesmärk on leevendada tervishoiutöötajate nappust ja parandada haiglavõrku. Reformiga kaasneb kaks investeeringut, nimelt Põhja-Eesti meditsiinilinnaku ehitamine, et koondada Tallinna haiglaressursse ja parandada kahe kolmandiku Eesti elanike juurdepääsu arstiabile, ning meditsiinikopteri võimekuse arendamine. Tervishoiutöötajaid käsitlevas strateegilises raamistikus tuleks visandada meetmed nende puudujääkide kõrvaldamiseks. Esmatasandi tervishoidu tugevdavate meetmete hulka kuulub e-konsultatsioonide kasutamise laiendamine suuremale hulgale meditsiinierialadele ja tervishoiutöötajate motiveerimine töötama kõrvalistes piirkondades. E-tervise valitsemisraamistiku ajakohastamine peaks tugevdama e-tervise teenuste koordineerimist, et need vastaksid paremini tervishoiusüsteemi vajadustele, ja digilahenduste väljatöötamine peaks toetama jätkusuutliku tervishoiusüsteemi Eestis. Sotsiaalteenuste kättesaadavust kavatsetakse parandada suuremate hooldusvajadustega laste tugisüsteemi ajakohastamise ja lihtsustamise kaudu, väiksemate hooldusvajadustega inimeste iseseisva toimetuleku toetamise kaudu ning sotsiaal- ja tervishoiuteenuste integreerimise tegevuskavaga, millega seada terves Eestis sisse integreeritud hoolduse mudel. Noorte töötuse vähendamisele suunatud investeeringute eesmärk on toetada noori töökogemuse saamisel ja oskuste parandamisel. Töötuskindlustushüvitiste maksmise kestuse pikendamine 60 päeva võrra ebasoodsate tööturutingimuste korral peaks aitama mõnevõrra tugevdada sotsiaalset turvavõrku. Soolise palgalõhe vähendamise meetmed tuleks esitada Eesti heaolu arengukavas aastateks 2023–2030. Lisaks peaks soolise palgalõhe digivahend võimaldama tööandjatel hõlpsalt koguda teavet soolise palgalõhe ja selle võimalike põhjuste kohta oma organisatsioonis.

3.2. Kava rakendamise aspektid

Tagatakse kooskõla teiste programmidega. Eesti taastekava on üldjoontes kooskõlas riikliku reformikavaga (tegevuskava strateegia „Eesti 2035“ raames) ning riikliku kliima- ja energiakavaga ning sisaldab meetmeid, mis täiendavad riiklikku õiglase ülemineku kava. Lisatakse vastutuse välistamise klausel, et taastekavas esitatud teavet erinevate ELi vahendite kasutamise kohta ei tohiks pidada lõplikuks, kuna läbirääkimised erinevate ELi fondide üle alles käivad. Kavas viidatakse asjakohaselt eri rahastamisprogrammide piiritlemisele ja vastastikusele täiendavusele. Üldiselt kavatseb Eesti kasutada taaste- ja vastupidavusrahastu vahendeid nii, et see täiendaks teisi rahastamisprogramme, eelkõige riigipõhiste soovituste täitmiseks, kuna taaste- ja vastupidavusrahastu on ajaliselt piiratud rahastu. Kuid teatavates valdkondades, nagu õiglane üleminek, ulatuslik täiendus- ja ümberõpe, noored, haridussisu, teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni toetamine, on Eesti otsustanud mitte kasutada ulatuslikult taaste- ja vastupidavusrahastut, vaid nende temaatilise loogikaga seotud õiglase ülemineku fondi ja struktuurifonde. Tehnilise toe instrumendist võib taotleda tehnilist abi, et suurendada taastekava

rakendamise suutlikkust, ning selle kaudu võiks kaasata eksperditeadmisi mitmes valdkonnas, nagu tervishoid, haridus, rohe- ja digipööre, CO_2 heite vähendamine, energeetika, kvaliteetne eluruum, rahapesuvastane võitlus jpm.

Taastekava on üldjoontes kooskõlas viimastes euroala käsitlevates soovitustes kindlaks tehtud probleemide ja prioriteetidega. Nõukogu soovituses[15] euroala majanduspoliitika kohta soovitati euroala liikmesriikidel võtta meetmeid, sealhulgas taastekavade kaudu, et muu hulgas tagada majanduse taastumist toetav poliitiline hoiak, sealhulgas tugevdades tervishoiusüsteemi ulatust, piisavust ja jätkusuutlikkust. Taastekava toetab euroala käsitlevat soovitust nr 1, kuna sellega jätkatakse reforme ja investeeringuid, et toetada komponendi 6 (tervis) raames integreeritud ja inimkesksete tervishoiuteenuste osutamist, suurendada tervishoiuasutuste suutlikkust kriisiolukordadega kohanemiseks ja tegeleda tervishoiutöötajate nappusega. Samuti soovitas nõukogu euroala liikmesriikidel muu hulgas veelgi suurendada lähenemist, vastupidavust ning kestlikku ja kaasavat majanduskasvu, sealhulgas tagades tulemusliku aktiivse tööturupoliitika ja toetades töökohavahetust, eelkõige rohe- ja digipöörde kasuks, ning parandades avaliku halduse toimimist. Komponendid 1 ja 2 hõlmavad reforme ja investeeringuid, et parandada ettevõtjate suutlikkust saavutada rohe- ja digipööre, ning komponendid 4 ja 5 edendavad kliimamuutustega kohanemist ja nende leevendamist. Komponent 3 aitab kaasa digipöördele, keskendudes avalikele teenustele ja avalikule haldusele. Sotsiaalse ühtekuuluvuse komponent 6 toetab noorte tööhõivet ja nende osalemist tööturul.

Kavaga on ette nähtud selge halduskorraldus selle rakendamiseks. Korraldusasutus on Riigi Tugiteenuste Keskus (struktuurifondide koordineeriv asutus). Rahandusministeerium, mis on olnud taastekava riiklik koordinaator, on juhtiv ministeerium, kes koostöös Riigi Tugiteenuste Keskusega vastutab planeerimise, seire ja hindamise eest. Riigi Tugiteenuste Keskus ja Rahandusministeerium teevad tihedat koostööd asjaomaste ministeeriumide, riigikantselei ja muude institutsioonidega, et tagada kava rakendamine ja seire. Taaste- ja vastupidavusrahastust, muudest ELi rahastamisvahenditest ja omavahenditest rahastatavate meetmete vastastikune täiendavus tuleb tagada valdkondlike programmidega, mis võimaldavad läbipaistvat järelevalvet riigi eelarvestrateegia ja aastaste riigieelarve seaduste alusel ning millega välditakse topeltrahastamist.

Eesti on võtnud kohustuse arvestada erinevate meetmete rakendamisel soolist võrdõiguslikkust ja võrdseid võimalusi. Kavas kirjeldatakse peamiselt soolise võrdõiguslikkuse ja puuetega inimeste vajadustega seotud riigisiseseid probleeme. Kavas märgitakse, et kõikide reformide ja investeeringutega võetakse arvesse soolist võrdõiguslikkust ning tagatakse võrdsed osalemisõigused ja -võimalused, olenemata soost, rassilisest või etnilisest päritolust, usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest. Meetmete ettevalmistamisel ja rakendamisel analüüsitakse nende võimalikku mõju soolisele võrdõiguslikkusele, kaasamisele ja võrdsele kohtlemisele, sealhulgas juurdepääsetavusele, ning

[15] Nõukogu 13. juuli 2021. aasta soovitus 2021/C 283/01 euroala majanduspoliitika kohta.

vajaduse korral astutakse samme võimalike riskide vähendamiseks (sealhulgas vähendatakse tõkkeid, mis takistavad alaesindatud rühmadel tegevuses osalemist või loodavatest hüvedest kasu saamist). Iga komponent sisaldab vastutuse välistamise klauslit, mille kohaselt jälgitakse reforme ja investeeringuid, et tagada sooline võrdõiguslikkus ning kõigile võrdsed õigused ja võimalused osaleda reformides ja investeeringutes ning saada kasu nende tulemustest. Lisaks on taastekavas märgitud, et kooskõlas puuetega inimeste õiguste konventsiooni põhimõtetega on puuetega inimeste õiguste edendamine integreeritud mitmesse arengukavasse ja strateegiasse, millest kõige olulisemad on praegune heaolu arengukava 2016–2023 ja tulevane heaolu arengukava 2023–2030.

Kava sisaldab mitut meedet, mis peaksid aitama Eestil lahendada võrdõiguslikkuse puudumise ja võrdsete võimaluste vähesusega seotud probleeme. Nende hulka kuuluvad meetmed, millega vähendatakse soolist palgalõhet ja tegeletakse puuetega inimeste vajadustega, näiteks hõlbustatakse juurdepääsu elukeskkonnale. Digioskuste meede peaks aitama suurendada info- ja kommunikatsioonitehnoloogia valdkonnas töötavate naiste arvu ning vähendada soolist segregatsiooni tööturul. Investeeringud noorte tööhõive toetamiseks peaksid aitama noortel tööturule siseneda ja seega aitama kaasa nende sotsiaalsele kaasatusele. Kavas sisalduvad reformid ja investeeringud peaksid vähendama sotsiaalseid, majanduslikke ja territoriaalseid erinevusi. Kavas viidatakse seadusandlikele ja poliitilistele algatustele, mis eeldatavasti täiendavad kavas sisalduvaid reforme ja investeeringuid.

Taastekava arutati mitmel avalikul arutelul, mis hõlmasid kava põhielemente. Ajavahemikus 2020. aasta detsembrist 2021. aasta juunini korraldati mitu temaatilist avalikku konsultatsiooni, mis olid avatud kodanikuühiskonna organisatsioonidele, sotsiaalpartneritele, kohalikele ametiasutustele ja muudele sidusrühmadele. Komisjoni ja Eesti ametiasutuste vahelistes läbirääkimistes osalesid sotsiaalpartnerite, ettevõtlusorganisatsioonide, kohalike omavalitsuste ja muude sidusrühmade esindajad. 20. maist kuni 4. juunini 2021 oli kõigil huvitatud isikutel võimalus esitada oma seisukohti ja märkusi, et osaleda kava projekti käsitlevas avalikus konsultatsioonis. Sidusrühmad on plaanis eluviimisse kaasata ühtekuuluvuspoliitika toetuste rakendamiseks kasutatava juhtimis- ja kontrollisüsteemi kaudu. Eesti kavatseb kasutada ühtekuuluvuspoliitika toetuste rakendamise süsteemiga sarnast süsteemi, kus sidusrühmade esindajad osalevad ELi fondide seirekomisjoni töös.

Taastekava ei sisalda digivõimekusse ja digitaalsesse ühenduvusse tehtavate investeeringute julgeolekualast enesehindamist. Kavas esitatakse digitehnoloogiatesse tehtavaid investeeringuid toetava kahe komponendi kirjelduse nimetatud strateegilise autonoomia ja julgeolekuaspektide lühianalüüs. Lisaks sisaldab komponent, mille eesmärk on avaliku halduse digiteenuste ja -taristu ümberkorraldamine ja ajakohastamine, meetmeid, mille konkreetne eesmärk on tugevdada julgeolekuaspekte. Hiljutise sidevõrkude turvalisust käsitleva riikliku määruse rakendamine peaks samuti aitama tagada selliste lahenduste pakkujate usaldusväärsust, mis võetakse kasutusele viimase miili ühenduvuse väljaarendamiseks.

Eesti taastekava hõlmab järgmisi piiriüleseid projekte.

- Rail Balticu Ülemiste terminali ehitamine, Rail Balticu alguspunkt, kolme Balti riigi pealinnu ja Balti riike ning Poolat ja ülejäänud ELi ühendav piiriülene projekt.
- Koostöö Soomega sellise meetme rakendamise raames, mille eesmärk on töötada digitaalsete avalikele teenuste kättesaadavaks tegemiseks välja virtuaalassistent.

Taastekavas on ette nähtud Eesti kommunikatsiooniplaanid. Kommunikatsioonistrateegia eesmärgid on kooskõlas taaste- ja vastupidavusrahastu määrusega ning nendega tahetakse parandada teadlikkust taastekava panusest Eesti ja Euroopa majanduse taastumisse ning kaksikületeminekusse. Kommunikatsiooni eesmärk on ka toetuste kavandamise ja jagamise läbipaistvus ning toetust saavate ja saanud projektide nähtavuse tagamine. Osaliselt integreeritakse taastekavaga seotud kommunikatsioon ELi fondide üldisesse kommunikatsioonistrateegiasse, mida haldab ELi fondide teabehaldusrühm. 2021. ja 2024. aastal ning 2026. aasta lõpus keskendutakse kommunikatsiooniprotsessis rohkem kava rakendamisel toimuvatele olulistele sündmustele. Koostatakse spetsiaalne kommunikatsiooniplaan, mis sisaldab meediaülevaateid, artikleid peamistel teemadel, pressiülevaateid ja avalikkusele suunatud tegevusi, et tagada sõnumite jõudmine kõigi sihtrühmadeni.

Eesti kavatseb keskenduda neljale peamisele rühmale: konkreetsed sihtrühmad (potentsiaalsed taotlejad ja lõplikud vahendite saajad, taastekava rakendamises osalevad üksused, sotsiaalpartnerid ja valitsusvälised organisatsioonid), poliitikud, arvamusliidrid ja eksperdid ning üldsus (sealhulgas eraldi venekeelsele elanikkonna poole pöördumine). Paljude kommunikatsioonikanalite eesmärk on anda objektiivset ja arusaadavat teavet kõigile eespool nimetatud sihtrühmadele. Spetsiaalne taaste- ja vastupidavusrahastu koduleht (veebis alates 2021. aasta kevadest) võimaldab juurdepääsu kõigile teabematerjalidele. Eeldatakse, et Eesti tagab kõigi nende meetmete vajaliku rahastamise.

Taastekavas on ette nähtud rida koordineeritud kommunikatsioonitegevusi Euroopa Komisjoni osalusel, sealhulgas ühised pressiteated, sotsiaalmeedia postitused, võimalikud üritused volinike ja Euroopa Parlamendi liikmete osavõtul. Nendega keskendutaks sellistele põhivaldkondadele nagu kriisi sotsiaalse ja majandusliku mõju leevendamine, rohelise vesinikutehnoloogia arendamine, digipööre, ettevõtete rohepööre, energiatõhusus ning suured taristuprojektid, nimelt Rail Balticu Ülemiste ühisterminal, Tallinna Vanasadama tramm, Rohuküla raudtee ja Tallinna haigla.

Kommunikatsioonitegevusteks on esialgselt planeeritud 95 000 eurot. Kommunikatsiooni korralduse eest vastutab Rahandusministeeriumi kommunikatsiooniosakond ning Riigi Tugiteenuste Keskuse kommunikatsiooniüksus. Kommunikatsioonistrateegiat seiratakse mitme kommunikatsioonistrateegias määratletud näitaja ja sihttaseme alusel.

Kirjeldatud kommunikatsiooniplaani tuleb tingimata rakendada. Strateegias on täpsustatud ELi ja riigi ametiasutuste vahelist koordineerimist, mis on vajalik teabevahetuse mõju ja tõhususe maksimeerimiseks.

Riigiabi ja konkurentsieeskirju kohaldatakse taaste- ja vastupidavusrahastust rahastatavate meetmete suhtes täies ulatuses. Liikmesriikide ametiasutuste kaudu suunatud liidu vahendid, näiteks taaste- ja vastupidavusrahastu vahendid, muutuvad riigi vahenditeks ja

võivad kujutada endast riigiabi, kui kõik muud ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 kriteeriumid on täidetud. Kui see on nii ja tegemist on riigiabiga, peab nendest meetmetest teavitama komisjoni, kes peab need heaks kiitma, enne kui liikmesriigid saavad abi anda, välja arvatud juhul, kui need meetmed kuuluvad olemasoleva abikava kohaldamisalasse või vastavad grupierandi määruse kohaldatavatele tingimustele, eelkõige üldisele grupierandi määrusele, millega teatavat liiki abi tunnistatakse ELi toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamisel siseturuga kokkusobivaks. Kui tegemist on riigiabiga, millest tuleb teatada, peab Eesti kooskõlas ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikega 3 teatama komisjonile riigiabi meetmetest enne abi andmist. Selles suhtes ei saa Eesti taaste- ja vastupidavuskava raames tehtud riigiabi analüüsi pidada riigiabist teatamiseks. Kuivõrd Eesti leiab, et mõni taaste- ja vastupidavuskavas sisalduv konkreetne meede hõlmab vähese tähtsusega abi või teavitamiskohustusest vabastatud abi, on ta kohustatud tagama kohaldatavate eeskirjade täieliku järgimise.

4. KAVA HINDAMISE KOKKUVÕTE

4.1. Majanduslikule ja sotsiaalsele olukorrale vastav mitmekülgne ja piisavalt hästi tasakaalustatud lahendus

Kava sisaldab tasakaalustatud reforme ja investeeringuid, mis toetavad määruse (EL) 2021/241 artiklis 3 osutatud kuue sambaga liidu majanduslikku, sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust. Eesti kava koosneb kuuest komponendist, mis hõlmavad paljusid poliitikavaldkondi: 1. Ettevõtete digipööre 2. Rohepöörde kiirendamine 3. Digiriik 4. Energeetika ja energiatõhusus 5. Säästlik transport 6. Tervis ja sotsiaalkaitse. Kolm Eesti kava komponenti aitavad otseselt kaasa rohepöördele (1. sammas). Kaks komponenti käsitlevad otseselt digipööret (2. sammas). Kaks komponenti aitavad otseselt kaasa arukale, kestlikule ja kaasavale majanduskasvule (3. sammas) ning enamik komponente on osaliselt suunatud ka eespool nimetatud sammastele. Kõik komponendid aitavad otseselt või kaudselt kaasa sotsiaalsele ja territoriaalsele ühtekuuluvusele (4. sammas). Kaks komponenti toetavad tervishoidu ning majanduslikku, sotsiaalset ja institutsioonilist vastupidavust (5. sammas), üks komponent edendab järgmise põlvkonna, laste- ja noortepoliitikat. Eesti kava ja kuue samba ühisosa on kokkuvõtlikult esitatud tabelis 5.

Tabel 5. Rahastu kuue samba hõlmatus Eesti taastekava komponentidega

	Rohepööre	Digipööre	Arukas, kestlik ja kaasav majanduskasv	Sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus	Tervishoid ning majanduslik, sotsiaalne ja institutsiooniline vastupidavus	Järgmise põlvkonna poliitika
Ettevõtete digipööre	○	●	●	○	○	○
Rohepöörde kiirendamine	●	○	●		○	○
Digiriik		●		○	●	
Energeetika ja energiatõhusus	●		○	○		
Säästlik	●		○	○		

transport						
Tervis ja sotsiaalkaitse		○	○	●	●	●

Selgitus: „●“ – komponendi investeeringud ja reformid annavad sambasse märkimisväärse panuse; „○“ – komponent toetab sammast osaliselt

1. sammas: rohepööre

Keskkonnaprobleeme käsitletakse eelkõige kava komponentide 2, 4 ja 5 (rohepöörde kiirendamine, energeetika ja energiatõhusus ning säästlik transport) raames. Komponenti 2 tehtavad investeeringud peaksid arendama roheoskusi, edendama innovatsiooni ja roheliste tehnoloogiate arendamist, samuti toetama tootmisettevõtete ärimudelite muutumist ja ressursitõhusust ettevõtetes ning ressursitõhusate roheliste tehnoloogiate kasutuselevõttu. Lisaks kavatseb Eesti selle komponendi kaudu edendada rohelise vesiniku tehnoloogiate kasutuselevõttu. Need meetmed peaksid aitama kaasa ringmajandusele üleminekule, leevendades samal ajal kliimamuutusi, vähendades ettevõtete CO_2 jalajälge ning parandades tootlikkust ja konkurentsivõimet. Lisaks on komponendi eesmärk soodustada säästva tootmise kasutuselevõttu jäätmete suurema ringlussevõtu ja bioressursside kasutamise kaudu.

Komponent 4 „Energeetika ja energiatõhusus“ peaks parandama hoonete energiatõhusust ning edendama samal ajal puhta ja taastuva energia kasutuselevõttu. Kortermajade ja väikeelamute rekonstrueerimise kaudu peaks Eesti vähendama energia lõpptarbimist, et vähendada kütte- ja elektrienergiavajadust ning CO_2 heidet ning parandada selliste hoonete elanike elutingimusi. Lisaks kavatseb Eesti suurendada taastuvenergia tootmise ja salvestamise võimsust, sealhulgas aruka energiasüsteemi kasutuselevõtu kaudu.

Komponendi 5 „Säästlik transport“ puhul eeldatakse, et luuakse ühistransporditaristu, mis aitab pikas perspektiivis vähendada kasvuhoonegaaside heidet. Eesti kavatseb ehitada (või taastada) raudteeühenduse ja sellega seotud taristu, uue trammiliini ning uued jalgratta- ja jalgteed, mis peaksid aitama saavutada strateegia „Eesti 2035“, Eesti riikliku energia- ja kliimakava (aastani 2030) ning säästva liikuvuse eesmärke, mis on sätestatud uues transpordi ja liikuvuse arengukavas aastateks 2021–2035. Transpordi ja liikuvuse arengukava osana rakendatakse taastekavaga hõlmatud aja jooksul Tallinna pealinnaregiooni ühine transpordisüsteem ning elektrifitseeritakse kahe suurima linna – Tallinna ja Tartu – vaheline raudtee.

Muud komponendid soodustavad rohepööret kaudselt. Näiteks peaks ettevõtete digipööret käsitlev komponent 1 aitama kaasa kliimaneutraalsusele ja ringmajandusele digitehnoloogia kasutuselevõtu kaudu ehitus- ja transporditööstuses ning tootmises ja teenustesektoris.

Kava kvantitatiivsel hindamisel määruse (EL) 2021/241 VI lisas sätestatud kliimaseire metoodika alusel leitakse, et kliimaeesmärkide saavutamisse panustab 41,5 % kogueraldisest, mis tähendab, et järgitakse 37 % miinimumkünnist.

2. sammas: digipööre

Digiprobleeme käsitletakse kavas peamiselt ettevõtete digipööret käsitleva komponendi 1 ja digiriiki käsitleva komponendi 3 raames. Eeldatakse, et komponendi 1 investeeringud kiirendavad ettevõtete digipööret, sest kehtestatakse asjakohased strateegiad ja edendatakse digitehnoloogia kasutuselevõttu ning antakse rahalist toetust kõigist sektoritest pärit VKEdele, et nad saaksid teha investeeringuid, mis peaksid edendama nende digipööret. Lisaks on nende eesmärk töötada välja e-ehituse platvorm ja sellega seotud avalikud teenused, standardid ning andmehalduse ja -jagamise vahendid, samuti toetada projekte, mille eesmärk on arendada ja prototüüpida riikliku e-ehituse platvormiga seotud innovatiivseid erateenuseid. Komponent 1 sisaldab ka meedet IKT tehnoloogiate kasutuselevõtuks transpordi- ja logistikasektoris. Oskuste reformi raames on Eesti kava eesmärk lahendada IKT-spetsialistide nappuse probleem ja edendada naiste kaasamist sellesse valdkonda, tagades, et vähemalt 35 % toetatud koolitustegevuses osalejatest on naised. Lisaks kavatseb Eesti suurendada Eesti ettevõtete, sealhulgas eelkõige IKT sektori ettevõtete ekspordivõimekust ja konkurentsivõimet digiettevõtetele antavate ekspordinõuannete kohandamise kaudu, sest COVID-19 tõttu on digikaupade tarbimine kasvanud.

Kava komponent 3 „Digiriik“ peaks hoogustama avaliku sektori ja avalike teenuste digitaliseerimist. Seega panustatakse 2. sambasse andmehalduse ja avaandmete oivakeskuse arendamise, Eesti avaliku sektori pilvelahenduste arendamise, eraisikutele ja ettevõtjatele mõeldud digitaalsete avalike teenuste edasiarendamise ning virtuaalabi platvormi kaudu. Koosvõetuna on nende meetmete eesmärk parandada avalike teenuste osutamise tõhusust, vähendada halduskoormust ja võimaluse korral võimaldada teabe proaktiivset edastamist kooskõlas ühekordsuse põhimõttega ning aidata seeläbi kaasa ühtse digivärava rakendamisele[16]. Kava peaks aitama väga suure läbilaskevõimega lairibavõrkude ehitamise kaudu vähendada ka digilõhet maa- ja linnapiirkondade vahel. Lisaks sisaldab kava meedet, millega tugevdatakse andmete tõhusama kasutamise kaudu võitlust rahapesu vastu.

Digipöördele aitavad kaudselt kaasa ka muud komponendid. Komponendi 2 (rohepöörde kiirendamine) meetmed peaksid aitama kaasa digipöördele energia- ja ressursitõhususe digilahenduste ning rohelise ja digitehnoloogia kasutuselevõtu kaudu, mis võimaldab idufirmadele juurdepääsu keskkonnaandmetele ning aitab arendada roheoskusi, millega edendatakse kliimaneutraalsuseni viivaid IKT-lahendusi. Eeldatavasti aitab tervist ja sotsiaalkaitset käsitlev komponent 6 veelgi integreerida IKT-lahendusi, et klienditeenindust paremini korraldada ja koguda teavet, parandades seeläbi veelgi e-tervise süsteemi.

Taastekava kvantitatiivsel hindamisel määruse (EL) 2021/241 VII lisas sätestatud digiteerimismeetmetega seotud kulutuste jälgimise metoodika alusel leitakse, et digisihtide saavutamisse panustab 21,5 % kogueraldisest, mis tähendab, et järgitakse 20 % miinimumkünnist.

[16] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 2. oktoobri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1724, millega luuakse ühtne digivärav teabele, menetlustele ning abi- ja probleemilahendamisteenustele juurdepääsu pakkumiseks ning millega muudetakse määrust (EL) nr 1024/2012.

3. sammas: arukas, kestlik ja kaasav majanduskasv

Komponendid 1 ja 2, mis käsitlevad ettevõtete digipööret ja rohepöörde kiirendamist, pakuvad võimalusi töökohtade loomiseks, majanduslikuks konkurentsivõimeks ja kestlikuks pikaajaliseks majanduskasvuks, mille jaoks hästitoimiv siseturg on kesksel kohal. Ettevõtete digipööret käsitleva komponendi 1 puhul eeldatakse, et Eesti edendab majanduskasvu viie meetme kaudu: ettevõtete digipöörde toetamine; e-ehituse arendamine; digioskused ning ettevõtete konkurentsivõime toetamine välisturgudel ja kaubaveotaristu digitaliseerimine. Toetus, mille eesmärk on parandada teadusuuringute ja investeeringute taset ning suurendada digitehnoloogia kasutuselevõttu VKEdes (esimene meede), peaks aitama neid ettevõtteid ümber kujundada ja parandama nende protsesside tõhusust. Investeeringud digitaliseerimisse ja automatiseerimisse (teine meede) ehitussektoris, kus ettevõtete tegevus moodustab 10 % SKPst ja mille tööviljakus on madal (allpool ELi keskmist), peaksid ülekanduva mõju kaudu suurendama sektori ja majanduse üldist tootlikkuse kasvu. Lisaks peaksid digioskuste reformid (kolmas meede), mille eesmärk on parandada haridussüsteemi, kübersuutlikkust ja spetsialistide kättesaadavust, toetama majanduskasvu, kestlikkust ja ettevõtete rahvusvahelist konkurentsivõimet. Samuti eeldatakse, et eksportivate ettevõtete konkurentsivõimet parandavad reformid (neljas meede) suurendavad innovatiivsete ettevõtluskeskuste ning riiklike ja piirkondlike strateegiate kaudu äriinnovatsiooni ning teadus- ja arendustegevust ning (e-)ekspordi potentsiaali, tugevdades seega majanduse, sealhulgas eksportivate VKEde kestlikku kasvupotentsiaali. Lisaks peaks siseturu sujuvale toimimisele kaasa aitama e-veoselehtede teenuse arendamise meede, mille eesmärk on digitaliseerida teabevahetus autokaubavedude valdkonnas (viies meede). Nagu näitas kogu COVID-19 kriis ja tuletati meelde ajakohastatud ELi tööstusstrateegias,[17] on ELi vastupidavuse tagamiseks kesksel kohal siseturg koos innovatsiooni ja konkurentsivõimega.

Komponent 2 „Rohepöörde kiirendamine“ peaks toetama ettevõtlust ja majanduskasvu. Kava sisaldab meetmeid, mis aitavad kaasa ärimudelite muutmisele tootmises, rohelise tehnoloogia arendamise programmidele ja ressursitõhusa rohelise tehnoloogia kasutuselevõtule. Rohefondi loomine parandab juurdepääsu rahastamisele ja peaks järelikult aitama kaasa roheliste tehnoloogiate arendamisele teadusmahukates ettevõtetes ja idufirmade sektoris. Need meetmed peaksid suurendama Eesti majanduskasvu potentsiaali ja tema rahvusvahelist konkurentsivõimet.

Samuti eeldatakse, et komponent 4 „Enereetika ja energiatõhusus“ toetab osaliselt Eesti kasvupotentsiaali. Korterelamute ja väikeelamute kestlik rekonstrueerimine toetab piirkondlikku tööhõivet suures Eesti majandussektoris. Lisaks peaks taastuvenergiaga varustatuse suurendamine kogu riigis toetama pikaajalist kestlikkust, tööhõivet ja kasvupotentsiaali.

[17] 2020. aasta uue tööstusstrateegia ajakohastamine: ehitame üles tugevama ühtse turu, et Euroopa saaks taastuda“ (COM(2021) 350 final).

Säästliku transpordi komponent 5 peaks parema ühenduvuse kaudu aitama osaliselt kaasa Eesti kasvupotentsiaalile. Raudteeühenduse ja sellega seotud taristu ning uue trammiliini ehitamine (või taastamine) peaks aitama kaasa piirkondadevahelisele ühenduvusele ning hõlbustama seega ettevõtjate juurdepääsu turgudele ja elanike paremat juurdepääsu töökohtadele.

Tervishoiu- ja sotsiaalkaitse komponent 6 sisaldab noori toetavaid meetmeid, mis peaksid suurendama kasvupotentsiaali ja tagama majanduskasvu kaasavuse. Eelkõige aitavad noortele suunatud tööturumeetmetesse tehtavad investeeringud parandada noorte tööalast konkurentsivõimet ja suurendada kasvupotentsiaali.

4. sammas: sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus

Kavas lubatakse rakendada kõiki meetmeid, et võtta nõuetekohaselt arvesse võrdse kohtlemise põhimõtet, millega tagatakse võrdsed võimalused kõigile inimestele, olenemata soost, rassilisest või etnilisest päritolust, usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest. Kõik komponendid peaksid aitama osaliselt kaasa sotsiaalsele ja territoriaalsele ühtekuuluvusele. Lisaks sisaldab iga komponent meetmeid, mille otsene või kaudne eesmärk on sotsiaalse kaasatuse parandamine ja piirkondlike erinevuste vähendamine, et aidata seeläbi kaasa neljanda samba eesmärkide saavutamisele.

Tervist ja sotsiaalkaitset käsitlev komponent 6 peaks edendama sotsiaalset ja piirkondlikku ühtekuuluvust. Kava peaks parandama tervishoiuteenuste osutamist kogu Eestis – 2024. aastal haiglavõrgu arengukava vastuvõtmisega ja Põhja-Eesti meditsiinilinnaku ehitamisega, parandades e-konsultatsioone ja investeerides meditsiinihelikopteritesse, et tagada tervishoiuteenuste parem kättesaadavus äärealadel. Meede, millega pikendatakse töötuskindlustushüvitise kestust raskete tööturutingimuste korral, peaks aitama tugevdada turvavõrku. Sotsiaalteenuste kättesaadavust peaksid osaliselt parandada pikaajalise hoolduse meetmed, eelkõige suuremate hooldusvajadustega laste tugisüsteemi ajakohastamine ja lihtsustamine, väiksemate hooldusvajadustega inimeste iseseisva toimetuleku toetamine ning sotsiaal- ja tervishoiuteenuste integreerimise tegevuskava. Soolise palgalõhe ja noorte töötuse vähendamise meetmed peaksid samuti aitama suurendada sotsiaalset ühtekuuluvust.

Säästliku transpordi komponent 5 peaks kaudselt aitama kaasa Eesti piirkondade lähenemisele. Selle komponendi meetmed peaksid parema transpordivõrgu kaudu parandama linna- ja maapiirkondade ühenduvust. See peaks parandama inimeste juurdepääsu haridusele, tööhõivele ja avalikele teenustele ning ettevõtete juurdepääsu turgudele.

Ettevõtjate digipööret käsitlev komponent 1 ja digiriiki käsitlev komponent 3 peaksid aitama kaudselt kaasa sotsiaalsele ja territoriaalsele ühtekuuluvusele. Digioskuste meetme kaudu on komponendi 1 eesmärk pakkuda õppimisvõimalusi eri rühmadele, sealhulgas neile, kellel ei ole veel olnud juurdepääsu täiskasvanuharidusele. Komponendi 3 puhul peaks Eesti parandama juurdepääsu oma avalikele teenustele kogu riigis. Koos väga suure läbilaskevõimega lairibavõrkude ehitamisega peaks see aitama vähendada digilõhet maa- ja linnapiirkondade vahel ning tagama eraisikutele ja ettevõtjatele võrdse juurdepääsu nendele teenustele. See peaks soodustama ettevõtete ümberpaigutamist ja tööhõivet Eesti eri piirkondades.

Komponent 4 „Energeetika ja energiatõhusus“ peaks osaliselt edendama töökohtade loomist piirkondades. See peaks kestlikult toetama piirkondlikku tööhõivet kortermajade ja väikeelamute (rohelise) rekonstrueerimise ning taastuvenergia kasutuselevõtu ja salvestamise suutlikkuse suurendamise kaudu, kaasates aruka energiasüsteemi. Üleminek fossiilkütusepõhiselt energiamudelilt taastuvenergia kasutamisele peaks taastuvenergia paremini hajutatud jaotamise kaudu edendama tööhõivet kohalikul tasandil.

5. sammas: tervishoid ning majanduslik, sotsiaalne ja institutsiooniline vastupidavus, sealhulgas selleks, et suurendada kriisiks valmisolekut ning kriisile reageerimise suutlikkust

Eesti sotsiaal-, tervishoiu- ja majandussüsteemi vastupidavus peaks paranema tänu komponendis 6 (tervis ja sotsiaalkaitse) kavandatud meetmetele. Kavas on investeerida kolmandik taaste- ja vastupidavusrahastu tagastamatust rahalisest toetusest Põhja-Eesti meditsiinilinnaku ehitamisse ja multifunktsionaalsete meditsiinikopterite soetamisse. Esmatasandi tervishoiu tugevdamine, tervishoiutöötajate nappuse leevendamine ja e-tervise edendamine peaksid parandama tervishoiuteenuste kättesaadavust ja tervishoiusüsteemi vastupidavust. Meetmed, mis on seotud töötuskindlustushüvitise kestuse pikendamisega raskete tööturutingimuste korral, ja pikaajalise hoolduse meetmed peaksid aitama suurendada majanduslikku ja sotsiaalset vastupidavust.

Avaliku sektori ja teenuste digitaliseerimine (komponent 3) peaks aitama suurendada Eesti institutsioonilist vastupidavust. Andmehalduse ja avaandmete oivakeskuse arendamine, turvaliste pilvelahenduste kasutuselevõtt Eesti avalikus sektoris, virtuaalabi platvorm (#Bürokrati programm) ning muud digikanalid peaksid tagama, et avalikud teenused jõuavad kogu Eestis paremini inimeste ja ettevõtjateni. Lisaks peaksid rahapesu vastu võitlemise meetmed parandama finantssektori ja riigi vastupidavust.

6. sammas: järgmise põlvkonna, laste- ja noortepoliitika, nagu haridus ja oskused.

Meetmed, mille eesmärk on tagada Eesti noorte juurdepääs tööhõivele ja sotsiaalteenustele (komponent 6), aitavad otseselt kaasa paremate väljavaadete loomisele järgmise põlvkonna jaoks. Uuendatud meede „Minu esimene töökoht“ (M1T) kaudu, mis on Eesti tõhustatud noortegarantii tegevuskava keskmes, peaks taaste- ja vastupidavusrahastu aitama tuua noori tööturule. Palgatoetus ja koolitustoetus peaksid suunama tööandjaid palkama väheste kogemustega noori spetsialiste, keda nii omakorda aidatakse oskuste omandamisel, vähendades seeläbi ka noorte töötust. Lisaks on komponentide 1 ja 2 alla kuuluvate digioskuste ja roheoskuste reformide eesmärk aidata suurendada kutseoskuste kasutuselevõttu ning parandada seega kaudselt ka järgmise põlvkonna oskusi. Lisaks aitab suurema hooldusvajadusega laste tugisüsteemi reformimine parandada laste jaoks teenustele juurdepääsu ja nende kvaliteeti.

Võttes arvesse kõiki Eesti kavandatud reforme ja investeeringuid, vastab Eesti taaste- ja vastupidavuskava majanduslikule ja sotsiaalsele olukorrale suures ulatuses mitmekülgselt ja piisavalt hästi tasakaalustatud viisil ning aitab seega asjakohaselt kaasa kõigi kuue taaste- ja vastupidavusrahastu määruse artiklis 3 osutatud samba rakendamisele, võttes arvesse Eesti

konkreetseid probleeme ja rahaeraldisi. See õigustaks taaste- ja vastupidavusrahastu määruse V lisa hindamiskriteeriumi 2.1 alusel hinnet A.

4.2. Seos riigipõhiste soovituste ja Euroopa poolaastaga

2019. ja 2020. aastal anti Eestile riigipõhiseid soovitusi suurendada sotsiaalse turvavõrgu piisavust, sealhulgas töötushüvitiste katvuse laiendamise kaudu, ning parandada juurdepääsu taskukohastele ja integreeritud sotsiaalteenustele ning võtta meetmeid soolise palgalõhe vähendamiseks, sealhulgas palkade läbipaistvuse suurendamise kaudu. Samuti soovitati parandada tervishoiusüsteemi juurdepääsetavust ja vastupidavust, sealhulgas võttes meetmeid tervishoiutöötajate nappuse leevendamiseks, tugevdades esmatasandi arstiabi ja tagades elutähtsate meditsiinitoodetega varustatuse. Lisaks soovitati Eestil tegeleda oskuste nappuse probleemiga ja edendada innovatsiooni, parandades haridus- ja koolitussüsteemi suutlikkust ja vastavust tööturu vajadustele, samuti toetada väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate innovatsioonisuutlikkust ning tagada piisav juurdepääs rahastamisele. Lisaks soovitati Eestil keskenduda investeeringute tegemisel rohe- ja digipöördele, eelkõige ettevõtete digitaliseerimisele, teadustegevusele ja innovatsioonile, energia puhtale ja tõhusale tootmisele ja kasutamisele, energiaühendustele, ressursitõhususele ja säästvale transpordile, võttes arvesse piirkondlikke erinevusi. Nende investeeringute eesmärk on aidata järk-järgult vähendada majanduse CO_2 heidet. COVID-19 kriisiga toimetulekuks soovitati Eestil võtta kõik vajalikud meetmed, et tulemuslikult reageerida pandeemiale ja toetada majandust, ning kui majandustingimused võimaldavad, järgida eelarvepoliitikat, mille eesmärk on saavutada usaldusväärne eelarvepositsioon keskpikas perspektiivis ja tagada võla jätkusuutlikkus, suurendades samal ajal investeeringuid. Lisaks soovitati Eestil suurendada jõupingutusi rahapesuvastase raamistiku tulemusliku järelevalve ja jõustamise tagamiseks.

Eesti taaste- ja vastupidavuskavas on esitatud üksikasjalik teave selle kohta, kuidas riigipõhiseid soovitusi kavas sisalduvate või muudest allikatest rahastatavate meetmete kaudu ellu viiakse. Kokkuvõttes käsitletakse kavas enamikku riigipõhistest soovitustest. Mõnel juhul ei piisa siiski üksnes kavas sisalduvatest meetmetest, et riigipõhiseid soovitusi nõuetekohaselt täita. Eelkõige on see nii sotsiaalse turvavõrgu tugevdamist (sealhulgas töötushüvitiste katvuse ja sotsiaalteenustele juurdepääsu laiendamise kaudu) käsitleva riigipõhise soovituse puhul, mille täitmiseks tuleks teha enamat, sealhulgas näha ette töötushüvitiste katvuse laiendamise reform ja pikaajalise hoolduse süsteemi ulatuslik reform. Taastekava sisaldab meetmeid tervishoiutöötajate nappuse leevendamiseks, kuid arvestades valdkonnaga seotud probleeme, on oluline olla lähiaastatel nende lahendamisel ambitsioonikam. Palkade suurem läbipaistvus peaks aitama soolist palgalõhet veelgi vähendada. Riigipõhist soovitust majanduse CO_2 heite vähendamiseks on arvesse võetud osaliselt, sest järk-järgult põlevkivist loobumise sihid ja toimingud esitatakse energiasektori tulevases uuendatud riiklikus arengukavas alles 2025. aasta lõpus ning ette ei ole nähtud ulatuslikumaid reforme rohepöörde toetamiseks, näiteks keskkonnahoidlikku maksustamist.

Kava sisaldab mitut meedet, mis aitavad parandada sotsiaalse turvavõrgu piisavust ja sotsiaalteenustele juurdepääsu (2. riigipõhine soovitus (2019, 2020)). Komponendi 6 (tervis ja sotsiaalkaitse) all on ette nähtud, et sotsiaalteenuste kvaliteeti ja kättesaadavust parandatakse pikaajalise hoolduse meetmetega, sealhulgas meetmetega suurema hooldusvajadusega laste tugisüsteemi parandamiseks, väiksemate hooldusvajadustega inimeste iseseisva toimetuleku toetamiseks ning tegevuskavaga sotsiaal- ja tervishoiuteenuste integreeritud moel osutamiseks. Taastekava ei sisalda siiski pikaajalise hoolduse süsteemi põhjalikku reformi. Eeldatakse, et töötuskindlustushüvitise kestuse pikendamise meede aitab keerukas olukorras tööturu korral töötutel ületada suure tööpuudusega perioodidel pikemat töötusperioodi. Taastekava ei hõlma töötuskindlustushüvitise katvuse laiendamist.

Võetakse meetmeid soolise palgalõhe vähendamisega seotud probleemide lahendamiseks, sealhulgas suurendatakse palkade läbipaistvust (2. riigipõhine soovitus (2019)). Heaolu arengukavas 2023–2030 tuleks anda ülevaade soolise palgalõhe vähendamise meetmetest, millega eelkõige vähendatakse sooliste stereotüüpide levikut ja negatiivset mõju naiste ja meeste elule ja otsustele, sealhulgas haridus- ja karjäärivalikutes ning hoolduskoormuse kandmisel, ning toetatakse soolise võrdõiguslikkuse seaduse tulemuslikumat rakendamist. Soolise palgalõhe digivahend peaks andma tööandjatele teavet nende organisatsioonis esineva soolise palgalõhe ja selle võimalike põhjuste kohta. Andmeid ei kavatseta siiski teha kättesaadavaks riigiasutustele, olgugi et see suurendaks palkade läbipaistvust. Komponendi 1 all peaks digioskuste meede samuti aitama suurendada naiste arvu info- ja kommunikatsioonitehnoloogia valdkonnas ning seega aitama vähendada soolist segregatsiooni tööturul. Lisaks võetakse kõigi kavas sisalduvate meetmete rakendamisel nõuetekohaselt arvesse soolist tasakaalu ja võrdseid võimalusi.

Eesti kava sisaldab meetmeid, millega parandatakse tervishoiusüsteemi juurdepääsetavust ja vastupidavust, sealhulgas võttes meetmeid tervishoiutöötajate nappuse leevendamiseks, tugevdades esmatasandi arstiabi ja tagades elutähtsate meditsiinitoodetega varustatuse (1. riigipõhine soovitus (2020)) Kuna pandeemia on paljastanud mõned tervishoiusüsteemi struktuurilised haavatavused, sisaldab komponent 6 (tervis ja sotsiaalkaitse) investeeringuid ja reforme, mille eesmärk on parandada tervishoiusüsteemi vastupidavust ja juurdepääsetavust. Esmatasandi tervishoiu tugevdamise meetmed hõlmavad tervishoiutöötajate motiveerimist sellel kutsealal tegutsema ja kõrvalistes piirkondades töötama ning e-konsultatsiooni erialade valiku laiendamist, et vähendada rahuldamata vajadust eriarstiabi järele. Tervishoiutöötajate nappuse leevendamise meetmetega on eelkõige kavas tagada töötajate kättesaadavus eri tervishoiusektorites ja suurendada tervishoiutöötajate arvu teatavatel erialadel. Arvestades tervishoiutöötajate nappusega seotud probleeme, on siiski endiselt oluline olla lähiaastatel nende lahendamisel ambitsioonikam. E-tervise juhtimist on kavas ajakohastada, et muuta see patsiendisõbralikumaks. Investeeringud Põhja-Eesti meditsiinilinnaku ehitamisse ja meditsiinikopteri võimekuse parandamisse suurendavad tervishoiuteenuste kättesaadavust, parandavad ressursitõhusust ja võimaldavad kvaliteetset ravi.

Reformid ja investeeringud, et tegeleda oskuste nappuse probleemiga ja edendada innovatsiooni, parandades haridus- ja koolitussüsteemi suutlikkust ja vastavust tööturu vajadustele (2. riigipõhine soovitus (2019)). Need sisalduvad komponentides 1, 2 ja 6. Selle

tagamiseks, et tööjõu oskused toetavad rohe- ja digipööret, ajakohastatakse koolituskavasid ning korraldatakse oskuste täiendamiseks ja toetamiseks paindlikke ümber- ja täiendusõppeprogramme. Et toetada pidevat tööhõivet ning üleminekut suuremaid oskusi nõudvatele töökohtadele ja suure või stabiilse tööjõuvajadusega sektoritele, pakutakse inimestele, kelle oskused on vananenud või kelle oskuste järele on vähe nõudlust, ümber- ja täiendusõppe võimalusi. Kava sisaldab kvalifikatsioonisüsteemi reformi ja meetmeid, millega toetatakse täiskasvanute osalemist hariduses, oskuste arendamist ning parema kvaliteediga mitteformaalse koolitussüsteemi ja õpiteede paindlikumaks muutmise võimaldamist.

Kava meetmed aitavad kaasa rohepöördele, soodustades energia- ja ressursitõhusust, säästvat transporti ja energiaühendusi ning edendades puhast ja tõhusat energiatootmist (3. riigipõhine soovitus (2019, 2020)). Komponent 2 sisaldab meetmeid Eesti ettevõtlussektoris rohepöörde kiirendamiseks, toetades rohelise tehnoloogia arendamist ja kasutuselevõttu, rohelise teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonivõimekuse kasvatamist, uute ärimudelite kasutuselevõttu ning rohepöördega seotud valdkondades oskuste ja eksperditeadmiste parandamist, samuti taastuvenergial põhinevate rohelise vesiniku tehnoloogiate kasutuselevõttu. Komponendis 4 sisalduvad meetmed peaksid aitama vähendada põlevkivisõltuvust, soodustama taastuvenergia kasutuselevõttu ning parandama hoonete energiatõhususust. Komponendi 5 meetmete keskmes on transpordisektori CO_2 heite vähendamine, et heitkoguseid vähendada ja soodustada säästvate transpordiliikide kasutuselevõttu. See hõlmab piiriülese Rail Balticu projekti arendamist Baltimaade pealinnade ühendamiseks Poola ja ülejäänud liiduga. Komponendis sisalduvate meetmetega soovitakse ühendada Rail Baltic ka muude riiklike raudteede ja TEN-T ühenduse sõlmjaamadega (Tallinna lennujaam ja Vanasadam) ning hõlbustada juurdepääsu selle kohalikele peatustele jalgsi või jalgrattal. Taastekavaga hõlmatud aja jooksul rakendatakse Tallinna pealinnaregiooni ühine transpordisüsteem ning elektrifitseeritakse kahe suurima linna – Tallinna ja Tartu – vaheline raudtee.

Eesti kavaga edendatakse investeeringuid digipöördesse, eelkõige väga suure läbilaskevõimega lairibaühenduse katvusesse, digioskustesse ja majanduse digitaliseerimisse (3. riigipõhine soovitus (2020)). Komponent 1 sisaldab meetmeid, millega edendatakse Eesti ettevõtete digipööret ja nende konkurentsivõimet eksporditurgudel. Kõigi sektorite VKEdele ja mikroettevõtjatele on ette nähtud rahaline toetus nende digipöörde eri etappides, samuti digilahenduste juurutamiseks ja kasutuselevõtuks ehitus- ja autokaubavedude sektoris. Lisaks tegeletakse selle komponendi kaudu ka ülimalt olulise digioskuste küsimusega, parandades VKEde juhtide teadlikkust ning toetades info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) spetsialistide täiendus- ja ümberõpet. Komponent 3 sisaldab meetmeid, millega suurendatakse digitaristute ja -teenuste vastupidavust ja kestlikkust, samuti tõhusust ja kasutajasõbralikkust (eelkõige suurenevaid küberohte silmas pidades). Toetus väga suure läbilaskevõimega võrkude kasutuselevõtule maapiirkondades peaks samuti tagama laiema juurdepääsu internetipõhistele teenustele ja üldisemalt aitama kaasa riigi edasisele digipöördele.

Kava peaks toetama väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate innovatsioonisuutlikkust ja konkurentsivõimet ning tagama piisava juurdepääsu rahastamisele (3. riigipõhine soovitus (2020)). Komponentide 1, 2 ja 4 all esitatud meetmete eesmärk on tugevdada ettevõtete

konkurentsivõimet rohe- ja digipöördega kohanemisel, sealhulgas oskuste valdkonna investeeringute ja reformide kaudu. Komponendi 2 all loodava rohefondiga parandatakse idufirmade ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate juurdepääsu rahastamisele, pakkudes uuenduslikke rohelisi tehnoloogiaid arendavatele ettevõtjatele omakapitaliinvesteeringuid.

Eesti kava sisaldab rahapesuvastase raamistiku tugevdamise meedet (1. (2019) ja 4. riigipõhine soovitus (2020)). Tuginedes rahapesuvastase raamistiku hiljuti vastu võetud muudatustele, kavatseb Eesti parandada rahapesuvastase strateegilise analüüsi võimet, luues Rahapesu Andmebüroo juurde strateegilise analüüsi keskuse, et rahapesu ja terrorismi rahastamise riske süsteemsemalt ja operatiivsemalt hinnata ning tugevdada rahapesu tõkestamist.

Taastekavaga on suures ulatuses tagatud Eesti majanduslikule ja sotsiaalsele olukorrale mitmekülgne ja asjakohane lahendus. Eesti jaoks on endiselt väga oluline lähenemise jätkumine, eriti seoses piirkondlike ja sotsiaalsete erinevuste, töötuse (sealhulgas noorte töötuse), soolise palgalõhe, vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohu, oskuste (sh noorte puhul) ning tervishoiu ja sotsiaalkaitsega. Kava sisaldab reforme ja investeeringuid, mis aitavad parandada tervishoiusüsteemi juurdepääsetavust ja vastupidavust. Meede, millega makstakse tööandjale palgatoetust ja hüvitatakse noore koolituskulu, peaks parandama noorte tööalast konkurentsivõimet ning nende rohe- ja digioskusi. Kava sisaldab ka meetmeid, mis peaksid aitama vähendada soolist palgalõhet. Lisaks võetakse riigi digi- ja rohepöörde toetamiseks kavas sisalduvates meetmetes arvesse märkimisväärseid piirkondlikke erinevusi. Kuigi kava sisaldab mitmekülgseid lahendusi probleemidele, millega Eestil on vaja toime tulla, on mõnes valdkonnas nende tulemuslikuks lahendamiseks vaja edasisi ambitsioonikaid reforme.

Kokkuvõttes on kavas käsitletud peamisi Eesti puhul kindlaks tehtud probleeme ning kavaga toetatakse COVID-19 kriisist taastumist ja pannakse alus Eesti pikaajalisele kestlikule majanduskasvule. Viimases riigipõhises soovituses rõhutatud probleemid on seotud tervishoiusektori, sotsiaalse kaasatuse, hariduse ja koolituse, majanduse konkurentsivõime toetamise ning kaksikülеminekuga. Kavas esitatud meetmed peaksid nendes valdkondades tooma struktuursed muutused ja soodustama eraõiguslike üksuste osalemist. Eesti kavas välja pakutud lahendused on majandusliku ja sotsiaalse olukorra suhtes tasakaalustatud ja asjakohased.

Võttes arvesse Eesti kavandatud reforme ja investeeringuid, aitab taaste- ja vastupidavuskava eeldatavasti tõhusalt lahendada erineval määral kõiki probleeme, mis on kindlaks tehtud riigipõhistes soovitustes, või probleeme, mis on kindlaks tehtud muudes asjakohastes dokumentides, mille komisjon on Euroopa poolaasta raames ametlikult vastu võtnud, ning taaste- ja vastupidavuskavaga tagatakse Eesti majanduslikule ja sotsiaalsele olukorrale asjakohane lahendus. See õigustaks taaste- ja vastupidavusrahastu määruse V lisa hindamiskriteeriumi 2.2 alusel hinnet A.

Tabel 6. 2019.–2020. aasta riigipõhiste soovituste kohaselt lahendamist vajavate probleemide ja Eesti taastekava komponentide võrdlustabel

Riigis lahendamist vajavad probleemid (nagu on kindlaks määratud punktis 2)	**Seotud riigipõhised soovitused (2019–2020) ja Euroopa poolaasta soovitused**	Ettevõtete digipööre	Rohepöörde kiirendamine	Digiriik	Energeetika ja energiatõhusus	Säästlik transport	Tervis ja sotsiaalkaitse
Investeeringud							
Keskenduda investeeringute tegemisel rohe- ja digipöördele, eelkõige ettevõtete digitaliseerimisele	2019.3.1., 2020.3.3.	●	●	●	●	●	○
Vähendada energiamahukust	2019.3.1., 2020.3.5.		○		○	●	
Ressursitõhusus	2019.3.1., 2020.3.6.		●		●		
Säästlik transport	2019.3.1., 2020.3.7.		○			●	
Teadusuuringud ja innovatsioon	2019.3.1., 2020.3.4.	●	○				
Energiataristu	2019.3.1., 2020.3.1.		○		●		
Toetada väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate innovatsioonisuutlikkust	2020.3.8.	●	●				
Vähendada piirkondlikke erinevusi	2019.3.1.			○	○	○	○
Finantssektor							
Tugevdada rahapesuvastast raamistikku	2019.1.2, 2020.4.			●			
Tagada piisav juurdepääs rahastamisele	2020.3.9.		●				
Sotsiaalvaldkond							
Parandada sotsiaalse turvavõrgu piisavust, sealhulgas töötushüvitiste katvuse laiendamise kaudu	2019.2.2., 2020.2.						○
Parandada juurdepääsu taskukohastele ja integreeritud sotsiaalteenustele	2019.2.2.						○
Vähendada soolist palgalõhet, sealhulgas palkade läbipaistvuse suurendamise kaudu	2019.2.3.						○
Tervis							
Parandada tervishoiusüsteemi juurdepääsetavust ja vastupidavust, sealhulgas võttes meetmeid tervishoiutöötajate nappuse leevendamiseks, tugevdades esmatasandi arstiabi	2020.1.2.						●
Haridus ja oskused							
Tegeleda oskuste nappuse probleemiga, parandades haridus- ja koolitussüsteemi suutlikkust ja vastavust tööturu vajadustele	2019.2.1, 2020.3.3.	○	○				○

Selgitus: „●“ – komponendi investeeringud ja reformid aitavad märkimisväärselt probleemi lahendada; „○“ – komponent aitab probleemi osaliselt lahendada.

4.3. Kasvupotentsiaal, töökohtade loomine, majanduslik, institutsiooniline ja sotsiaalne vastupidavus, Euroopa sotsiaalõiguste sammas, kriisi mõju leevendamine ning sotsiaalne territoriaalne ühtekuuluvus ja lähenemine

Majanduskasvu ja töökohtade loomise edendamine

Kava hinnanguline mõju SKP-le ja tööhõivele on usutav. Kavas esitatud mudelisimulatsioonid (milles on ühendatud neoklassikaline pakkumine ja keinsianistlik nõudlus) töötas välja Eesti Pank ja neid kontrollis eelarvenõukogu. Mudeli kohaselt on taastekaval võrreldes baasprognoosiga SKP-le märkimisväärne positiivne mõju. Väljamaksete perioodil 2021–2026 oleks SKP keskmiselt 0,8 protsendipunkti aastas suurem ja positiivne kumulatiivne mõju oleks 10 aasta jooksul kokku hinnanguliselt 6,2 % SKPst. Mudeli kohaselt oleks mõju tööhõivele suhteliselt vahetu ja proportsionaalne SKP-le mõjuva lisastiimuliga. Näiteks oleks Keynesi efekt tööhõivele ajavahemikul 2021–2024 keskmiselt 0,48 % võrreldes vastupidise stsenaariumiga, kus taastekava puudub, ning haripunkt saavutataks 2025. aastal, sest palgad kohanevad aja jooksul ja tööhõive kasv oleks seetõttu üksnes ajutine. Ühelt poolt tuginevad need tulemused kohati optimistlikele eeldustele (sealhulgas sellele, et taaste- ja vastupidavusrahastust rahastamisel ei ole riigisiseseid investeeringuid väljatõrjuvat mõju). Teisalt ei ole reformide mõju modelleeritud. Hinnanguline riigisisene mõju SKP-le on väljamakseaastatel üldjoontes kooskõlas komisjoni QUEST-simulatsioonidega (vt tekstikast 2, kuigi eelduste ja metoodika erinevuste tõttu ei saa kahe simulatsiooni tulemusi otseselt võrrelda). Tervikuna on seega usutav, et kava peaks väljamaksete perioodil avaldama SKP-le ja tööhõivele märkimisväärset mõju.

Eesti 2021. aasta stabiilsusprogramm osutab Eesti taastekava makromajanduslikule täiendavusele. Kolme aasta jooksul enne kriisi oli avaliku sektori investeeringute keskmine tase 5,3 % SKPst. Eesti stabiilsusprogrammi kohaselt peaks avaliku sektori investeeringute tase olema aastatel 2021–2024 kriisieelsest tasemest märkimisväärselt kõrgem (keskmiselt 6,5 % SKPst). Ka avaliku sektori kogukulud peaksid 2021.–2024. aastal prognoosi kohaselt 44,1 %-ni SKPst ulatudes ületama 2017.–2019. aasta kriisieelset taset, mis oli keskmiselt 39,1 % SKPst.

Kavas esitatud meetmed peaksid toetama struktuurilist ümberkujundamist ning aitama püsivalt kaasa töökohtade loomisele ja majanduskasvule. Kokkuvõttes suurendatakse kavaga majanduse kasvupotentsiaali ja soodustakse töökohtade loomist, tegeledes nõrkustega, mis on seotud näiteks vähese tootlikkuse ja energiatõhususega või oskuste nõudlusele mittevastavusega. Konkreetselt peaks komponendi 1 (ettevõtete digipööre) ja komponendi 2 (rohepöörde kiirendamine) meetmetel tervikuna olema positiivne mõju kasvupotentsiaalile ja kaksiküleminekule, sest luuakse töökohti ja tootlikus suureneb. Komponendi 1 (ettevõtete digipööre) raames võivad investeeringud, mille eesmärk on võtta ehitus- ja autokaubaveo sektoris kasutusele digilahendused, kiirendada nimetatud kahe (praegu digitaliseerimisel maha jäänud) sektori digipööret. Kavandatav oskuste arengu toetamine ja õppekavade ümberkujundamine loob ka eeldused pikaajalisteks muutusteks, mis ei piirdu vaid taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamise perioodiga. Näiteks aitavad reformid koos digioskustesse tehtavate kaasnevate investeeringutega otseselt ja pikaajaliselt kaasa ettevõtete digipöördele ning majanduskasvule ja töökohtade loomisele. Oskuste puhul eeldatakse, et mõne komponendi 2 (rohepöörde kiirendamine) meetmega arendatakse ka oskusi, mida on vaja rohepöörde

edendamiseks (nt rohelise tehnoloogia kiiremat kasutuselevõttu toetavate koolituste väljatöötamisega), jätkusuutlike töökohtade säilitamiseks ja loomiseks, sealhulgas maapiirkondades, ning aidatakse kaasa majanduskasvule. Komponendi 4 (energeetika ja energiatõhusus) raames võetavad meetmed peaksid samuti energiatõhusust parandama, aidates suurendada kasvupotentsiaali.

Tekstikast 2. Taasterahastu „NextGenerationEU“ ja QUESTi lihtsustatud mõjusimulatsioonid – Eesti

Komisjoni mudelisimulatsioonid QUESTi mudeliga näitavad, et Eestis võib taasterahastu „NextGenerationEU“ (NGEU) majanduslik mõju 2026. aastaks suurendada SKPd 0,8 % – 1,3 %[18]. 20 aasta pärast võib SKP olla 0,4 % suurem. Ülekandumine moodustab olulise osa sellisest mõjust.

Nende simulatsioonide kohaselt tähendaks see kuni 4 000 töökoha loomist. Piiriülese (SKP) ülekandumise mõju on 2026. aastal 0,5 protsendipunkti, mis näitab liikmesriikideüleselt kulutuste sünkroniseerimise lisaväärtust (2. rida). Isegi kui eeldada, et pooled kulutused ei ole tootlikud, on saavutatav mõju siiski märkimisväärne (3. rida)[19].

Tabel. QUEST-simulatsiooni tulemused (% kõrvalekalle tegelikust SKP tasemest NGEU puudumise korral)

Stsenaarium	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2040
Lähtestsenaarium	0,9	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3	0,9	0,6	0,6	0,6	0,4
sh ülekandumine	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,3	0,2	0,1
Madal tootlikkus	0,5	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,5	0,2	0,2	0,2	0,2

See lihtsustatud stsenaarium ei sisalda struktuurireformide võimalikku positiivset mõju, mis võib olla märkimisväärne. Mudelipõhine võrdlusanalüüs näitab, et selliste struktuurireformide elluviimine, mille tulemusena väheneks struktuurireformide näitajate erinevus parimate tulemustega võrreldes poole võrra, võiks 20 aastaga suurendada Eesti SKPd 8 %[20].

Eelduste ja metoodika erinevuste tõttu **ei saa selle lihtsustatud hindamise tulemusi Eesti taastekava 4. peatükis esitatud arvudega otseselt võrrelda.**

[18] Taaste- ja vastupidavusrahastu moodustab ligikaudu 90 % NGEUst, mille alla kuuluvad ka REACT-EU, „Horisont“, programm „InvestEU“, õiglase ülemineku fond, maaelu areng ja RescEU.

[19] Tehniliselt on madala tootlikkuse stsenaariumis arvestatud avaliku sektori kapitali toodangu märkimisväärselt väiksema elastsusega.

[20] Varga, J, in 't Veld J. (2014) „The potential growth impact of structural reforms in the EU: a benchmarking exercise“, European Economy, Economic Papers nr 541. http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_paper/2014/pdf/ecp541_en.pdf.

Sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdamine

Taastekava meetmed, mille eesmärk on tugevdada sotsiaalset ühtekuuluvust ja sotsiaalkaitset, on esitatud tervishoiu ja sotsiaalkaitse komponentide ning digikomponentide all. Kavas nähakse muu hulgas ette mitu meedet, mis aitavad parandada sotsiaalset turvavõrku ja sotsiaalteenustele juurdepääsu. Suure tööpuudusega perioodide arvessevõtmiseks peaks Eesti oma töötuskindlustussüsteemi reformima, pikendades kindlustusperioodi 60 päeva võrra. Kavas nähakse ette ka tegevuskava tervishoiu- ja sotsiaalteenuste integreeritud osutamiseks, väiksemate hooldusvajadustega inimeste iseseisva toimetuleku toetamiseks ning suurema hooldusvajadusega laste tugisüsteemi parandamiseks. Meede võib aidata rakendada Euroopa sotsiaalõiguste samba 13. ja 16. põhimõtet. Kui reform ellu viidaks, avaldaks see positiivset mõju sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitajatele, mis on seotud vaesuse ja sissetulekute ebavõrdsusega.

Kavas eeldatakse noorte töötuse probleemiga tegelemist koolitus- ja palgatoetusi hõlmava toetuskava kaudu. Kavas nähakse ette meetme „Minu esimene töökoht“ täiendamine, millega parandatakse väheste kogemustega noorte värbamise protsessi ning aidatakse neil omandada rohelisi ja digioskusi, vähendades seeläbi ka noorte töötust ja parandades nende liikumist tööturule. Lisaks soovitakse digioskuste reformiga lahendada IKT-spetsialistide nappuse probleemi, edendada naiste kaasamist kõnealusesse valdkonda ning suurendada digilahenduste abil teatavate sektorite tootlikkust. Seega peaksid nende eesmärkide saavutamiseks võetavad meetmed edendama ka tööhõivet, eriti noorte hulgas. Need meetmed peaksid aitama suurendada tööalast konkurentsivõimet ning seega toetama Euroopa sotsiaalõiguste samba 4. põhimõtte rakendamist.

Kava sisaldab mitut meedet, mis peaksid aitama lahendada riigi probleeme soolise võrdõiguslikkuse ja kõigile võrdsete võimaluste tagamise valdkonnas. Eesti märgib, et kõikide kavas sisalduvate reformide ja investeeringute kavandamisel ja rakendamisel tuleks nõuetekohaselt arvesse võtta võrdse kohtlemise põhimõtet, tagades võrdsed võimalused kõigile inimestele, olenemata soost, rahvusest, vanusest, erivajadustest, sotsiaalsest rühmast, rassilisest või etnilisest päritolust, usutunnistusest või veendumustest. Noorte tööhõive toetamiseks tehtavad investeeringud peaksid aitama noortel tööturule siseneda ja seega aitama kaasa nende sotsiaalsele kaasatusele. On meetmeid, mille otsene või kaudne eesmärk on tegeleda puuetega inimeste vajadustega, näiteks hõlbustada juurdepääsu elukeskkonnale. Kava sisaldab ka meetmeid, mis peaksid aitama vähendada soolist palgalõhet.

Haavatavuse vähendamine ja vastupidavuse suurendamine

Stabiilsusprogrammi aluseks oleva majandusprognoosi järgi on Eesti majanduse taastumise väljavaated suhteliselt soodsad. Enamik sektoreid peaks 2021. aasta lõpuks taastuma pandeemiaeelsele tasemele. Siiski tõusid töötuse näitajad pärast pandeemiat kiiresti (jõudes 2020. aasta teises pooles peaaegu 8 %-ni), mis osutab Eesti majanduses esinevatele haavatavustele. Eesti kavatseb need haavatavused taaste- ja vastupidavusrahastu kaudu kõrvaldada ning parandada oma majanduse vastupidavust, võttes meetmeid, millega parandatakse tööviljakust, toetatakse noorte juurdepääsu tööhõivele ja pikendatakse juhul, kui

tööturg on keerukas olukorras, töötuskindlustushüvitiste kestust. Noorte töötust vähendavad meetmed peaksid lisaks sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdamisele vähendama haavatavust ja suurendama vastupidavust.

Eesti soovib suurendada tervishoiusüsteemi vastupidavust, investeerides tipptasemel taristusse ja tervishoiutöötajate pädevustesse. Võttes arvesse elanikkonna vananemist ja kahanemist, eeldatakse, et tervishoiusüsteem on pikas perspektiivis üha suurema surve all. Tervishoiutöötajate puuduse olukorras võib see tervisepiirangute tõttu mõjutada üldist tööturul osalemist. Tervishoiuteenuste ümberkujundamise, esmatasandi tervishoiu tugevdamise, e-tervise keskkonna uuendamise ja Põhja-Eesti meditsiinilinnaku loomise kaudu peaks kava tagama tervishoiuteenuse osutamisel suurema töökindluse ja parema kättesaadavuse.

Eesti avaliku sektori digitaliseerimine ja rahapesuvastase raamistiku tugevdamine peaks aitama suurendada riigi vastupidavust. Avalikult halduselt oodatakse järjepidevat ja teadmistepõhist poliitikakujundamist, mis jõuab pakutavate teenuste digitaliseerimise kaudu paremini kodanike ja ettevõtjateni. Andmehalduse ja avaandmete oivakeskuse, pilvelahenduste ning virtuaalabi platvormi („Bürokratt“) arendamise kaudu peaks Eesti suutma avalikke teenuseid töökindlalt osutada. Lisaks peaks see, et rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide hindamiseks ja leevendamiseks loodi strateegilise analüüsi keskus, finantskuritegusid järelevalvetegevuse ja sihipäraste menetluste kaudu tõkestama. Eeldatakse, et sellega takistatakse majandusruumi ja finantssüsteemi ärakasutamist, suurendades seega riigi vastupidavust.

Ühtekuuluvus ja lähenemine

Kava iga osa peaks aitama mõnevõrra vähendada Eesti piirkondade vahelisi erinevusi. Kava peaks toetama väljaspool suuri linnu ja maapiirkondades korterelamute ja väikeelamute kestlikku rekonstrueerimist. Need jõupingutused peaksid aitama parandada ehitussektoris piirkondlikke tööhõiveväljavaateid. Meetmed, mille eesmärk on suurendada taastuvenergia tootmist ja kasutamist, peaksid kaasa tooma energiavarustuse detsentraliseerimise ja seega looma kogu riigis uusi töövõimalusi. Väga suure läbilaskevõimega lairibavõrku tehtavate investeeringute kaasamine peaks aitama ületada digitaalset lõhet maa- ja linnapiirkondade vahel ning tagama eraisikutele ja ettevõtjatele võrdse juurdepääsu e-teenustele. Lisaks eeldatakse, et Eesti suurendab transpordikomponendiga piirkondadevahelist ühenduvust, võimaldades seega paremat juurdepääsu haridusele, tööhõivele ja avalikele teenustele. Lisaks peaks kava tervishoiu ja avaliku sektori digitaliseerimise kaudu parandama nende teenuste kättesaadavust maapiirkondades.

Võttes arvesse kõiki Eesti kavandatud reforme ja investeeringuid, aitab Eesti taaste- ja vastupidavuskava eeldatavasti mõjusalt tugevdada liikmesriigi majanduse kasvupotentsiaali, luua uusi töökohti, suurendada majanduse, sotsiaalvaldkonna ja institutsioonilist vastupidavust, mis aitab kaasa Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisele, sealhulgas laste- ja noortepoliitika edendamise abil, ning leevendada COVID-19 kriisi majandus- ja sotsiaalmõju ning suurendada sellega liidus majanduslikku, sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust ja lähenemist. See õigustaks taaste- ja vastupidavusrahastu määruse V lisa hindamiskriteeriumi 2.3 alusel hinnet A.

Tekstikast 3. **Tööhõive- ja sotsiaalprobleemid Euroopa sotsiaalõiguste samba juurde kuuluva sotsiaalvaldkonna tulemustabeli kontekstis**

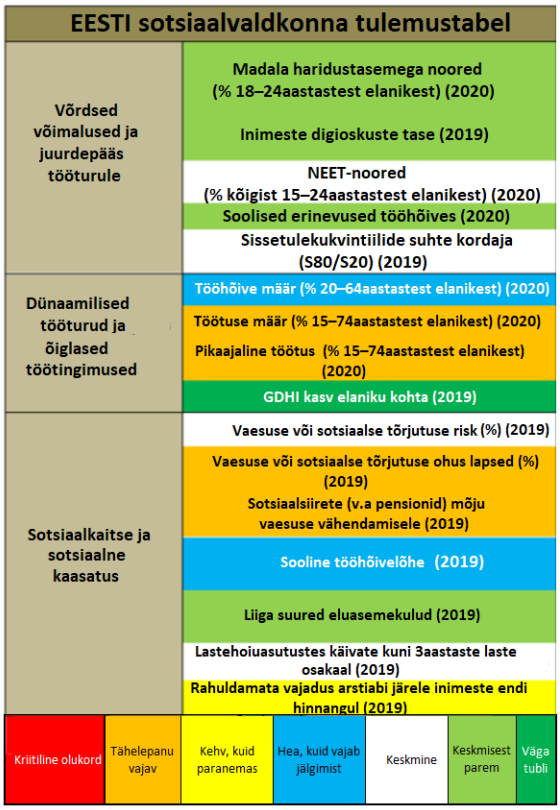

Liikmesriikide liigitamiseks on sotsiaalvaldkonna tulemustabelis kasutatud tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomiteega kokku lepitud statistilist metoodikat. Selle metoodikaga arvestatakse korraga tasemeid ja muutusi võrdluses ELi keskmiste näitajatega ning liigitatakse liikmesriigid ühte seitsmest kategooriast. Metodoloogilised üksikasjad leiab 2021. aasta ühisest tööhõivearuandest (COM(2020) 744 final); NEET: mittetöötavad ja mitteõppivad; GDHI: leibkonna kasutada olev kogutulu.

Euroopa sotsiaalõiguste sammast toetavast sotsiaalvaldkonna tulemustabelist tuleb välja, et Eestis on mitu tööhõive- ja sotsiaalprobleemi. COVID-19 kriis on peatanud viimaste aastate positiivse arengu tööturul, kuid tööhõive on Eestis siiski endiselt üle ELi keskmise (2020. aastal 78,8 %, kuid ELis 72,4 %). Töötuse määr tõusis võrreldes kriisieelse madala tasemega veidi üle ELi keskmise. Kriisi negatiivse mõju leevendamiseks võttis Eesti kasutusele tulemusliku lühendatud tööaja süsteemi, mis aitas vähendada töötust ja vaesusse jäämist. Hoolimata kriisist on Eesti suutnud hoida pikaajalist töötust suhteliselt madalal ning viimastel aastatel on Eesti tänu tugevale palgakasvule olnud leibkonna kasutada oleva kogutulu (GDHI) kasvu poolest elaniku kohta üks edukamaid riike. Hoolimata suhteliselt väikesest soolisest erinevusest tööhõives on Eestis sooline palgalõhe endiselt üks ELi suurimaid (2019. aastal 21,7 %), kuigi see on alates 2017. aastast vähenenud. Vanemapuhkuse ja -hüvitiste süsteemi hiljutised reformid aitavad naistel naasta tööle, kuid endiselt on probleeme. Eesti puhul tuleb veel jälgida mitut sotsiaalset näitajat, sealhulgas suhtelise vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse määra ning sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele. Madala haridustasemega noorte digioskuste taseme poolest on Eesti tulemused keskmisest paremad, kuid mittetöötavate ja mitteõppivate noorte (NEET-noored) osakaal on teinud pöörde halvemuse poole ja seda tuleb jälgida.

Kuigi varasem suur vaesuse määr on järk-järgult vähenenud, võib pandeemia seda suundumust mõjutada. 2019. aastal oli vaesusriski ja sotsiaalse tõrjutuse määr 23,7 % juures üks ELi kõrgemaid (2019. aastal EL 27-s 21,1 %). Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele oli Eestis 28,1 %, mis oli 2019. aastal veidi alla ELi keskmise (EL 27-s 32,3 %).

Endiselt on Eesti üks pakilisimaid probleeme inimeste endi hinnangul rahuldamata vajadus arstiabi järele. Kuigi olukord on paranemas, on rahulolematus endiselt oluliselt suurem kui ülejäänud ELis (2019. aastal 15,5 % ja ELis 1,7 %). 2020. aastal jätkas näitaja Eestis positiivset dünaamikat, vähenedes veel ja langedes 13 %ni. Kõrge tase oli eelkõige tingitud nii esmatasandi arstiabi kui ka eriarstiabi pikkadest ooteaegadest. Süsteemi vastupidavust on kahjustanud tervishoiutöötajate nappus, ebaühtlane juurdepääs esmatasandi arstiabile ja elutähtsate meditsiinitoodete ebapiisav kättesaadavus.

Eesti esitatud taaste- ja vastupidavuskavas käsitletakse mõningaid Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisega seotud oskuste, noorte töötuse ja tervisega seotud probleeme. Võrdsete võimaluste ja tööturule juurdepääsu ning dünaamiliste tööturgude ja õiglaste töötingimuste edendamiseks on planeeritud reforme ja investeeringuid, millega toetatakse digi- ja roheoskusi. Roheoskuste meetmetega soodustatakse roheliste tehnoloogiate kasutuselevõttu teadmussiirde kaudu ning kõrg- ja kutsehariduses tasemeõppe programmide sisu ja korralduse ajakohastamist ning täiendus- ja ümberõpet. Ettevõtete targemat digipööret käsitlevate meetmete

väljatöötamisel lähtutakse ettevõtluse tulevikuperspektiividest eri sektorites. Digireformi kaudu tegeletakse Eesti puhul välja toodud peamiste probleemidega, nimelt parandatakse digioskuste pakkumist ning viiakse kutse- ja kõrgharidus paremini vastavusse tööturu vajadustega ja suurendatakse nõutava kvalifikatsiooniga lõpetajate arvu. Samuti kavandatakse meedet, millega julgustatakse tööle võtma vähese töökogemusega noori.

Taastekava sisaldab sotsiaalkaitse- ja tervisemeetmete all mitut reformi ja investeeringut. Taastekava sisaldab mitut sotsiaalvaldkonna meedet (kuigi neid ei rahastata taaste- ja vastupidavusrahastust): integreeritud hoolduse tegevuskava, millega panustatakse erivajadusega inimestele ja suure toetusvajadusega eakatele integreerituma ja inimkesksema tugisüsteemi loomisesse; väiksemate hooldusvajadustega inimeste iseseisva toimetuleku toetamine; suuremate vajadustega laste tugisüsteemi parandamine, et parandada laste juurdepääsu kvaliteetsetele teenustele, ning märkimisväärse töötuse kasvu korral töötushüvitiste kestuse pikendamine. Tervishoiuvaldkonnas on ette nähtud mitu meedet, et leevendada tervishoiutöötajate nappust, tugevdada esmatasandi tervishoidu ja parandada tervishoiuteenuste kättesaadavust. Investeeringud taristusse (haigla Tallinnas) ja meditsiinikopterite soetus võivad aidata parandada tervishoiusüsteemi juurdepääsetavust ja vastupidavust. Tervishoiutöötajate, esmatasandi tervishoiu ja e-tervise reformid peaksid vähendama rahuldamata vajadust arstiabi järele.

4.4. Põhimõte „ei kahjusta oluliselt“

Eesti taaste- ja vastupidavuskavas hinnatakse põhimõtte „ei kahjusta oluliselt“ järgimist. Hindamisel järgitakse metoodikat, mis on sätestatud komisjoni tehnilistes suunistes põhimõtte „ei kahjusta oluliselt“ kohaldamise kohta taaste- ja vastupidavusrahastu puhul (2021/C 58/01). See hõlmab määruse (EL) 2020/852 artikli 17 tähenduses kuut keskkonnaeesmärki, nimelt kliimamuutuste leevendamist, kliimamuutustega kohanemist, vee- ja mereressursside kestlikku kasutamist ja kaitset, ringmajandust, saastuse vältimist ja tõrjet ning elurikkuse ja ökosüsteemide kaitset ja taastamist. Hindamine on süstemaatiline ja toimub iga reformi või investeeringu puhul.

Põhimõtet „ei kahjusta oluliselt“ hinnatakse alati kahes etapis. Esimeses etapis hinnatakse, kas esineb oht, et meede võib ühte või mitut keskkonnaeesmärki oluliselt kahjustada. Mõnel juhul järeldatakse hinnangus, et olulise kahju oht puudub, ja meede hinnatakse sellisel juhul taaste- ja vastupidavusrahastu määruse kõnealuse eesmärgiga kooskõlas olevaks. Kui analüüsi käigus tuvastatakse risk, toimub üksikasjalikum hindamine, mille käigus Eesti tõendab olulise kahju puudumist.

Mitmeotstarbelistesse helikopteritesse investeerimise kohta on koostatud üksikasjalikum põhimõtte „ei kahjusta oluliselt“ hinnang. Hinnangus täpsustatakse, et mitmeotstarbelistele helikopteritele, mis soetatakse selliste ülesannete täitmiseks nagu meditsiiniline evakuatsioon, ei ole praegu vähem kasvuhoonegaase tekitavaid / taastuvenergial põhinevaid alternatiive. Eraldi on nimetatud, et turuteabe kohaselt ei muutu esimesed seda tüüpi teostatavad elektri- või hübriidkopterid 2020ndatel kättesaadavaks. Lisaks on ostmiseks väljapakutud helikopteritel sama tüüpi mootor ja kütus (gaasiturbiinid, petrooleum) nagu Eestis juba olemasolevatel Politsei- ja Piirivalveametile kuuluvatel helikopteritel. Kuigi helikopteritega kaasneb palju suurem kasvuhoonegaaside heide kilomeetri kohta kui maismaasõidukitel, kasutatakse helikoptereid harvem ja ainult väärtuslike seadmete ja personali transportimiseks või kõrge lisandväärtusega ülesannete täitmiseks, näiteks meditsiinitranspordiks.

Kava suurima investeeringu – Põhja-Eesti meditsiinilinnaku ehitamise – kohta on samuti tehtud üksikasjalik põhimõtte „ei kahjusta oluliselt“ hinnang, sealhulgas on üksikasjalikult hinnatud ringmajanduse põhimõtete järgimist. Kaevandamisel saadud jäätmed ja leitud lubjakivi tuleb eraldada, korduskasutada, ringlusse võtta, taaskasutada ja kõrvaldada kooskõlas Eesti jäätmeseadusega, milles on nõutud, et ehitus- ja lammutusjäätmed tuleb vähemalt 70 % ulatuses esmajoones korduskasutada, ringlusse võtta või muul moel taaskasutada. Haiglahoone ehitatakse valdavalt monteeritavatest raudbetoonelementidest (post-tala süsteem), mis tagab ekspluatatsioonis maksimaalse paindlikkuse erinevate üksuste ümberehitamiseks. Samuti võimaldab post-tala süsteem muuta hoone kasutusotstarvet, kas osaliselt või täielikult, ilma hoone põhikonstruktsioone lammutamata. Seetõttu võib eeldada, et post-tala süsteemiga toetatakse ringmajandust, sest seda on vajaduse korral lihtne demonteerida.

Põhja-Eesti meditsiinilinnaku hinnangus täpsustatakse ka seda, kuidas kaitstakse bioloogilist mitmekesisust. 50 % haiglaalast saab taimkatte ja sinna taasistutatakse kohalikke liike. Kohalikku loomastikku tuleks kaitsta, vältides pesitsushooajal töid ja nähes maastikuprojekti raames ette soodsad elutingimused. Ehitustegevus tuleb kooskõlastada Keskkonnaametiga.

Vajaduse korral sätestatakse põhimõtte „ei kahjusta oluliselt“ hindamise nõuded meedet käsitlevas õigusaktis ja selle põhimõtte järgimine määratakse kindlaks meetme ühe eesmärgi või sihi raames. Nii tagatakse, et vastavate meetmete alusel saab väljamakseid teha alles siis, kui tagatud on põhimõtte „ei kahjusta oluliselt“ järgimine. Näiteks mõne meetme puhul, mille jaoks on vaja projektikonkursse või osalemiskutseid, et tulevikus konkreetseid projekte välja valida, või selliste rahastamisvahendeid hõlmavate meetmete puhul nagu ressursitõhusa rohelise tehnoloogia kasutuselevõtt ja rohefond, on põhimõtet „ei kahjusta oluliselt“ järgitud, kui tagatakse, et lähteülesande ja muude dokumentidega takistatakse tegevust, mis võib keskkonnaeesmärke oluliselt kahjustada. See on integreeritud ka vastavate meetmete eesmärkidesse.

Võttes arvesse kõigi kavandatud meetmete hindamist, ei kahjusta ükski Eesti taaste- ja vastupidavuskavas sisalduv reformide ja investeerimisprojektide elluviimise meede eeldatavasti oluliselt keskkonnaeesmärkide saavutamist määruse (EL) 2020/852 artikli 17 tähenduses (põhimõte „ei kahjusta oluliselt“). See õigustaks taaste- ja vastupidavusrahastu määruse V lisa hindamiskriteeriumi 2.4 alusel hinnet A.

4.5. Rohepööre

Kliimasiht

Selleks et määrata kindlaks kavandatud meetmete panus rohepöördesse ja sellest tulenevate probleemide lahendamisse, on kohaldatud taaste- ja vastupidavusrahastu määruse VI lisas sätestatud metoodikat. Tuleb märkida, et:

- kõikide meetmete jaoks on valitud sobivad sekkumisvaldkonnad,
- kavas ei tehta ettepanekut suurendada ühegi meetme kliimakoefitsienti.

Kokkuvõttes on metoodika alusel panus kliimaeesmärkide saavutamisse 403,3 miljonit eurot, mis moodustab 41,5 % taaste- ja vastupidavuskava kogueraldisest ning ületab seega määruses sätestatud miinimumeesmärki, mis on 37 %. Rohepöördesse panustatakse kava kuuest komponendist kolmega, kusjuures seonduvate prioriteetidega tegeletakse 19 meetme all (kavas on kokku 41 meedet).

Komponendi 2 „Rohepöörde kiirendamine“ (hinnanguline koguväärtus: 220,2 miljonit eurot) eesmärk on kiirendada Eesti ettevõtlussektoris rohepööret. See sisaldab meetmeid ärimudelite muutmiseks ja tõhusa rohelise tehnoloogia kasutuselevõtuks, mille kohta Eesti on esitanud rahastamiskõlblikkuse kriteeriumi all vajaliku teabe. See komponent sisaldab ka meedet, millega katsetatakse rohelise vesiniku tervikliku väärtusahela ülesehitamist ja sissetöötamist ning tagatakse, et kui vesinikku toodetakse biomassist, kohaldatakse direktiivi (EL) 2018/2001 artiklites 29–31 määratletud säästlikkuse kriteeriume.

Komponendi 4 „Energeetika ja energiatõhusus“ (hinnanguline koguväärtus: 92,1 miljonit eurot) eesmärk on suurendada hoonete energiatõhusust ja vähendada energiasektori CO_2 heidet. Meetmete kirjelduses ja eesmärkides on täpsustatud, et rekonstrueerimisel tuleb saavutada vähemalt keskmine tase, mis tähendab vähemalt 30 % primaarenergia säästu. Komponent sisaldab ka investeeringuid elektrivõrku ja elektri salvestamisse. Energiasektori CO_2 heite vähendamiseks ja ka põlevkivisõltuvuse leevendamiseks soodustatakse taastuvenergia kasutuselevõttu ning lisatakse asjaomastesse riiklikesse strateegiatesse järk-järgult põlevkivist loobumise sihid ja toimingud. Taaste- ja vastupidavuskava meetmed, näiteks investeeringuid elektrivõrku ja elektri salvestamisse, peaksid toetama seda, et summaarses energia lõpptarbimises saavutatakse taastuvenergia osakaal 42 %, mis on ELi 2030. aasta eesmärgi saavutamisel Eesti eesmärk.

Komponendi 5 „Säästlik transport“ (hinnanguline koguväärtus: 96 miljonit eurot) eesmärk on luua säästvam transpordisektor. See sisaldab investeeringut Rail Balticu terminali, mille puhul Eesti on kinnitanud, et 97,4 % hoone netopõrandapinnast on ette nähtud reisijatele ja personalile ning kommertskasutusse läheb ainult 2,6 %. Komponent sisaldab ka investeeringut Tallinna-Rohuküla raudteesse, mis elektrifitseeritakse ja rajatakse vana raudtee tammile. Taastekavaga hõlmatud aja jooksul rakendatakse Tallinna pealinnaregiooni ühine transpordisüsteem ning elektrifitseeritakse kahe suurima linna – Tallinna ja Tartu – vaheline raudtee.

Tabel 7. Kliimapanus komponendi kohta

Komponent	Kulu (mln eurodes)	Kliimapanus (mln eurodes)	Kliimapanus* (protsentides)
Ettevõtete digipööre	116,2	-	-
Rohepöörde kiirendamine	220,2	215,2	22,2 %
Digiriik	121,7	-	-
Energeetika ja energiatõhusus	92,1	90,7	9,4 %
Säästlik transport	96,0	96,0	9,9 %
Tervis ja sotsiaalkaitse	336,3	-	-

Kokku	**982,5**	**401,9**	**41,5 %**

** Kliimapanus protsentides arvutatakse Eestile kokku eraldatud tagastamatu rahalise toetuse alusel (969,30 miljonit eurot)*

Rohepööre

Toetus ettevõtlussektori rohepöördele soodustab innovatsiooni ja uusi ideid roheliste majandusmudelite leidmiseks ning edendab rohelise tehnoloogia kasutuselevõttu, ringmajanduse põhimõtteid ja kohalike ressursside väärindamist, mida toetatakse roheoskuste arendamise ja ajakohastamisega. Luuakse rohefond, et rahastada uuenduslikku rohelist tehnoloogiat, mis aitab kasvuhoonegaaside heidet vähendavate või siduvate uute toodete, teenuste või tehnoloogiate arendamisega kaasa keskkonnaprobleemide lahendamisele või mis lähtub ökodisaini nõuetest. Rahalisi vahendeid eraldatakse ka selleks, et tootjast tarbijani kogu ahela ulatuses katsetada ja sisse töötada rohelise vesiniku ja seonduvate tehnoloogiate kasutuselevõttu. Lisaks antakse ettevõtetele toetust ressursitõhususe parandamiseks rohelise tehnoloogia ja rohelise energia kasutuselevõtu ning bioressursside väärindamise kaudu, millega edendatakse toiduahela kestlikkust. Rohepöördeks vajalikke oskusi täiendatakse kõrg- ja kutsehariduse pakutavates täiendus- ja ümberõppeprogrammides, samuti paindliku kvalifikatsioonisüsteemi välja- ja sissetöötamisega.

Komponendiga 4 (energeetika ja energiatõhusus), mille kaudu tegeletakse energiasektori CO_2 heite vähendamise probleemiga, toetatakse põlevkivisõltuvuse vähendamist, soodustatakse taastuvenergia kasutuselevõttu ja aidatakse kaasa hoonete energiatõhususe parandamisele. Eesti majandus on väga energiamahukas ja energiatoodang sõltub põlevkivist. Teisalt on põlevkivi kui energiaallika osakaal kiiresti vähenemas ja taastuvenergia osakaal suurenemas. Tuuleenergial on Eestis potentsiaali, kuid võrgu tugevus on piirkonniti ebaühtlane ja takistab selle võimsuse suurendamist. Taastuvenergia tootmisseadmete rajamist takistavad ajamahukad planeerimis- ja loamenetlused ning riigikaitsega seotud piirangud ja puuduvad taastuvenergia salvestamise lahendused. Investeeringute eesmärk on tugevdada Lääne-Eesti elektrivõrku, hoogustada tööstusalades taastuvenergia tootmist ja töötada sisse taastuvenergia salvestamise lahendusi. Energiasektori riiklikku arengukava ajakohastatakse 2025. aasta lõpus, et lisada eesmärgid (kuupäevad ja lisandunud toodetud taastuvenergia) ning meetmed Eesti energiasektori põlevkivisõltuvuse vähendamiseks. Lisaks luuakse rohepöördeks vajalik seadusandlik struktuur ja tugisüsteem (suunised, õigusaktide muudatused). Korter- ja väikeelamute rekonstrueerimisse tehtavate investeeringute eesmärk on suurendada energiatõhusust, vähendada energiatarbimist ja parandada elanike elutingimusi, eelkõige madalama kinnisvaraväärtusega piirkondades, kus juurdepääs rekonstrueerimise rahastamisele on keerulisem. Sellega seotud reformiga kõrvaldatakse energiatõhusa rekonstrueerimise haldustõkked, andes korteriühistutele, kodumajapidamistele ja kohalikele omavalitsustele selles valdkonnas nõu õigusaktide, tehniliste aspektide ja rahastamise kohta.

Komponent 5 (säästlik transport) aitab vähendada sektori heitkoguseid ja soodustab säästvate transpordiliikide kasutuselevõttu. Transport on Eestis suur saastaja ja arvestades väikest rahvastikutihedust, tuleb kaaluda mitmesuguste säästvate transpordiliikide kombineerimist. 50 % Eesti liikumistest toimub Tallinna pealinnaregioonis, seega on oluline

tagada säästvad ühendused ümbritsevate piirkondadega. Eesti riiklikus liikuvuse strateegias on ette nähtud rongireisijate kolmekordistumine 8 miljonilt reisijalt 2019. aastal 20 miljonile reisijale 2035. aastaks. Väljaspool Tallinna ja teisi suuri keskusi on eesmärk vähendada autosõltuvust ja suurendada säästvat liikuvust, kui kohalike omavalitsuste rahastamissuutlikus on selline, et see takistab ohutute ja kliimasõbralike jalgratta- ja jalgtee arendamist. Vastu võetakse uus transpordi ja liikuvuse arengukava ühes rakenduskavaga ning neis võetakse neid probleeme arvesse. Taastekavaga hõlmatud aja jooksul rakendatakse Tallinna pealinnaregiooni ühine transpordisüsteem ning elektrifitseeritakse kahe suurima linna – Tallinna ja Tartu – vaheline raudtee. Investeeringutega toetatakse piiriülese Rail Balticu projekti arendamist, viies lõpule mitmeliigilise transpordivõrgu terminali arendamise Tallinnas, kus algab Rail Balticu raudtee, mis ühendab Balti riigid ja pealinnad Poola ja ülejäänud liiduga. Kava kohaselt tuleks Rail Baltic ühendada ka muude riiklike raudteedega, muude TEN-T ühenduse sõlmjaamadega (Tallinna lennujaam ja Vanasadam) ning hõlbustada juurdepääsu selle kohalikele peatustele jalgsi või jalgrattal. Sel eesmärgil toetatakse kavaga läänesuunalise Tallinna-Rohuküla raudtee, Tallinna Vanasadama trammiliini, samuti jalgrattateede arendamist, et pakkuda juurdepääsu Rail Balticu kohalikele peatustele.

Eesti taaste- ja vastupidavuskava ei sisalda otseselt bioloogilise mitmekesisusega seotud meetmeid. Ühelt poolt on Eestis paljude elupaikade ja liikide seisund hea, kuid teisalt on ilmne teatav surve, näiteks metsadele, eelkõige biomassi suure osakaalu tõttu taastuvenergiaallikate jaotuses. Eesti selgitas taaste- ja vastupidavuskavas, et erinevate riiklike rahastamisevahendite kaudu rakendatakse ja rahastatakse järgmisi bioloogilise mitmekesisuse kaitsmise ja taastamise meetmeid: märgalade ja veekogude taastamine; keskkonna-, ilma- ja tugisüsteemide ning laborite võimekuse arendamine; sadamate akvatooriumialade kaitsmine ning rannikumeres asuvate laevateede rekonstrueerimine; teadlikkuse parandamine kliimamuutustega kaasnevatest riskidest ja võimalustest; kliimamuutustest põhjustatud ebasoodsa mõju vähendamine biomajandusele ja linnalise elurikkuse suurendamine. Energiareformide ja -investeeringute kohta on Eesti lisanud kinnitused, et kui biomassi kasutatakse energiaallikana (vesinikus), tehakse seda kooskõlas direktiivi (EL) 2018/2001 artiklites 29–31 määratletud säästlikkuse kriteeriumidega. Kõikide muude meetmete puhul eelistatakse võimaluse korral lahendusi, mis toetavad elurikkuse säilitamist, ja looduspõhiseid lahendusi (haljastus, rohealad, õhu- ja mürasaaste vähendamine).

Eesti taaste- ja vastupidavuskava meetmetes on oluline koht ringmajandusel. Seda võib täheldada eelkõige komponendi 1 (rohepöörde kiirendamine), kuid ka muude selliste meetmete puhul (Tallinna haigla, energiatõhusaks rekonstrueerimised), mille kohta on kavas see välja toodud, kuidas ehitustööde ajal ringmajanduse põhimõtteid järgitakse.

Võttes arvesse kõigi kavandatud meetmete hindamist, eeldatakse, et taaste- ja vastupidavuskava aitab suures ulatuses oluliselt kaasa rohepöördele või sellest tulenevate probleemide lahendamisele ning tagab, et kava koguеraldisest vähemalt 37 % aitab kaasa kliimasihi saavutamisele. See õigustaks taaste- ja vastupidavusrahastu määruse V lisa kriteeriumi 2.5 alusel hinnet A.

4.6. Digipööre

Digiteerimismeetmetega seotud kulutuste jälgimine

Selleks et määrata kindlaks kavandatud meetmete panus digipöördesse ja sellest tulenevate probleemide lahendamisse, on kohaldatud taaste- ja vastupidavusrahastu määruse VI lisas sätestatud metoodikat. Tuleb märkida, et:

- kõikide meetmete jaoks on valitud sobivad sekkumisvaldkonnad,
- kavas ei tehta ettepanekut ühegi meetme digikoefitsiendi suurendamiseks.

Kokkuvõttes on metoodika alusel panus digieesmärkide saavutamisse 208 miljonit eurot, mis moodustab 21,5 % taaste- ja vastupidavuskava kogueraldisest ning vastab seega määruses sätestatud miinimumeesmärgile, mis on 20 %. Digipöördesse panustatakse kava kuuest komponendist kahega, kusjuures digiprioriteetidega tegeletakse 13 meetme all (kavas on kokku 41 meedet).

Komponendi 1 „Ettevõtete digipööre“ (hinnanguline koguväärtus: 116,2 miljonit eurot) eesmärk on edendada Eesti ettevõtete digipööret ja nende konkurentsivõimet eksporditurgudel. See sisaldab meedet, mille kaudu peaksid saama digipöördega seotud tegevusele ja investeeringutele rahalist toetust kõigi sektorite VKEd ja mikroettevõtjad. Selle komponendi kaks muud meedet on suunatud digilahenduste vastuvõtmisele kahes konkreetses sektoris, kus näib, et digitaliseerimise potentsiaali ei ole seni piisavalt ära kasutatud: ehitus ja autokaubavedu. Lisaks nendele investeeringutele sisaldab komponent reformi, et tegeleda ebapiisavate digioskuste probleemiga – ettevõtete juhtide koolitamise, IKT-spetsialistide täiendus- ja ümberõppe, IKT-ekspertide koolituse sisu läbivaatamise ning IKT-spetsialistide kvalifikatsiooniraamistiku ümberkujundamise kaudu. Reformiga, mille eesmärk on suurendada Eesti ettevõtete, sealhulgas eelkõige IKT sektori ettevõtete ekspordi- ja konkurentsivõimet, tuleks samuti ära kasutada digitaalsete vahendite pakutavaid võimalusi, et tagada Eesti toodete ja teenuste edendamine välismaal ning aidata ligi meelitada välisinvestoreid.

Komponendi 3 „Digiriik“ (hinnanguline koguväärtus: 121,7 miljonit eurot) eesmärk on suurendada avalike teenuste osutamise tõhusust ning nende jaoks kasutatavate digitaristute ja -süsteemide vastupidavust ja kestlikkust. Kavandatud meetmed hõlmavad avaliku sektori asutuste IT-süsteemide ja -teenuste haldamise ümberkorraldamist, nende üleviimist pilve, avaliku sektori asutuste andmehalduse reformi, kodanikele mitmesuguste veebipõhiste teenuste osutamise ümberkujundamist, digivärava loomist ettevõtjatele avalike teenuste osutamiseks ning virtuaalassistendi väljatöötamist. Lisaks aitavad kaks meedet uue IT-süsteemi abil suurendada suutlikkust võidelda rahapesu vastu. Samuti sisaldab see komponent ettepanekut investeerida väga suure läbilaskevõimega lairibavõrkude rajamisse maapiirkondades.

Tabel 8. Digipanus komponendi kohta

Komponent	Kulu (mln eurodes)	Digipanus (mln eurodes)	Digipanus* (protsentides)
Ettevõtete digipööre	116,2	86,3	8,9 %
Rohepöörde kiirendamine	220,2	-	-

Digiriik	121,7	121,7	12,6 %
Energeetika ja energiatõhusus	92,1	-	-
Säästlik transport	96	-	-
Tervis ja sotsiaalkaitse	336,3	-	-
Kokku	**982,5**	**208**	**21,5 %**

** Digipanus protsentides arvutatakse Eestile kokku eraldatud tagastamatu rahalise toetuse alusel (969,30 miljonit eurot)*

Digipööre

Eesti taaste- ja vastupidavuskavaga panustatakse digipöördesse peamiselt kahe prioriteedi all: ettevõtete digipööre ja avalike teenuste ajakohastamine.

Taaste- ja vastupidavusrahastu määruse VII lisas nimetatud seitsmest kategooriast hõlmavad kava meetmed erinevas ulatuses siiski kokkuvõttes kuut järgmist kategooriat:

- avalike teenuste digitaliseerimine;
- ühendatus;
- ettevõtete digiüleminek;
- digivaldkonnaga seotud investeeringud teadus- ja arendustegevusse;
- inimkapital ning
- investeeringud digivõimekusse ja kõrgtehnoloogiasse.

Eesti taaste- ja vastupidavuskavas võetakse ette ka ELi tasandil kindlaks määratud ja Euroopa digikümnendi teatises kinnitatud neli strateegilist prioriteeti:[21] ettevõtete digipööre, oskused, avalike teenuste digitaliseerimine ja taristud.

Kõigi sektorite VKEd peaksid saama rahalist toetust, mis on Eesti kavas nende digipöörde edendamiseks ette nähtud. Kuigi Eesti on avalikele teenustele juurdepääsuks digitaalsete lahenduste kasutamisel üks arenenumaid riike ja Eestis on elujõuline IT-sektor, mis hõlmab arvukaid edukaid idufirmasid, on digilahenduste kasutuselevõtt ettevõtetes endiselt suhteliselt piiratud. Kava rakendamise kaudu antav toetus läheb digistrateegiate väljatöötamiseks, teadus- ja arendustegevuseks või digitehnoloogiasse tehtavateks investeeringuteks. Lisaks saavad ehitus- ja autokaubaveo sektorid kasu kahest konkreetsest meetmest, mille eesmärk on aidata neil ära kasutada digitaalsete lahenduste pakutavaid võimalusi.

Digioskuste arendamiseks kavandatud reform peaks aitama tagada piisaval arvul IKT-spetsialiste, kellel on ajakohased oskused ja teadmised, ning pakkuma uusi karjäärivõimalusi nii töötavatele inimestele kui ka töötutele. Reform hõlmab IKT-ekspertide koolitamist ja digioskuste kvalifikatsiooniraamistikku, VKEde juhtide teadlikkuse parandamist ning madalama kvalifikatsiooniga spetsialistide ümber- ja täiendusõpet. Need meetmed peaksid

[21] COM(2021) 118 „Digikompass 2030: Euroopa tee digikümnendil“, 9. märts 2021.

olema vastastikku täiendavad ja aitama Eestis lahendada ettevõtjate ees olevat oskuste nappuse probleemi. Eeldatakse, et need soodustavad digitehnoloogia kasutuselevõttu lisaks IKT sektorile ka muudes valdkondades, tugevdades seega muid ettevõtete digipöörde jaoks kavas esitatud meetmeid. Lisaks eeldatakse, et meede aitab suurendada naiste osakaalu IKT-koolituses ja -erialadel.

Tuginedes Eestis internetipõhiste avalike teenuste edukale kasutuselevõtule, peaksid komponendi 3 (digiriik) meetmed toetama Eesti püüdlusi olla selles valdkonnas jätkuvalt esirinnas. Kavandatud reformides ja investeeringutes tuginetakse kõige uuemale tehnoloogiale, et aidata veelgi suurendada riiklike teenuste tõhusust, turvalisust ja läbipaistvust.

Investeeringud väga suure läbilaskevõimega ühenduvusse turutõrkepiirkondades aitavad saavutada ELi eesmärki[22] tagada kõigile majapidamistele juurdepääs vähemalt 100 Mbit/s internetiühendusele. See peaks aitama tagada laia juurdepääsu internetipõhistele teenustele, vähendama digilõhet linna- ja maapiirkondade vahel ning üldisemalt aitama kava muid meetmeid täiendades kaasa riigi edasisele digipöördele.

Kavandatud meetmed on kooskõlas järgmise kolme juhtalgatusega, mis on kindlaks määratud 2021. aasta kestliku majanduskasvu strateegias[23]:

- **„moderniseerimine“,**
- **„ühendumine“,**
- **„ümberõpe ja oskuste täiendamine“.**

Need reformid ja investeeringud peaksid tegema võimalikuks pikaajalised muutused, eelkõige selles osas, mis puudutab digitaalseid avalikke teenuseid ja võrgutaristute kasutuselevõttu.

Võttes arvesse kõigi kavandatud meetmete hindamist, eeldatakse, et taaste- ja vastupidavuskava aitab suures ulatuses oluliselt kaasa digipöördele või sellest tulenevate probleemide lahendamisele ning tagab, et vähemalt 20 % kava kogueraldisest aitab kaasa digieesmärkide saavutamisele. See õigustaks taaste- ja vastupidavusrahastu määruse V lisa kriteeriumi 2.6 alusel hinnet A.

[22] Vt COM(2016) 587 „Ühenduvus konkurentsivõimelise digitaalse ühtse turu jaoks – Euroopa gigabitiühiskonna poole“.
[23] COM(2020) 575 – „2021. aasta kestliku majanduskasvu strateegia“, 17. september 2020.

4.7. Kava püsiv mõju

Kavas ette nähtud meetmed peaksid avaldama Eesti majandusele püsivat positiivset mõju ning hoogustama Eesti rohe- ja digipööret. Kokkuvõttes tugevdatakse kavaga majanduse kasvupotentsiaali ja soodustakse töökohtade loomist, innovatsiooni ja konkurentsivõimet, tegeledes nõrkustega, mis on seotud näiteks vähese tootlikkuse ja energiatõhususega või oskuste nõudlusele mittevastavusega. Konkreetselt peaks komponendi 1 (ettevõtete digipööre) ja komponendi 2 (rohepöörde kiirendamine) raames ettevõtlussektori kaksikülemineku edendamisel tervikuna olema kasvupotentsiaalile positiivne mõju, sest tõhusus ja tootlikus suurenevad. Komponendi 1 raames saavad investeeringud, mille eesmärk on võtta ehitus- ja autokaubaveo sektoris kasutusele digilahendused, kiirendada nimetatud kahe sektori (mis on praegu digitaliseerimise mõistes maha jäänud) digipööret. Eeldatakse, et kasvupotentsiaali suurendavad ka komponendi 4 raames võetavad energiatõhususe suurendamise meetmed. Kokkuvõttes eeldatakse Eesti esitatud majandusmudelis, et kava avaldab SKP-le pikaajalist positiivset mõju, mis on lähtestsenaariumiga võrreldes 2026. aastaks hinnanguliselt +0,8 % (keskmine mõju SKP tasemele aastatel 2021–2026) ja 2030. aastaks +0,36 % (keskmine mõju tasemele aastatel 2027–2030). Reformide mõju ei ole modelleeritud. Prognoosid on üldjoontes kooskõlas komisjoni QUEST-simulatsioonidega (vt tekstikast 2, kuigi eelduste ja metoodika erinevuste tõttu ei saa kahe simulatsiooni tulemusi otseselt võrrelda). Kokkuvõttes on kava hinnanguline pikaajaline mõju SKP-le usutav.

Lisaks eeldatakse, et mõnel meetmel on Eestis püsiv positiivne mõju kaasatusele ja ühtekuuluvusele. See sisaldab meetmeid, mis on seotud Põhja-Eesti meditsiinilinnaku ehitamisega, ning meedet, millega pakutakse noortele meetme „Minu esimene töökoht“ kaudu asjakohaseid töökogemusi. Väga suure läbilaskevõimega lairibavõrkude kavandatud kasutuselevõtt turutõrkepiirkondades peaks samuti aitama vähendada linna- ja maapiirkondade digitaalset lõhet.

Kava rakendamise tulemusel toimuvad halduses ja asjaomastes institutsioonides ning poliitikas eeldatavasti struktuursed muutused.

See käib eelkõige mitme energiavaldkonna meetme kohta. Energiatõhususe ja tervikliku rekonstrueerimise soodustamise reformi tulemusel võivad toimuda struktuursed muutused, sest kõrvaldatakse hoonete rekonstrueerimise haldustõkked (praegu võivad ruumilise planeerimise, lubade saamise jms menetlused võtta aastaid). Poliitikas võivad struktuursed muutused toimuda reformidega, mille eesmärk on edendada tuuleenergiat, eelkõige avamere tuulepargi ehitusloa saamise hõlbustamisega. Samuti eeldatakse, et kavandatud investeeringutel elektrivõrku, taastuvenergia tootmisesse tööstusaladel ja hoonete energiatõhususse on kestev mõju. Need meetmed aitavad luua kindla aluse taastuvenergiaga varustamiseks ja energia tõhusaks kasutamiseks. Konkreetsed meetmed, millel on pikaajaline mõju järk-järgult põlevkivist loobumisele, sätestatakse aga alles energiasektori riiklikus arengukavas 2025. aasta lõpus ning ette ei ole nähtud ulatuslikumaid reforme, näiteks keskkonnahoidlikku maksustamist.

Mõne tervise ja sotsiaalkaitsega seotud meetme tulemusel toimuvad eeldatavasti ka poliitikas või institutsioonides struktuursed muutused. Eelkõige pannakse haigla arengukavas

paika see, kuidas tuleks haiglavõrku konsolideerida ja haiglataristut parandada. Tervishoiutöötajate nappuse leevendamise ja esmatasandi tervishoiu tugevdamise meetmed peaksid parandama tervishoiuteenuste kvaliteeti ja kättesaadavust. Tervishoiuvaldkonnas peaksid tõhusust suurendama ka e-tervise juhtimise parandamiseks võetavad meetmed. Suuremate hooldusvajadustega laste tugisüsteemi parandamisega peaks vähenema perekondade hoolduskoormus ja tulevased ulatuslikumad hooldusvajadused täiskasvanueas. Sotsiaalhoolekande arengukavas 2023–2030 esitatud meetmed peaksid aitama soolist palgalõhet vähendada.

Mõne oskustega seotud meetme tulemusel toimuvad eeldatavasti ka haridus- ja koolituspoliitikas struktuursed muutused ning toetatakse kaksikülleminekut. IKT-ekspertide koolituse sisu ja korralduse planeeritud läbivaatamisega ning IKT-spetsialistide kvalifikatsiooniraamistiku ümberkujundamise katseprojektiga paraneb eeldatavasti koolituspoliitika ja aidatakse lõppkokkuvõttes kaasa ettevõtete digipöördele. Rohelise tehnoloogia kiiremat kasutuselevõttu toetavate koolituste väljatöötamisega soodustatakse eeldatavasti samuti rohepööret.

Mõne avalikus sektoris digitaliseerimist edendava meetme tulemusel toimuvad eeldatavasti ka institutsioonides struktuursed muutused. See puudutab eelkõige Statistikaameti juurde andmehalduse ja avaandmete oivakeskuse loomist ja väljaarendamist, et koordineerida ja toetada andmehalduse arendamist teistes riigiasutustes, digiriigi baasteenuste ümberkorraldamist ja turvalist üleminekut pilvetaristule, samuti Rahapesu Andmebüroo juurde strateegilise analüüsi keskuse loomist, et tugevdada suutlikkust võidelda rahapesu ja terrorismi rahastamise vastu.

Võttes arvesse kõiki Eesti taaste- ja vastupidavuskavas kavandatud reforme ja investeeringuid, eeldatakse, et nende rakendamise tulemusel toimuvad juhtimises või asjaomastes institutsioonides ja asjakohases poliitikas suures ulatuses struktuursed muutused ning sellel on püsiv mõju. See õigustaks taaste- ja vastupidavusrahastu määruse V lisa kriteeriumi 2.7 alusel hinnet A.

4.8. Eesmärgid, sihid, seire ja rakendamine

Riigi Tugiteenuste Keskusele ja Rahandusministeeriumile määratakse vastutusalad, millega tagatakse asjakohane struktuur kava rakendamiseks, edusammude seireks ja aruandluseks. Eesti kavatseb tagada kava rakendamise ELi struktuurifondide praeguse juhtimis- ja kontrollisüsteemi raames. Selles süsteemis on korraldusasutus Riigi Tugiteenuste Keskus, kes vastutab kava finantsjuhtimise ning juhtimis- ja kontrollisüsteemi eest, sealhulgas kõigi kavas kokku lepitud vahe- ja lõppeesmärkide ja -sihtide valideerimise eest (juhtimiskontroll) ning koos maksetaotlusega esitatava liidu vahendite haldaja kinnituse koostamise eest. Seejuures kasutatakse taaste- ja vastupidavusrahastu määruse artikli 22 lõike 2 punktis d ette nähtud andmete esitamiseks ühtset integreeritud infosüsteemi (SFOS). Kui nii on määratud, võib Riigi Tugiteenuste Keskus olla ka rakendav asutus. Koostöös korraldusasutusega vastutab Rahandusministeeriumi riigieelarve osakond planeerimise, seire ja hindamise eest. Seire- ja rakendamiskorda on kavas piisavalt kirjeldatud. Siiski on plaanis määrus, millega kehtestatakse seire- ja rakenduskorra õigusraamistik, sealhulgas määratakse kindlaks asjaomased asutused ja

nende ülesanded, jõustada alles pärast seda, kui nõukogu võtab vastu positiivse rakendusotsuse. Taastekavva on lisatud eesmärk, mille järgi tuleb enne esimest maksetaotlust jõustada määrus, millega kehtestatakse asjaomaste asutuste õiguslikud volitused.

Kavakohase juhtimis- ja järelevalvefunktsiooni täitmiseks vajalikud haldusvahendid eraldatakse peamiselt krediidiasutuste ja investeerimisühingute olemasolevatest vahenditest. See peaks ebaproportsionaalset haldus- ja finantskoormust tekitamata tagama nõuetekohase rakendamisprotsessi, sest asjaomastel institutsioonidel on vajalikud teadmised ja oskused. Taastekava rakendamise ja koordineerimise eest vastutavate kesktalituste haldussuutlikkust on taastekavas piisavalt üksikasjalikult kirjeldatud. Kavas on lühidalt kirjeldatud kavakohaste reformide ja investeeringute eest vastutavate valdkondlike ministeeriumide ja nende haldusalas olevate asutuste haldussuutlikkust. Kava rakendamise toetamiseks on heaks kiidetud täiendav rahastamine kokku 17 täistööajale taandatud ametikoha (täistööaja ekvivalendi) ulatuses. Need on eraldatud Rahandusministeeriumile (1 täistööaja ekvivalent), korraldusasutusele (8 täistööaja ekvivalenti) ja valdkondlikele ministeeriumidele (8 täistööaja ekvivalenti). Töötajate vajalikud oskused peavad tagama ametiasutused.

Kavas on piisavalt kirjeldatud kavandatud seire- ja aruandlusmehhanisme. Reformide ja investeeringute jälgimiseks vajalik teave, sealhulgas eesmärgid, sihid ja tulemused, kogutakse kokku ühtsesse integreeritud infosüsteemi – olemasolevasse struktuuritoetuse registrisse (SFOS). Infosüsteem tagab ka taastekavakohaste investeeringute ja reformidega seotud teabe, sealhulgas kava meetmete lõppsaajate andmete kättesaadavuse. SFOS on teabe ristkontrollimiseks liidestatud mitmesuguste riiklike registritega, nagu riiklik äriregister ja riigihankeregister. SFOSi funktsionaalsust ja kasutajasõbralikkust ning selle ja muude registrite vahelist infovahetust on plaanis veelgi parandada. SFOSis registreeritakse ka kõik projektide ning juhtimis- ja kontrollisüsteemide auditid. Ligipääs SFOSile on antud kõigile administratsiooni osapooltele, sealhulgas auditi eesmärgil, ja Euroopa Komisjoni järelevalveks.

Kavas kirjeldatakse institutsioonilisi osalejaid, kes vastutavad komponendi tasandil konkreetsete reformide ja investeeringute rakendamise eest. Kava komponentide kirjelduses on nimetatud meetmete rakendamise eest vastutavad osalejad, kes on peamiselt valdkondlikud ministeeriumid ja nende kontrolli all olevad asutused, samuti valitsusasutused (nt KredEx). Rahandusministeeriumi, Riigi Tugiteenuste Keskuse, valdkondlike ministeeriumide ja muude institutsionaalsete üksuste tihe tehniline koostöö on kava rakendamisel otsustava tähtsusega. Laiemas plaanis on Riigikogu, kohalike omavalitsuste, kodanikuühiskonna ja sotsiaalpartnerite kaasamine keskse tähtsusega, et tagada kava raames reformide ja investeeringute edukas rakendamine.

Eesti kava eesmärgid ja sihid jagunevad laias laastus ühtlaselt kogu rakendusperioodile, kuigi suurem osa investeerimisprojekte jääb pigem 2026. aasta kanti. Kava 41 meetme rakendamist jälgitakse 124 eesmärgi ja sihi kaudu. Eesmärgid ja sihid väljendavad meetmete põhielemente ja on nende rakendamise seisukohast olulised. Eesti ametiasutuste kirjeldatud kontrollimehhanismid, andmete kogumine ja kohustused tunduvad olevat piisavad, et pärast eesmärkide ja sihtide saavutamist väljamaksetaotlusi põhjendada. Enamikul juhtudel vastutavad eesmärkide ja sihtide saavutamise ning seonduvate andmete jälgitavuse ja kehtivuse tagamise

eest valdkondlikud ministeeriumid ja nende kontrolli all olevad asutused. Eesmärkide ja sihtide jaotus on ajaliselt suhteliselt ühtlane, kuigi investeeringute põhirõhk, sealhulgas suurim investeerimisprojekt – Põhja-Eesti meditsiinilinnaku ehitamine – jääb pigem 2026. aasta kanti. See võib ohustada kava täielikku rakendamist. Seirenäitajad on siiski piisavalt selged, et nende täitmist oleks võimalik jälgida ja kontrollida. Need kajastavad asjakohaselt kava üldist ambitsioonitaset ja näivad realistlikud.

Kontrolle ja auditeerimiskorda on üksikasjalikult kirjeldatud punktis 4.10.

Taaste- ja vastupidavuskavas Eesti pakutud tegevuskord, sealhulgas kavandatud ajakava, eesmärgid ja sihid ning nendega seotud näitajad, on eeldatavasti asjakohased, et tagada taaste- ja vastupidavuskava tõhusa seire ja elluviimise. See õigustaks taaste- ja vastupidavusrahastu määruse V lisa hindamiskriteeriumi 2.8 alusel hinnet A.

4.9. Kulu

Eesti on esitanud kõigi selliste investeeringute ja reformide hinnangulised individuaalsed kulud, millega kaasnevad taaste- ja vastupidavuskavas kulud.

Kulude jaotus on üldiselt üksikasjalik ja hästi põhjendatud. Peaaegu kõigi kuluprognooside puhul on kasutatud eelduseid hästi kirjeldatud ja need on mõistetavad. Prognoosid põhinevad peamiselt võrdlusel varasemate sama laadi investeeringutega. Kava sisaldab kümmet rahastamiskava, mida on hästi kirjeldatud ning mis on seotud eesmärkide ja sihtidega. Standardvormis esitatud tabelid olid nõuetekohaselt täidetud ja esitatud. Kuluprognoosid on kinnitanud valitsusasutuse siseüksus (Riigi Tugiteenuste Keskuse toetuste arendamise osakonna toetuste korraldamise talitus).

Kuluprognooside ja nende juurde kuuluvate tõendavate dokumentide hindamine näitab, et suurem osa kulusid on hästi põhjendatud, mõistlikud ja usutavad.

Mõistlikud kulud

Kuluprognooside toetuseks esitas Eesti mahuka loetelu dokumentidest, millega põhjendati ja selgitati kavandatud summasid, ning selgitas seda, kuidas need summad arvutati. Enamasti näidati kuluprognooside võrdlusalusena peamiste kulutegurite kohta varasemaid projekte või muid võrreldavaid kuluandmeid. Mõne kavas sisalduva rahastamiskava juures kirjeldati varasemaid näiteid. Teiste puhul ei olnud see siiski toetatavate projektide uudsuse tõttu võimalik. Kuigi enamasti oli arvutuskäik selgelt esitatud ja kasutatud metoodikat on võimalik selgelt kindlaks teha, oli ka piiratud arv investeeringuid, mille puhul oli esitatud teave ebaselgem. Siiski ei ole tõendeid, mis seaksid kulude kohta esitatud prognoosid kahtluse alla.

Kava sisaldab mitmeid korduvaid kulusid, nagu personalikulud ja hoolduskulud. Need on nõuetekohaselt põhjendatud ja vastuvõetavad. Kavas on põhjendatud nende kulude hädavajalikkust vastavate reformide ja investeeringute õnnestumiseks ning kinnitatud, et need ei koorma märkimisväärselt riigieelarvet. Enamik neist kuludest on ajutised ja need kulud, mis ei ole ajutised, on tulevikus piiratud.

Sellega seoses leitakse, et kuluprognooside mõistlikkus on mõõdukas ulatuses kindlaks tehtud.

Usutavad kulud

Taaste- ja vastupidavuskava hinnanguline kogukulu on kooskõlas kavandatud reformide ja investeeringute laadi ja liigiga. Eesti esitas kuluprognooside põhjendamiseks suure hulga dokumente ja linke veebiallikatele. Lisati selgitused selle kohta, kuidas varasemad projektid on seotud taastekavas sisalduvate uute investeeringute kuluprognoosidega, võimaldades täielikult hinnata kulude usutavust. Ligikaudu 40 % kuludest peeti võrreldes sarnaste investeeringute kuludega suhteliselt suureks, mistõttu hinnati neid mõõdukas ulatuses usutavaks.

Võttes arvesse kuluprognooside eelhindamise piiranguid, peeti rahastamiseks kavandatud summasid asjakohaseks ja need leiti kuluprognooside usutavust mõõdukas ulatuses kinnitavat.

Vältida topeltrahastamist ELi vahenditest

Konkreetsete komponentide all on selge teave muudest liidu fondidest saadavate täiendavate investeeringute kohta. Muudest liidu programmidest rahastatavad projektid piiritletakse taastekava projektidest ajaliselt ja ulatuselt. Lisaks on Eesti nii projekti kui ka kava tasandil kehtestanud asjakohase korra, et vältida topeltrahastamist ELi vahenditest (vt ka punkt 4.10). Kava tasandil kontrollitakse programmitöö etapis valdkondlikke rahastamisallikaid, tagamaks et sama tegevust ei rahastata mitmest allikast. Projekti tasandil saab ühtse infosüsteemiga (SFOS, vt allpool) tuvastada topeltarveid, st seda, kui sama arve on esitatud kahel korral. SFOSi infosüsteem on ühendatud eri infosüsteemidega ja võimaldab suhtlust eri registritega, mis aitab kindlaks teha kattumise riske.

2021.–2027. aasta partnerluslepingu ja programmi üle peetakse praegu läbirääkimisi ja seetõttu ei ole lõplik piiritlemine praegu võimalik. Komisjon tegi siiski esialgse kontrolli, et vähendada liidu vahenditest topeltrahastamise riske, ning ei leidnud tõendeid selgete riskide kohta.

Vastavuses olevad ja kulutõhusad kulud

Taaste- ja vastupidavuskava peaks aitama tulemuslikult lahendada olulist osa riigipõhistes soovitustes kindlaks tehtud probleemidest. Lisaks sisaldab taaste- ja vastupidavuskava meetmeid, millega toetatakse COVID-19 kriisist taastumist ja pannakse alus pikaajalisele majanduskasvule. Kava peamised eesmärgid on edendada kaksikületeminekut, parandada Eesti majanduskasvu potentsiaali, töökohtade loomist ning majanduslikku, sotsiaalset ja institutsioonilist vastupidavust, vähendades seeläbi haavatavust šokkide suhtes. Kava aitab tugevdada sotsiaalset ühtekuuluvust ja sotsiaalkaitset ning rakendada Euroopa sotsiaalõiguste sammast. Kavaga edendatakse liidus majanduslikku, sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust ja lähenemist. Kava majanduslik ja sotsiaalne mõju ühes positiivse kuluhinnanguga osutab sellele, et kulud on kooskõlas kulutõhususe põhimõttega.

Põhjendused, mille Eesti on taaste- ja vastupidavuskava hinnangulise kogukulu kohta esitanud, on mõõdukas ulatuses mõistlikud ja usutavad, kooskõlas kulutõhususe põhimõttega ja vastavuses eeldatava majandusliku ja sotsiaalmõjuga. Eesti esitas piisavalt teavet ja piisavaid tõendeid selle kohta, et taaste- ja vastupidavuskava reformide ja investeeringute hinnanguline kulu, mis

kaetakse rahastust, ei ole kaetud liidult juba saadud või saadava rahasummaga. See õigustaks taaste- ja vastupidavusrahastu määruse V lisa hindamiskriteeriumi 2.9 alusel hinnet B.

4.10. Kontroll ja audit

Sisekontrollisüsteemi töökindlus ning rollide ja vastutusalade jaotus

Taastekava rakendamiseks kehtestatud järelevalve-, kontrolli- ja auditisüsteemid põhinevad struktuurivahendite jaoks olemasolevatel struktuuridel (vt ka punkt 4.8). Taaste- ja vastupidavuskava planeerimise, rakendamise ja kontrollimise eest vastutavad asutused kuuluvad struktuurivahendite juhtimis- ja kontrollisüsteemi. Valdkondlikud ministeeriumid tagavad koostöös Rahandusministeeriumi kui juhtiva ministeeriumi, Riigi Tugiteenuste Keskuse ja auditeeriva asutusega taastekava rakendamise. Riigi Tugiteenuste Keskus tegeleb üldise rakendamise koordineerimise ja finantsjuhtimisega ning vastutab Euroopa Komisjonile maksetaotluste esitamise ja liidu vahendite haldaja kinnituse koostamise eest. Planeerimise, seire ja hindamisega seotud ülesandeid täidab Rahandusministeeriumi riigieelarve osakond koostöös Riigi Tugiteenuste Keskusega. Auditeeriv asutus, mis on Rahandusministeeriumi sõltumatu üksus, auditeerib korrapäraselt juhtimis- ja kontrollisüsteeme, sealhulgas teeb pistelisi kontrolle. Samuti koostab ta enne maksetaotlusi kokkuvõtte tehtud audititest. Auditeeriva asutuse juures tegutseb ka pettusevastane koordineerimistalitus. Lisaks on konkreetsetes valdkondades, kus rakendamine kuulub valdkondlike ministeeriumide pädevusse, järelevalvesse kaasatud ka siseaudit.

Kontrollisüsteemide ja muu asjakohase korra piisavus

Kehtestatud on kindel auditeerimiskord. Auditeeriva asutuse roll on määratud Rahandusministeeriumi finantskontrolli osakonnale, kes on ühtlasi ka struktuurivahendite auditeerimise eest vastutav asutus. Riigi Tugiteenuste Keskus hindab riske, kuid võib vajaduse korral nõuda ka auditeid ja teha kohapealseid kontrolle. Auditeid tehakse rahvusvaheliselt tunnustatud standardite alusel. Auditeeriv asutus koostab auditistrateegia ning auditeerib korrapäraselt juhtimis- ja kontrollisüsteeme ja teeb pistelisi kontrolle. Eelkõige hinnatakse juhtimis- ja kontrollisüsteemi auditeerimisel, kas seire- ja rakendamiskorraga saab taastekavas kindlaks määratud näitajate kohta täielikke ja usaldusväärseid andmeid ning kas rakendussüsteemiga on tagatud, et vahendeid hallatakse reeglite kohaselt ning süsteem võimaldab pettuste, huvide konfliktide, korruptsiooni ja topeltrahastamise ennetamist, avastamist ja kõrvaldamist. Lisaks planeerib auditeeriv asutus taaste- ja vastupidavusrahastu vahendite juhtimis- ja kontrollisüsteemi ülesehituse asjakohasuses veendumiseks ja riskide realiseerumise ennetamiseks teha enne Euroopa Komisjonile esimese maksetaotluse esitamist süsteemi vastavushindamise.

Kogu kava rakendamise ja seirega seotud teave salvestatakse juba olemasolevasse ühtsesse infosüsteemi – SFOSi (vt ka punkt 4.8). Olemasolevat integreeritud infosüsteemi SFOS hakkavad kasutama kõik kava rakendamisega seotud asutused. Kõik kava kohased abikõlblikud projektid registreeritakse SFOSis. SFOSis tuleks kajastada projektiga seotud teavet, nagu taotleja andmed, projekti üldandmed, eesmärk, eelarve, rahastamisallikad, vahe- ja lõppeesmärgid ja -sihid, teave rakendamise, maksete, (mittevastavuse korral) rikkumismenetluste kohta. SFOSis

tuleks registreerida ka kõik projektide ning juhtimis- ja kontrollisüsteemide auditid. Seega peaks SFOS toetama vajalikku kontrollijälge ja aruandlust eri meetmete, sealhulgas taastekavakohaste eesmärkide ja sihtide kohta.

Pettuse, korruptsiooni ja huvide konflikti ära hoidmiseks, avastamiseks ja kõrvaldamiseks kehtestatud institutsiooniline raamistik ja vastavad menetlused annavad piisava kindluse. Kõik ministeeriumid peavad tagama riiklike korruptsioonivastaste toimingute rakendamise ning nende töötajaid koolitatakse, et nad suudaksid ennetada pettusi, hinnata pettuseriske, teha kindlaks võimalikud huvide konfliktid ja teha SFOSis ristkontrolle selle kohta, kas samale abisaajale on samade eesmärkide saavutamiseks toetust makstud. Lisaks toimub kord aastas Riigi Tugiteenuste Keskuse vastutusel riskihindamine, mis hõlmab kõiki rakendamises osalejaid ning nii olemasolevate juhtimis- ja kontrollisüsteemidega seotud riske kui ka võimalikke pettusega seotud riske. Kui avastatakse, et projektide rakendamisel on esinenud eeskirjade eiramisi, registreeritakse need SFOSis, mida jälgib Riigi Tugiteenuste Keskus. Lisaks kontrollib auditeeriv asutus, kas kehtestatud süsteem võimaldab ära hoida, avastada ja kõrvaldada olukordi, mille puhul esineb huvide konflikti, korruptsiooni või pettuse oht.

ELi vahenditest topeltrahastamise vältimise korra asjakohasus

Kehtestatud on asjakohane kord, et vältida topeltrahastamist ELi vahenditest. Eesti on esitanud teavet rahastamise kohta, sealhulgas orienteeruvad summad muudest allikatest, nagu REACT-EU ja ELi struktuurifondid, millega toetatakse teatavate meetmete rakendamist. On kehtestatud kord topeltrahastamise vältimiseks nii projekti kui ka kava tasandil. Kava tasandil kontrollitakse programmitöö etapis valdkondlikke rahastamisallikaid, tagamaks et sama tegevust ei rahastata mitmest allikast. Kõik riiklikud ja välised allikad on koondatud valdkondlike programmide eelarvesse, võimaldades valdkondliku rahastamise läbipaistvat seiret. Lisaks hinnatakse topeltrahastamise riske ka projekti tasandil – toetuslepingute ettevalmistamise ajal. Lisaks peaks SFOSiga saama tuvastada topeltarveid, st seda, kui sama arve on esitatud kahel korral. SFOS on ühendatud eri infosüsteemidega ja peaks võimaldama suhtlust eri registritega, millest peaks olema abi võimalike kattuvuste kindlakstegemisel.

Õiguslikud volitused ja kontrollifunktsiooni haldussuutlikkus

Taastekava sisaldab piisavat teavet koordineerivate ja elluviivate asutuste haldussuutlikkuse kohta (vt ka punkt 4.8). Taastekava rakendamise ja koordineerimise eest vastutavate kesktalituste, nimelt Rahandusministeeriumi ja Riigi Tugiteenuste Keskuse haldussuutlikkust on taastekavas piisavalt üksikasjalikult kirjeldatud. Taastekava rakendamiseks kasutatavates haldusressurssides võetakse ELi rahastatavate projektide rakendamiseks ja kontrollimiseks kasutusele enamjaolt juba olemasolevad ressursid ja kogemused. Aastateks 2021–2026 on heaks kiidetud täiendav rahastamine 17 täistööajale taandatud ametikoha (täistööaja ekvivalendi) ulatuses, et tagada piisavalt töötajaid taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamiseks ja seireks. Need täiendavad ressursid on eraldatud Rahandusministeeriumile (1 täistööaja ekvivalent), Riigi Tugiteenuste Keskusele (8 täistööaja ekvivalenti) ja valdkondlikele ministeeriumidele (8 täistööaja ekvivalenti). Kavas on märgitud, et Eesti arvates on auditeeriva asutuse toetamiseks vaja ka kaht täiendavat täistööajale taandatud ametikohta. Kui lisaks on vaja täiendavaid sektoripõhiseid teadmisi, on võimalik kasutada väliseid ressursse.

Määrus, millega kehtestatakse taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamisega seotud eri asutuste õiguslikud volitused, on plaanis jõustada alles pärast seda, kui nõukogu võtab Eesti kohta vastu rakendusotsuse. Seda nähakse puudusena, mille lahendamiseks seatakse konkreetne eesmärk, mis tuleb saavutada enne esimese maksetaotluse esitamist.

Eesti poolt taaste- ja vastupidavuskavas välja pakutud korda rahastu raames eraldatud vahendite kasutamisel korruptsiooni, pettuste ja huvide konfliktide ärahoidmiseks, avastamiseks ja kõrvaldamiseks, sealhulgas korda, mille eesmärk on vältida taaste- ja vastupidavusrahastu ning muudest liidu programmide kaudu topeltrahastamist, hinnatakse piisavaks, kui enne esimest maksetaotlust jõustatakse määrus, millega kehtestatakse kava rakendamisega seotud eri asutuste õiguslikud volitused. See õigustaks taaste- ja vastupidavusrahastu määruse V lisa hindamiskriteeriumi 2.10 alusel hinnet A.

4.11. Sidusus

Eesti taaste- ja vastupidavuskava on mõõdukas ulatuses sidus. Taastekava iseloomustab iga komponendi sisemine sidusus ning mitmed eri komponentide vahelised temaatilised seosed ja tekkiv sünergia, seda eelkõige digi- ja rohepöördega seotud komponentide puhul. Taastekava on kooskõlas ka Eesti 2035. aasta strateegiaga. Mõnes valdkonnas ei ole sidusust siiski täielikult saavutatud. Kuigi taastekava sisaldab märkimisväärseid investeeringuid rohe- ja digipöörde edendamiseks ning majanduskasvu toetamiseks, võib olla abi täiendavatest sotsiaalse turvavõrgu tugevdamise reformidest, eelkõige töötuskindlustushüvitiste katvuse laiendamisest, et leevendada võimalikke negatiivseid mõjusid teatavatele rühmadele. Märkimisväärsete investeeringutega tervishoiutaristusse oleks võinud kaasneda meetmed, mille tulemusel leeveneb tervishoiutöötajate nappus, sest tervishoiutöötajaid tuleb juurde. Pikaajalise hooldusega on kavas tegeleda mitme meetme kaudu, kuid nende meetmete sidusust ja omavahelist seotust oleks saanud paremini tagada pikaajalisele hooldusele juurdepääsu ja kvaliteeti parandavate ulatuslikumate reformidega. Majanduse CO_2 heite vähendamiseks taastekavas sisalduvad meetmed on peamiselt seotud investeeringutega ning ette ei ole nähtud konkreetseid järk-järgult põlevkivist loobumise meetmeid, mis sätestatakse eeldatavasti energiasektori riiklikus arengukavas alles 2025. aasta lõpus, ega ulatuslikumaid reforme, näiteks keskkonnahoidlikku maksustamist. Kokkuvõttes on taastekava investeeringute poolest tugevam kui reformide poolest.

Komponent 1 (ettevõtete digipööre) ja komponent 3 (digiriik) sisaldavad üksteist täiendavaid ja vastastikku tugevdavaid meetmeid, mis peaksid aitama tagada digitehnoloogia laialdasema kasutamise kõikjal Eesti majanduses ja ühiskonnas.

Komponent 2 (rohepöörde kiirendamine) on ettevõtluse toetamise eesmärkidega kooskõlas. Kava sisaldab meetmeid, mis aitavad kaasa ressursitõhusa rohelise tehnoloogia arendamisele ja kasutuselevõtule ning rohefondi loomise kaudu rahastamisvõimaluste parandamisele. See peaks toetama rohelise tehnoloogia kasutuselevõttu väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate poolt, samuti idufirmade sektoris.

Eluasemete energiatõhususe parandamise reform ja investeeringud komponendi 4 all, ettevõtete energiatõhusus, roheoskused ning energia- ja ressursitõhusate tehnoloogiate ja

materjalide arendamine ja kasutuselevõtt komponendi 2 all ning investeeringud e-ehituse arendamisse komponendi 1 all on vastastikku toetavad. Konkreetselt aitab digipöördele kaasa keskendumine spetsialistide koolitamisele, et toetada kortermajade rekonstrueerimise suurendamist, ja investeerimine ehitussektori digitaliseerimisse. Konkreetsed järk-järgult põlevkivist loobumise meetmed sätestatakse aga alles 2025. aasta lõpus energiasektori riiklikus arengukavas ning rohepöörde toetamiseks ei ole ette nähtud ulatuslikumaid reforme, näiteks keskkonnahoidlikku maksustamist.

Komponent 5 (säästlik transport) on kooskõlas kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise eesmärgiga. Kavandatud investeeringud raudteeühenduse ja sellega seotud taristu, uue trammiliini, samuti uute jalgratta- ja jalgteede ehitamisse peaksid aitama vähendada kasvuhoonegaaside heidet. Eeldatavasti panustatakse nende meetmetega strateegiasse „Eesti 2035“, REKK 2030-sse (Eesti riikliku energia- ja kliimakava aastani 2030) ning säästva liikuvuse eesmärkide (seatakse koostamisel olevas transpordi ja liikuvuse arengukavas 2021–2035) täitmisesse. Taastekavaga hõlmatud aja jooksul rakendatakse ka Tallinna pealinnaregiooni ühine transpordisüsteem ning elektrifitseeritakse kahe suurima linna – Tallinna ja Tartu – vaheline raudtee.

Komponendi 6 (tervis ja sotsiaalkaitse) meetmed on küll sidusad, kuid investeeringute poole kaldus. Komponendi eesmärk on parandada tervishoiusüsteemi vastupidavust ja kättesaadavust, parandada juurdepääsu sotsiaalteenustele ja toetada noorte tööalast konkurentsivõimet. Tervishoiureformide eesmärk on tugevdada esmatasandi tervishoidu, leevendada tervishoiutöötajate nappust ja parandada e-tervise keskkonda. Tervishoiuteenuste kättesaadavust on kavas toetada suurte investeeringutega Põhja-Eesti meditsiinilinnaku ehitamisse ja meditsiinikopteri võimekusse, kuid selle täienduseks oleks võinud võtta suuremaid kohustusi tervishoiutöötajate nappuse leevendamisel. Noorte tööhõivesse investeerimisega toetatakse seda, et noored omandaksid digi- ja roheoskusi, aidates seega kaasa nii rohe- kui ka digipöördele ning see on kooskõlas digikomponendi all elluviidava digioskuste meetemega. Lisaks märkimisväärsetele investeeringutele rohe- ja digipöörde edendamiseks ning majanduskasvu toetamiseks, võib olla abi täiendavatest sotsiaalse turvavõrgu tugevdamise reformidest, eelkõige töötuskindlustushüvitise katvuse laiendamisest, et leevendada võimalikke negatiivseid mõjusid teatavatele rühmadele. Pikaajalist hooldust on kavas käsitleda mitme meetmega, mis peaksid aitama parandada teenustele juurdepääsu kogu riigis, kuid nende meetmete sidusust ja omavahelist seotust oleks saanud paremini tagada ulatuslikumate reformidega, millega parandada sellise hoolduse üldist kvaliteeti ja kättesaadavust.

Meetmete vastastikune täiendavus

Taaste- ja vastupidavuskava sisaldab meetmeid, mis täiendavad üksteist. Kavas sisalduvad komponendid moodustavad reformide ja investeeringute ühtse raamistiku, mille põhiülesanne on edendada 1) tootlikkust, 2) rohepööret, 3) digipööret ja 4) inimeste heaolu. Kuus komponenti tugevdavad üksteist ja on oma eesmärkide poolest sidusad. Neil ei ole vastuolulisi eesmärke ja need ei avalda üksteisele võimalikku negatiivset mõju.

Kava üldine tasakaal on peamisi probleeme silmas pidades asjakohane, kuid kava on siiski investeeringute poolest tugevam kui reformide poolest. Peamised probleemid on endiselt seotud sellega, kuidas paralleelselt rahvaarvu vähenemisega tagada kestlik majanduskasv, innovatsioon ja konkurentsivõime ning vähendada Eesti majanduses CO_2 heidet. Kavandatavad investeeringuid tervishoiutaristusse, säästvasse transporti, energiatõhususse ja digitaliseerimisse on märkimisväärseid, kuid sotsiaalset turvavõrku ja sotsiaalteenustele juurdepääsu aitaks parandada see, kui võtta ette rohkem reforme sotsiaalvaldkonnas, eelkõige seoses töötushüvitise süsteemi katvuse ja pikaajalise hooldusega. Selleks et edendada suuremat sidusust eri vahendite vahel, eelkõige Euroopa ühtekuuluvuspoliitika fondidega, julgustatakse kasutama vahendite tasakaalustatud territoriaalset jaotust.

Võttes arvesse kava kõigi komponentide kvalitatiivset hindamist, nende individuaalset kaalu (suurus, asjakohasus, rahaline eraldis) ja vastastikust mõju, sisaldab kava reformide ja avaliku sektori investeeringute elluviimise meetmeid, millega mõõdukas ulatuses tagatakse sidus tegevus. See õigustaks taaste- ja vastupidavusrahastu määruse V lisa hindamiskriteeriumi 2.11 alusel hinnet B.

5. LISA. EESTI TAASTE- JA VASTUPIDAVUSKAVA MEETMETE KLIIMA- JA DIGIPANUSED

Märkus: kuigi Eesti taaste- ja vastupidavuskava kogumaksumus ületab Eestile tagastamatu rahalise toetusena eraldatud kogusummat, tagab Eesti, et kõiki kulutusi, mis on seotud meetmega, millega käesoleva tabeli järgi aidatakse kaasa kliimaeesmärkide saavutamisele, rahastatakse täielikult taaste- ja vastupidavusrahastu vahenditest.

Meetme/alameetme ID	Meetme/alameetme nimi	Eelarve (mln eurodes)	Kliima		Digivaldkond	
			SV	Koef. %	SV	Koef. %
1.1	Ettevõtete digipööre	58			010	100 %
1.2	E-ehituse arendamine	9			010	100 %
1.3	E-veoselehtede teenuse arendamine	6			010	100 %
1.4	Oskuste reform ettevõtete digipöördeks	10			108	100 %
1.5.3	Globaalsed e-ekspordi löögirühmad ja virtuaallavad	8,17			015	40 %
2.2	Roheoskused ettevõtete rohepöörde toetamiseks	15	01	100 %		
2.3	Rohetehnoloogiate arendusprogramm	8,38	047	40 %		
2.4	Tootmisettevõtete ärimudelite ajakohastamine	9	022	100 %		
2.5	Ressursitõhusate rohetehnoloogiate kasutuselevõtt	37,80	022	100 %		
2.6	Rohefond	100	027	100 %		
2.7	Tingimuste ja võimaluste loomine taastuvenergial põhinevate rohelise vesiniku tehnoloogiate kasutuselevõtuks	50	032	100 %		
3.1	Andmehalduse ja avaandmete oivakeskuse loomine ja väljaarendamine	7,14			011	100 %
3.2	Eraisikutele sündmusteenuste ja etteaimavate teenuste väljaarendamine	12,28			011	100 %

Meetme/alameetme ID	Meetme/alameetme nimi	Eelarve (mln eurodes)	Kliima		Digivaldkond	
			SV	Koef. %	SV	Koef. %
3.3	Ettevõtja sündmusteenuste ja digivärava väljaarendamine	20,80			011	100 %
3.4	#Bürokrati programm (riikliku virtuaalassistendi platvorm ja ökosüsteem)	10,48			011	100 %
3.5	Digiriigi baasteenuste ümberkorraldamine ning turvaline pilvetaristule üleminek	42,83			011	100 %
3.6	Rahapesu ja terrorismi rahastamise strateegilise analüüsi uuele tasemele viimine Eestis	0,40			011	100 %
3.7	Rahapesu ja terrorismi rahastamise reaalaja strateegilise analüüsi süsteem	3,50			011	100 %
3.8	Väga suure läbilaskevõimega lairibavõrkude ehitamine	24,29			053	100 %
4.2	Korterelamute rekonstrueerimise toetamine	44,67	025a	100 %		
4.3	Väikeelamute rekonstrueerimise toetamine	2,40	025	40 %		
4.5	Elektrivõrgu tugevdamise programm taastuvenergia tootmisvõimekuse tõstmiseks ning kliimamuutustega (nt tormid) kohanemiseks	30	033	100 %		
4.6	Tööstusalades elektritootmisseadmete kasutuselevõtu hoogustamise programm	7	033	100 %		

Meetme/alameetme ID	Meetme/alameetme nimi	Eelarve (mln eurodes)	Kliima		Digivaldkond	
			SV	Koef. %	SV	Koef. %
4.7	Energiasalvestuse pilootprogramm	8	033	100 %		
5.2	Läänesuunalise Tallinn-Rohuküla raudteeliini uue lõigu rajamine	34	066a	100 %		
5.3	Rail Balticu mitmeliigilise ühisterminali ehitamine Tallinnasse	31,05	064	100 %		
5.4	Tallinna Vanasadama trammiliini rajamine	26	073	100 %		
5,5	KOVide investeeringud jalgratta- ja/või jalgteedesse	5	075	100 %		

SV – sekkumisvaldkond

Koef.– kliimamuutustega seotud eesmärkidele ja digipöördele toetuse arvutamise koefitsient, mis põhineb taaste- ja vastupidavusrahastu määruse VI ja VII lisal.